

”Kasvetaan ihmiseksi ja kasvetaan voimistelijaksi”

Lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssinohjaajien kokemuksia kasvattajan roolista

Kasvatustieteiden
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Riikka Kuusipohja

12.8.2024
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede

Tekijä: Riikka Kuusipohja

Otsikko: ”Kasvetaan ihmiseksi ja kasvetaan voimistelijaksi”: Lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssinohjaajien kokemuksia kasvattajan roolista

Ohjaaja: Dosentti Anna-Maija Niemi

Sivumäärä: 75 sivua + 5 liitesivua

Päivämäärä: 12.8.2024

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli tutkia lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssinohjaajien käsityksiä ja kokemuksia kasvattajan roolista. Tutkimuksessa tarkasteltiin ohjaajien näkemyksiä työssä tarvittavasta kasvatustietoisuudesta ja kasvatuksen roolista vapaa-ajan liikuntaharrastuksissa. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, miten ohjattavien sukupuoli on läsnä ohjaajien kasvattajan kokemuksissa. Tutkielman taustalla ovat ajankohtaiset keskustelut lasten ja nuorten liikunnan vähäisyydestä ja liikuntakulttuurin muutoksesta kohti urheilijan tarpeiden parempaa huomioimista ja kunnioittavaa dialogista ohjaussuhdetta. Voimistelu ja tanssi ovat erityisen suosittuja tyttöjen ja naisten liikuntaseuraharrastuksia, mikä korostaa näiden lajien organisaatioiden merkitystä tyttöjen liikunnan edistämiseksi.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineisto tuotettiin teemahaastatteluilla syksyllä 2023. Haastateltavina oli kahdeksan voimistelun- ja tanssinohjaajaa eri puolilta Suomea. Haastatellut ohjaajat olivat suorittaneet eri tasoisia koulutuksia ja heidän työkokemuksensa vaihteli viidestä reiluun kolmeenkymmeneen vuoteen. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin menetelmin.

Tulokset osoittivat, että ohjaajat kokivat kasvattajan roolinsa merkityksellisenä ja moniulotteisena. He näkivät itsensä tärkeinä aikuiskontakteina, joilla on mahdollisuus edistää lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia, ei ainoastaan motoristen taitojen osalta, vaan myös psyykkisesti ja sosiaalisesti. Lasten ja nuorten itsetunnon ja identiteetin tukeminen koettiin tärkeäksi erityisesti suorituskeskeisessä kilpailukulttuurissa. Kasvatustietoisuuden edistäminen nähtiin keskeisenä ohjaajan ja valmentajan ammatillisen kehittymisen osa-alueena, jonka ytimessä ovat reflektiokyky ja tukiverkostot. Ohjaajat arvostivat formaalisia ammatillisen kehittymisen mahdollisuuksia, mutta korostivat myös käytännönläheisten ja konkreettisten toimintamallien merkitystä etenkin ohjausuran alkuvaiheessa.

Ohjaajien kasvatustietoisuudessa ilmeni tahtotila edistää sukupuolten tasa-arvoa ja inklusiivisuutta voimistelu- ja tanssiharrastuksissa. Vaikka haastateltavat korostivat ohjattavien kohtaamista yksilöinä sukupuolesta riippumatta, useimmat haastateltavat näkivät tyttöjen ja poikien käyttäytymisodotukset erilaisina. Sukupuoleen liittyvät käyttäytymisodotukset vaikuttivat haastateltavien ohjausstrategioiden valintaan, mutta kasvatustavoitteet nähtiin samoina sukupuolesta riippumatta. Sukupuolietoisuus näkyi myös haastateltavien käsityksinä sukupuolta tuottavista ja ylläpitävistä rakenteista ja käytännöistä, kuten puhetoiminnasta, mainonnasta ja kisakampauksista. Tulokset tarjoavat kiinnostavia näkökulmia voimistelun- ja tanssinohjaajien kasvattajan roolista ja korostavat tarvetta kasvatusteemojen huomioimiseen ohjaajien koulutuksissa.

Avainsanat: kasvatustiede, ohjaajat, liikuntaharrastus, valmennuskulttuuri, sukupuoli

Master's Thesis

Subject: Education

Author: Riikka Kuusipohja

Title: "Growing as a Person and as a Gymnast": Gymnastics and Dance Instructors' Experiences of Their Role as Educators

Supervisor: Docent Anna-Maija Niemi

Pages: 75 pages + 5 appendix pages

Date: 12.8.2024

The purpose of this master's thesis was to examine the perceptions and experiences of gymnastics and dance instructors working with children and youth regarding their role as educators. The study explored the instructors' views on the educational skills required in their work and the role of education in sports. Additionally, the aim was to investigate how the gender of the participants is present in the instructors' experiences as educators. The background of the study includes current discussions on the decline in physical activity among children and youth and the change in sports culture towards better consideration of athletes' needs and the importance of respectful, dialogic coaching relationships. Gymnastics and dance are particularly popular sports among girls and women, highlighting the importance of these activities in promoting physical activity among girls.

The study was conducted using qualitative methods and the data was collected through thematic interviews in the fall of 2023. Eight gymnastics and dance instructors from different parts of Finland participated in the interviews. The data was analyzed using theory-driven content analysis.

The study showed that instructors viewed their role as educators as remarkable and versatile. They recognized their ability to support the comprehensive well-being of children and young people. The instructors emphasized the significance of educational skills, reflective abilities and support networks in their professional development. Gender awareness played a role in their work, with a focus on promoting equality and inclusivity in gymnastics and dance. While treating participants as individuals, the instructors acknowledged that gender expectations influenced their coaching methods. The study emphasizes the need to integrate educational themes into instructor trainings.

Keywords: education, instructors, recreational sports, coaching culture, gender

Sisällysluettelo

1	Johdanto	6
2	Voimistelu ja tanssi kasvatuksen toimintakenttänä	8
2.1	Lasten ja nuorten liikuntaharrastaminen ja laadukas valmennuskulttuuri	8
2.2	Voimistelu- ja tanssiorganisaatiot lasten ja nuorten liikuttajina	11
2.3	Sukupuolet ja sukupuolittuneisuus voimistelussa ja tanssissa	12
3	Kasvatus ja kasvattajan rooli voimistelu- ja tanssiharrastuksissa	14
3.1	Kasvatuksen rooli vapaa-ajan liikuntaharrastuksissa	14
3.2	Ohjaajan kasvatustietoisuus ja kasvatustietosaaminen	18
3.3	Sukupuolten tasa-arvoinen kasvatus voimistelussa ja tanssissa	22
4	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	26
5	Tutkimuksen metodologia ja aineisto	27
5.1	Tieteenfilosofiset ja metodologiset lähtökohdat	27
5.2	Aineiston tuottaminen haastatteluilla	28
5.3	Aineiston kuvaus	30
5.4	Aineiston analyysi	31
5.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	33
6	Tulokset	35
6.1	Kasvatustietosaaminen voimistelun- ja tanssiharrastajan työssä	35
6.2	Kasvatustietosaaminen voimistelun- ja tanssiharrastajien kokemuksissa	44
6.3	Sukupuoli voimistelun- ja tanssiharrastajien kasvattajan kokemuksissa	54
7	Johtopäätökset	62
7.1	Ohjaajan kasvatustietosaaminen ulottuu lajitaitojen opettamisen ulkopuolelle	62
7.2	Itse-reflektio ja koulutus syventävät käsitystä kasvattajan roolista	63
7.3	Tavoitteena tasa-arvoinen kasvatus voimistelussa ja tanssissa	66
8	Pohdinta	68
	Lähteet	73

Liitteet	80
Liite 1. Tietosuojailmoitus	80
Liite 2. Haastattelun teemat	82
Liite 3. Haastattelun apukysymykset	83

1 Johdanto

Lasten ja nuorten liikunnan ohjaajat ja valmentajat toimivat työssään kasvattajan roolissa tietoisesti tai tiedostamattaan. Ohjaajat vaikuttavat lapsen ja nuoreen monilla muillakin tavoilla, kuin puhtaasti liikuntataitojen kehittäjänä. (Hämäläinen 2008, 136–137.) Ohjaajan ja valmentajan toimintaa muovaavat hänen aikaan ja kulttuuriin sidonnaiset kasvatuskäsityksensä sekä kykynsä ymmärtää kasvatuksen merkitys ohjaustyössä. Kasvattajan roolia tarkastellessa ohjaajan on tärkeää reflektoida vuorovaikutuksen ja toimintatapojen vaikutusta lasten kasvuun ja kehitykseen, sillä nämä heijastelevat ohjaajan omia arvoja, asenteita ja merkityksenantoja (Pihlaja 2018, 165).

Lasten ja nuorten liikkumattomuus ja harrastuspudokkuus ovat huolestuttaneet tutkijoita ja alan muita ammattilaisia jo useita vuosia. Uusimman lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa (LIITU) -seurantatutkimuksen mukaan vain kolmannes lapsista ja nuorista liikkuu nykyisten liikuntasuosituksen mukaisesti. Liikuntapoliittisten tutkimusten lisäksi esimerkiksi Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa pohditaan kiivaasti ratkaisuja lasten liikuntaaktiivisuuden kasvattamiseksi. Lasten ja nuorten liikkumistottumuksissa ja liikunnan arvostuksessa on nähtävissä myös selkeä sukupuoliero; pojat täyttävät liikuntasuositukset tyttöjä yleisemmin kaikissa ikäluokissa (Kokko & Martin 2023, 6). Voimistelu ja tanssi ovat kuitenkin viimeisimmässä lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa tyttöjen kymmenen suosituimman liikuntaharrastuksen listalla (Tarvainen, Manner, Myllyniemi & Salasuo 2023, 55.) Voimistelu ja tanssi tarjoavat erilaisia harrastamisen mahdollisuuksia lapsille ja nuorille niin kevyemmällä harrastetasolla, kuin kilpatasollakin.

Poliittinen tahtotila lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kasvattamiseksi nostaa esiin tarpeen siihen liittyvälle tutkimustiedolle (Aarresola, Manner, Berg & Harjunen 2023, 125). Kasvatus ja liikunta liitetään tutkimuksissa kuitenkin pääasiallisesti koululiikuntaan. Kasvattajan roolia ei vapaa-ajan liikuntaharrastuksissa tunnisteta yhtä johdonmukaisesti; onhan liikuntaharrastuksen pääasiallinen tehtävä innostaa lapsia ja nuoria liikkumaan.

Liikuntaseurojen valmennuskulttuurit ovat kuitenkin parhaillaan murrosvaiheessa, jossa kovasta valmentajakeskeisestä arvolutauksesta siirrytään kohti pehmeämpiä arvoja ja aitoa dialogisuutta valmentajan ja urheilijan välille (Hämäläinen 2022, 12). Tästä tuoreimpana esimerkkinä mainittakoon Suomen Olympiakomitean vetoituksen lasten urheilun suunnan muutokselle, johon on sitoutunut jo 36 eri lajiliittoa Suomessa (Olympiakomitea 2024a).

Kasvatustieteellisellä tiedolla ja asiantuntijuudella on paikkansa monissa arjen eri toimintaympäristöissä (Saari 2021, 184). Myös vapaa-ajan liikunnan ohjaajan roolia voidaan tarkastella kasvatustieteellisin näkökulmin. Yhteiskunnalliset ilmiöt näkyvät myös vapaa-ajan harrastustoiminnassa ohjaajien laaja-alaisen osaamisen tarpeena ja kasvaneina odotuksina (Lehmusto, Laiho, Ruutiainen & Häkkinen 2022, 82–84). Lasten ja nuorten mielenterveyteen liittyvä oireilu on lisääntynyt (esim. HUS 2022), mikä voi tuoda uusia ulottuvuuksia ohjaustyöhön. Kasvatuksessa ja koulutuksessa tunnustetaan yhä laajemmin lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisen merkitys (esim. Opetushallitus 2024). Laadukkaan ohjauksen varmistamiseksi lasten ja nuorten ohjaajilla on oltava riittävää kasvatustietoa motorisen kehityksen tukemisen ja liikuntataitojen opettamisen lisäksi. Lasten ja nuorten voimistelu- ja tanssitoiminnan kehittämistyö voi hyötyä ohjaajien kasvatustietoisuuden ja kasvatustietämisen edistämisestä. Laadukkaan ohjaus- ja valmennuskulttuurin keskiöön kuuluvat myös yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo, joten on perusteltua tarkastella niiden mahdollisia esteitä ohjauksen käytännöissä, rakenteissa ja ohjaajien käsityksissä (Ketola 2015, 165).

Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssiohjaajien kokemukset kasvattajan roolista. Lisäksi ohjaajan kasvattajan roolia lähestytään tasa-arvon ja ohjattavien sukupuolen näkökulmasta, sillä enemmistö lajien harrastajista on tyttösuorukuoilisia. Tutkimuksessa haastateltiin kahdeksaa lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssiohjaajaa eri alueilta Suomessa. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla tulosluvussa tarkastellaan heidän käsityksiään ohjaustyössä tarvittavasta kasvatustietoisuudesta, kasvattajan roolista sekä sukupuolen läsnäolosta kasvattajan kokemuksissa. Tutkielmaa on ideoitu yhteistyössä Suomen Voimisteluliiton toimihenkilöiden kanssa ja lisäksi Suomen Voimisteluliitto on auttanut haastateltavien rekrytoinnissa jakamalla haastattelukutsua omilla verkostoissaan.

Toisessa ja kolmannessa pääluvussa esittelen tutkimusaiheeni viitekehystä. Tutkielmani kontekstina toimii suomalainen voimistelu- ja tanssikenttä sekä ajankohtaiset ilmiöt valmennuskulttuurissa. Teoriatausta käsittelee puolestaan kasvatustietoisuuden läsnäoloa vapaa-ajan liikuntaharrastuksissa. Lisäksi sukupuolen teemaa käsitellään sekä konteksti- että teoriaosioissa. Viitekehystä seuraa tutkimustehtävän ja tutkimuskysymysten esittely sekä metodologinen osuus. Kuudennessa luvussa raportoin tutkimukseni tulokset, joiden jälkeen esitän tutkielmani johtopäätökset ja pohdinnan.

2 Voimistelu ja tanssi kasvatuksen toimintakenttinä

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen kontekstia suomalaisten lasten ja nuorten liikuntaharrastamisesta nyky-yhteiskunnassa sekä kuvaan ajankohtaisia valmennus- ja lajikulttuurin kehityssuuntia. Esittelen lyhyesti suomalaisia voimistelu- ja tanssiorganisaatioita lasten ja nuorten liikuttajina sekä tarkastelen sukupuolittuneisuutta voimistelun- ja tanssin areenoilla.

2.1 Lasten ja nuorten liikuntaharrastaminen ja laadukas valmennuskulttuuri

Harrastus käsitteenä viittaa kiinnostukseen jotain tiettyä toimintamuotoa kohtaan. Kun harrastaminen on mieluista, siihen liittyy innokkuutta ja pitkäkestoista motivaatiota. Harrastuksiin liitetään oman lahjakkuuden etsimistä, tunnistamista ja ilmaisua. (Hellström 2010, 35–36.) Liikunnan harrastamisen merkitys on noussut esiin liikuntapolitiikassa, jossa sen roolia arvostetaan lasten ja nuorten fyysisen terveyden edistämisen lisäksi osallisuuden ja hyvinvoinnin tukemisessa sekä syrjäytymisen ehkäisyssä (Aarresola ym. 2023, 125; Koski 2008, 304). Monipuolista ja reipasta liikuntaa suositellaan 7–17-vuotiaille vähintään 60 minuuttia päivässä yksilölle sopivalla tavalla ja lisäksi rasittavaa lihasvoimaa ja luustoa vahvistavaa liikuntaa tulisi tehdä vähintään kolmena päivänä viikossa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 11). Liikuntasuosituksen mukaisesti 7-vuotiaista liikkuu kuitenkin vain noin puolet, 15-vuotiaista enää vain joka viides (Kokko & Martin 2023, 16).

Suomessa urheiluseurojen merkitys lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden ja liikuntakasvatuksen edistäjinä on huomattava, sillä 7–15-vuotiaista lapsista noin puolet harrastavat liikuntaa urheiluseurassa. Vuonna 2020 koronaviruspandemiasta johtuneiden rajoitusten vaikutukset urheiluseuratoimintaan osallistumisessa ovat kuitenkin osittain nähtävissä edelleen. Aiemmin säännöllisesti seuratoiminnassa mukana olleista lapsista ja nuorista poikkeuksellisen suuri joukko lopetti harrastuksensa pandemian aikana ja uusia harrastajia tuli toimintaan mukaan vähemmän kuin ennen pandemiaa. (Kokko & Martin 2023, 83–84.) Toisaalta viimeisin lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus osoittaa, että lopetettujen harrastusten tilalle on pandemian jälkeen kehittynyt uusia harrastuksia, kuten luonnossa liikkumista (Tarvainen ym. 2023, 23).

Aarresola, Itkonen ja Lämsä (2015, 67) esittävät, että länsimainen urheilujärjestelmä, joka koostuu lähinnä yhdelle lajille uskollisista lajiliitoista ja urheiluseuroista, kannustaa lapsen ja nuoren erikoistumista yhteen lajiin, mikä puolestaan antaa parhaimmat menestyksen

rakennuspalikat niille, jotka ovat kasvaneet lajinsa kulttuuriin jo varhaisessa vaiheessa. 1970-luvulta alkaen urheilukulttuuri on vastaanottanut kritiikkiä liiallista menestystä ja kilpailua painottavana kasvu-ympäristönä. (Aarresola ym. 2015, 57; 67.) Lasten ja nuorten liikunnan toimintatavat ja -ympäristöt muuttuvat iän myötä siten, että leikillisuus vähenee ja kilpailullisuus kasvaa ja toisaalta seuraharrastaminen vähenee ja omaehtoinen liikkuminen kasvaa (Eime, Charity & Westerbeek 2022, 296–299). Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen tuloksista ilmenee, että vastaajista 37 prosenttia kertoi liiallisen tavoitteellisuuden olleen harrastuksen lopettamisen taustalla (Tarvainen ym. 2023, 76). Urheilupedagogiikassa on laajemminkin tunnistettu tarve syventää ymmärrystä liikkuvan yksilön ja ympäristön suhteista (Penney & McMahon 2016, 85–86). Tämä tarkoittaa, että lasten ja nuorten liikuntaharrastamisessa on huomioitava erilaiset urheiluseuratoimintaan hakeutumisen reitit ja taustalla vaikuttavat motivaatiotekijät. Tulevaisuudessa on mahdollista, että liikuntaharrastaminen eriytyy yhä vahvemmin kilpaurheiluun ja liikunnallista elämäntapaa painottaviin toimintamuotoihin. (Aarresola ym. 2015, 67–68.)

Vastuullinen ohjaus- ja valmennuskulttuuri voidaan kiteyttää kaikkien osapuolten väliseen kunnioitukseen. Hämäläisen (2022, 14–15) mukaan urheilun parissa toimivat ovat viime vuosina havahtuneet tarpeeseen uudelleen arvioida lajikulttuurin toimintatapoja erilaisten haasteiden, kuten loppuun palamisen, loukkaantumisten ja mielenterveysongelmien kasvun edessä. Lasten ja nuorten kasvavat ongelmat osoittavat, että he tarvitsevat ympärilleen yhä enemmän huolta pitäviä ja luotettavia aikuisia. Myös useat vanhemmat kaipaavat vahvaa tukea kasvatustehtävässään. (Hämäläinen 2022, 14–17.) Myös Bergin (2014, 79) selvityksessä vanhemmat odottivat kasvatuksellisuutta urheiluseuralta siitä syystä, ettei sitä välttämättä tule perheen sisältä riittävästi.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry julkaisi tutkimuksessaan (2022) suomalaisten kilpaurheilijoiden kokemuksia vastuullisesta ja vastuuttomasta kohtelusta, jotka osoittivat, että myönteisten kokemusten lisäksi kentällä esiintyy myös epäasiallista ja vastuutonta kohtelua. Useimmissa tapauksissa epäasiallisen kohtelun tekijänä mainittiin olleen toinen urheilija, mutta vastuuttoman toiminnan tekijänä mainittiin olleen useimmin valmentaja. Lisäksi tuloksissa korostettiin valmentajan merkitystä epäasialliseen ja vastuuttomaan kohteluun puuttumisessa. (Kaski, Heikkinen & Lintunen 2022, 4–5.)

Suomen Olympiakomitean lanseeraaman urheiluyhteisön vastuullisuusohjelman tavoitteena on tukea ja ohjata kaikkia urheilun parissa työskenteleviä kohti vastuullisempaa lajikulttuuria.

Sen keskeisimpiä tavoitteita ohjaajan tai valmentajan kasvattajan roolin näkökulmasta ovat turvallinen ja kestävä toimintakulttuuri ja -ympäristö sekä yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. (Olympiakomitea 2020.) Lajikulttuurin muutostyötä tehdään parhaillaan esimerkiksi Suomen Voimisteluliitossa, joka on sitoutunut edellä mainittuun vastuullisuusohjelmaan ja nostanut vastuullisuuden keskeiseksi toimintaa ohjaavaksi arvoksi. Suomen Voimisteluliitto on laatinut kehitystyön tueksi eettiset periaatteet ja oman vastuullisuusohjelman. Suomen Voimisteluliiton strategiakaudella 2021–2024 on kiinnitetty erityistä huomiota laadukkaaseen lasten harrastamiseen. Strategiset tavoitteet pitävät sisällään myös turvallisen toimintaympäristön takaamisen ja arvostuksen kasvattamisen valmennukseen ammattina. (Voimisteluliitto 2024a.)

Laadukkaan valmennuksen lähtökohta on valmentajan riittävä kouluttautuminen. Liikunnan ohjaajan tai valmentajan roolissa toimitaan Suomessa kuitenkin hyvin eritasoisilla koulutuksilla. Valmennusosaamista kehitetään monialaisten verkostojen yhteistyössä perustason koulutuksista aina ammattivalmentajien koulutuksiin (Olympiakomitea 2024b). Valmentajan koulutuksen rakenne pohjautunee edelleen pääpiirteittäin viisiportaiseen luokitusmalliin, jossa pätevyystasot 1, 2 ja 3 ovat liikuntajärjestöjen koulutuksia ja tasot 4 ja 5 kuuluvat julkisen ja ammatillisen koulutuksen piiriin (Niemi-Nikkola 1997, 41). Liikuntaseuroissa tehdään myös vapaaehtoistyötä ja usein lasten ohjaajina toimivat vielä itsekin nuoret ohjaajat, jolloin ymmärryksen puute voi johtaa ohjattavan lapsen tai nuoren hyvinvoinnin kannalta huonoihin lopputuloksiin (Koski 2008, 303; Woods 2007, 314). Laki nuorista työntekijöistä (1993/998) velvoittaa työnantajaa opettamaan ja ohjaamaan kokematonta nuorta työntekijää työtehtävissä niin, että välttyään vaaratilanteilta.

Materiaaleja ja koulutuksia laadukkaan ja vastuullisen valmentamisen tueksi on kehitetty viime vuosina monien tahojen toimesta. Esimerkiksi ajankohtainen lasten oikeuksia ja laajemmin ihmisoikeuksia urheilussa ajava Älä riko urheilua -kampanja nostaa esiin urheilumaailman rakenteissa ja arjen tilanteissa esiintyviä epäkohtia (Ihmisoikeusliitto 2024). Suomen Valmentajien arvostustoimikunta ja valmentajan ja urheilijan eettisen ohjeiston työstön johtoryhmä ovat koonneet Valmentajalla on väliä -materiaalin, jonka tarkoituksena on tukea valmennuskulttuurin muutostyötä (Suomen valmentajat ry 2024). Lisäksi tukea turvallisen toimintaympäristön rakentamiseen ja häirintään puuttumiseen tarjoavat esimerkiksi Väestöliiton Et ole yksin -hanke (Väestöliitto 2024) sekä Olympiakomitean seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaan häirintään puuttumisen materiaalit (Olympiakomitea 2020). Lasten ja nuorten kokonaishyvinvointia urheilussa tukevat esimerkiksi Tampereen

urheilulääkäriaseman Terve urheilija -ohjelma (Tampereen urheilulääkäriasema 2024) sekä Nuori mieli urheilussa -hanke (Mieli ry 2024).

2.2 Voimistelu- ja tanssiorganisaatiot lasten ja nuorten liikuttajina

Esittelen seuraavaksi voimistelun ja tanssin harrastamisen mahdollisuuksia Suomessa pohjautuen harrastusten tarjoajien nettisivuihin sekä omiin harrastuskokemuksiini. Ohjattua tanssia voi Suomessa harrastaa itsenäisissä tanssikouluissa ja -studioissa, tanssiopistoissa, kansalaisopistoissa ja seuroissa. Tanssiharrastusta voi sisältyä myös koulun kerhotoimintaan, leiritoimintaan, tapahtumiin ja kilpailuihin. Tanssinopettajat voivat tarjota palveluita myös omalla nimellään tai oman yrityksensä kautta. Tanssin tarjoajat eivät välttämättä lukeudu erillisen katto-organisaation alaisuuteen, mutta tanssin alalla on useita lajikohtaisia järjestöjä ja verkostoja, jotka edistävät ja tukevat lajien toimintaa Suomessa.

Suomen Tanssiurheiluliitto toimii tanssiurheilun ja -liikunnan keskusjärjestönä, joka edistää tanssiurheilua sekä jäsenseurojensa harraste- ja kilpailutoimintaa. Suomen Tanssiurheiluliitto hallinnoi lajivalikoimaansa hyväksytyjen lajien kilpailuja, joihin lukeutuu vakiotanssilajeja, latinalaistanssilajeja, rock'n'swing -tanssilajeja, breaking ja paratanssi. (Suomen Tanssiurheiluliitto 2024.) Finnish Dance Organization järjestää kilpailuja ja muuta jäsenoimintaa performing arts -lajeille, katulajeille, discotanssille ja latino show -lajeille (Finnish Dance Organization 2024). Suomalaisen Kansantanssin Ystävät ry on kansantanssialan valtakunnallinen järjestö, jonka jäseniä ovat kansantansseja tarjoavat yhdistykset (Suomalaisen Kansantanssin Ystävät 2024). Kansantansseja tarjotaan myös nuorisoseuroissa ympäri Suomen (Suomen Nuorisoseurat ry 2024).

Voimistelun eri lajien harrastus- ja kilpamahdollisuudet ovat puolestaan pääasiassa voimistelun lajiliiton ja sen jäsenseurojen organisoimia. Suomen Voimisteluliitto on yksi Suomen suurimmista liikunnan lajiliitoista. Suomen Voimisteluliitolla on noin 118 680 jäsentä ja 323 jäsenseuraa. Sen alaisuuteen kuuluu kahdeksan kansainvälistä kilpavoimistelulajia: akrobatia-, joukkue- ja rytmisen voimistelu, kilpa-aerobic, miesten sekä naisten telinevoimistelu, TeamGym ja trampoliinivoimistelu. Lisäksi Suomessa hyvin suosittu tanssillinen voimistelu toimii kansallisena yhdeksäntenä kilpavoimistelulajina. Seuroissa on myös paljon tanssin harrastajia ja kilpailijoita. Suomen Voimisteluliiton jäsenseuroissa työskentelee lähes 7000 ohjaajaa ja valmentajaa. (Voimisteluliitto 2024b.)

Voimistelun ja tanssin harrastaminen edistää muiden liikuntaharrastusten tavoin terveydellistä ja liikunnallista elämäntapaa ja rakentaa yhteisöllisyyttä, mutta lajit myös tukevat kulttuurillisesti ja taiteellisesti merkittäviä ilmaisun muotoja. Esimerkiksi tanssiopetuksen keskeisiksi tavoitteiksi taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa (2017, 56) määritellään kehollisen, liikkeellisen ja taiteellisen ilmaisun kehittyminen ja tanssikulttuuriin tutustuminen. Viitalan (1998, 12) mukaan tanssilla on lasten ja nuorten kehittymistä ajatellen sellaista annettavaa, jota ei mikään muu taiteenala voi korvata. Tanssi mahdollistaa iloa liikkeestä, kehoon ja sen monipuolisiin mahdollisuuksiin tutustumista. (Viitala 1998, 12.) Voimistelu vaalii arvokkaan kulttuuriperinteen jatkuvuutta myös koko voimisteluyhteisön juhlilla ja kenttänäytöksillä, jotka ovat läpikäyneet erilaisia tyyliuuntia aina 1900-luvulta nykyhetkeen saakka (Sarje 2011, 64).

2.3 Sukupuolet ja sukupuolittuneisuus voimistelussa ja tanssissa

Pojat täyttävät liikuntasuosituksen tyttöjä yleisemmin kaikissa ikäryhmissä ja tytöt myös raportoivat poikia enemmän esteitä liikkumiselle, mikä viittaa tutkijoiden mukaan tyttöjen liikunnan vetovoiman hiipumiseen. (Kokko & Martin 2023, 16–17, 21, 56.) Lisäksi tyttöjen osallistumisaktiivisuus ohjattuun urheiluun on pienempi kuin pojilla. Tyttöjen monimutkaisia suhteita urheiluun on tutkittu laajasti tasa-arvo- ja liikuntapolitiikan osa-alueilla. Ilmiön taustalla ajatellaan olevan erilaisia sukupuoliin liittyviä historiallisia ja kulttuurisia käsityksiä ja odotuksia. (Jeanes 2011, 215.) Naisurheilun syrjivän historian jäljet näkyvät urheilussa sukupuolten epätasa-arvoisina käytänteinä. Vaikka miehet ja naiset ovat huippu-urheilussa tasapuolisesti edustettuina, on median, katsojamäärien ja taloudellisten panostusten suhteen sukupuolten välillä suuri ero. (Woods 2007, 225–228.) Fyysistä suorituskykyä vaativissa lajeissa naisten ja miesten suorituskyvyn ero on keskimäärin 10–25 prosenttia, mutta monien taitolajien, kuten ammunnan huippusuoritukset ovat hyvin tasavertaiset naisilla ja miehillä. Valmentajien ammatissa työskentelevistä keskimäärin vain 10–20 prosenttia kaikkien urheilulajien osalta on naissukupuolisia. (Mero, Uusitalo, Hiilloskorpi, Nummela & Häkkinen 2012, 11.) Tässä suhteessa voimistelu ja tanssi ovat lajeina poikkeuksellisia, sillä suurin osa kyseisten lajien harrastajista, ohjaajista ja valmentajista on naissukupuolisia.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa selvitettiin lasten ja nuorten mieluisimpia ja eniten aikaa vieviä harrastuksia sukupuolittain. Tanssi ja voimistelu ovat selvästi suosituimpia harrastuksia tyttöjen kuin poikien parissa: sekä tanssi että voimistelu sijoittuvat tyttöjen kymmenen suosituimman liikuntaharrastuksen joukkoon, kun taas poikien kymmenen

kärjestä molemmat puuttuvat. Tyttöjen mieluisimpien harrastusten kärkipäässä on selvästi poikia enemmän luovia harrastuksia, vaikkakin niiden yleisyys tyttöjen kiinnostuksen kohteena laskee selvästi 14. ikävuoden jälkeen. (Tarvainen ym. 2023, 54–56.) Sama ilmiö näkyy esimerkiksi Suomen Voimisteluliiton tilastoissa: liiton jäsenistä tyttöjä on noin 57 prosenttia, naisia noin 27 prosenttia, poikia noin 11 prosenttia ja miehiä noin 3 prosenttia (Voimisteluliitto 2024b). Voidaan siis todeta Suomen Voimisteluliiton sekä tanssialan yhdistysten ja järjestöjen olevan merkittäviä tyttöjen liikunnan edistäjiä ja ylläpitäjiä. Tämän viitekehysten vuoksi olen valinnut sukupuolen läsnäolon kasvatuksessa tutkielmani läpileikkaavaksi teemaksi.

Poikien ja miesten osallistumisaktiivisuus tanssiin on pysynyt alhaisena vuosikymmenet, vaikka monissa tanssikouluissa pyritään aktiivisesti houkuttelemaan poikia mukaan toimintaan (Lehikoinen & Turpeinen 2022). Voimistelun ja tanssin sukupuolittuneisuutta voidaan niin ikään joiltain osin selittää kulttuuristen sukupuolimallien vaikutuksilla. On myös tyypillistä, että hakeutuminen voimistelun tai tanssin pariin tapahtuu kaverin tai vanhemman kehotuksesta omista mieltymyksistä riippumatta. (Tarvainen ym. 2023, 71.) Oman tanssiharrastukseni kautta olen ymmärtänyt, että useat tanssilajit, kuten voguing tai waacking ovat kehittyneet sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen yhteisöissä, jotka ovat raivanneet itselleen tanssin avulla areenan ilmaista itseään. Esimerkiksi tällaiset kulttuuriset ja historialliset kontekstit voivat luoda oletuksia siitä, millainen on tanssiva mies.

Stereotyyppiset käsitykset leimaavat edelleen miessukupuolen tanssiharrastusta ja voivat kasvattaa kynnystä osallistua, vaikka kiinnostusta olisikin (Wilson 2003, 184–185).

Taideyliopiston kyselytutkimuksessa selvitettiin poikien kokemuksia tanssista harrastuksena. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista kertoi olevansa heteroja. Moni salasi harrastuksensa koulussa ja lopetti tanssimisen erilaisista syistä, joista yksi liittyi sosiaaliseen leimautumiseen. Heteronormatiiviset odotukset sekä sukupuoliroolit rajoittavat poikien ja miesten tanssiharrastamista edelleen. (Lehikoinen & Turpeinen 2022.) Azzarito (2011, 129) muistuttaa, että lajit itsessään eivät aiheuta ongelmia sukupuoli-identiteettikysymyksiin vaan sellaiset rakenteet lajien sisällä, jotka toisintavat sukupuoleen liittyviä odotuksia.

3 Kasvatus ja kasvattajan rooli voimistelu- ja tanssiharrastuksissa

Teorialuvussa tarkastelen aiempien tutkimusten avulla kasvatuksen merkitystä vapaa-ajan liikuntaharrastuksessa ja avaajan ohjaajan kasvattajan rooliin liittyviä käsitteitä, kuten kasvatusvastuuta ja kasvatustietoisuutta. Lisäksi kuvaan tarkemmin niitä kasvatukseen liittyviä taitoja, joita lasten ja nuorten liikunnanohjaustyössä tarvitaan. Lopuksi tarkastelen kasvatusta sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta liikuntaharrastuksissa.

3.1 Kasvatuksen rooli vapaa-ajan liikuntaharrastuksissa

Käsitykset kasvatuksesta ja sen roolista ovat sidoksissa aikaan ja kulttuuriin. Kasvatuksen rooli yhteiskunnassa on rakentunut antiikin filosofien harjoittamasta itsetutkiskelusta kohti kasvatustieteen alan sirpaleisuutta ja elinikäisen oppimisen käsitystä. Kaikilla elämänalueilla työpaikalta ja koulusta harrastuksiin on sijaa pedagogiselle tiedolle ja asiantuntijuudelle. (Saari 2021, 184.) Kasvatuksen ulottuvuuksia voidaan tarkastella kolmen pääelementin kautta, jotka ovat kasvatuksen edellytykset, menetelmät ja päämäärät. Kasvatuksen edellytyksiin kuuluvat kaikki ne tekijät, jotka mahdollistavat tai vaikeuttavat kasvatuksen toteutumista. Kasvatuksen menetelmät tarkoittavat sen teknistä puolta ja päämäärät tarkoittavat niitä arvoja, joita kasvatuksen avulla halutaan edistää. Kasvatuksen ideaaleina on pidetty itseyyttä ja hyvää elämää, joita tuetaan dialogisessa kasvatussuhteessa. Lisäksi hyvän kasvatuksen määrittely linkittyy yhteiskunnan enemmistöarvoihin ja moraalikäsitteisiin. (Värri 2002, 22–24, 35.)

Urheiluharrastus tarjoaa mahdollisuuden kasvuun, kasvuvirikkeisiin ja tavoitteelliseen kasvatustoimintaan (Hämäläinen 2008, 137). Lev S. Vygotskin sosiokulttuurisen teorian mukaan kehitymme ihmisinä ja rakennamme todellisuutta vuorovaikutuksessa sosiaalisissa ja kulttuurisissa ympäristöissä ja yhteisöissä. Voimistelu ja tanssi liikuntaharrastuksina ovat tärkeitä sosiokulttuurisia areenoja, joissa lapset ja nuoret voivat omaksua yhteisön arvoja, normeja ja sosiaalisia käytäntöjä sekä edistää identiteetin kehitystä. (Murphy 2022, 4–5.) Ideaalitulanteessa liikuntaharrastus toimintaympäristönä ja liikunnanohjaaja turvallisenä aikuisena kasvattavat lasta ja nuorta sekä ennaltaehkäisevät monien ongelmien syntymistä. Liikuntaharrastustoiminnalla on mahdollisuus kasvattaa lapsen ja nuoren psyykkisiä ja sosiaalisia voimavaroja sekä edistää kokonaisvaltaista hyvinvointia (Eime, Young, Harvey, Charity & Payne 2013, 13).

Kasvatustieteelliset teoriat sekä niiden suhteet käytäntöön ovat kerrostuneet vuosisatojen kuluessa ja ne ovat kytköksissä erilaisiin ihmis- ja tietokäsityksiin (Saari 2021, 20–21). Kasvatuskäsitykset näkyvät esimerkiksi toimintatavoissa, joita pidetään arkipäiväisinä ja itsestään selvinä. Erilaiset kulttuuriset käytännöt ovat siirtyneet kasvatuksen avulla aina seuraaville sukupolville. (Rinne, Kivirauma & Lehtinen 2015, 17–18.) Kasvatuskysymyksissä käytännössä kerrytetyllä tiedolla on aivan erityinen luonne, sillä kaikilla ihmisillä on jonkinlaista kokemusta kasvatuksesta ja opetuksesta. Teoreettista tietoakaan ei voi vähätellä asiantuntijuuden rakentamisessa, vaikkei kasvattajan roolia voida omaksua ainoastaan kirjoista tai artikkeleista. (Rinne ym. 2015, 17–18.) Liikuntaseurojen ohjaajakoulutuksissa pääpaino on lajiharjoittelun käytännöissä, teknisten taitojen opettamisessa ja psyykkisten voimavarojen kehittämisessä. Tämän lisäksi koulutuksissa voi näkyä joitakin kasvatuksellisia teemoja, kuten lasten ja nuorten ohjaamista toisten huomioimiseen, hyviin käytöstapoihin ja vastuuntuntoon. (Koski 2008, 308–309.)

Aiemmissä tutkimuksissa liikunta ja kasvatusta yhdistetään useimmiten koululiikuntaan tai liikuntapedagogiikkaan. Kirsi Hämäläisen (2008) väitöskirjassa *Urheilija ja valmentaja urheilun maailmassa. Eetokset, ihanteet ja kasvatusta urheilijoiden tarinoissa* lähestytään kuitenkin urheiluvallennusta kasvatustieteellisin näkökulmin koulun ulkopuolella. Myönteilen tutkielmassani Hämäläisen pohdintaa liikuntakulttuurin ja kasvatuksen suhteesta: onko lasten ja nuorten liikuntaharrastus mielekäs ilman kasvatuksellisia tavoitteita ja voiko urheilun parissa vältyä kasvamiselta? (Hämäläinen 2008, 136.) Kasvatusta vapaa-ajan liikuntaharrastuksessa on viime vuosina tarkasteltu myös muutamissa kasvatustieteiden pro gradu -tutkielmissa, esimerkiksi Petteri Neuvosen (2020) tutkielmassa *Urheiluseura kasvun tukena: jalkapallovalmentajien näkemyksiä omasta roolistaan lasten liikuntakasvatuksessa* ja Sara Suomisen (2021) tutkielmassa *Koripallovalmentajien käsityksiä kasvatuksesta: ”Näkee sen kasvun, sen mitä on salaa koittanu ite siellä taustalla tukea”*. Voimistelun- ja tanssiohjaajien käsitysten tutkiminen kasvattajan roolista on näkemykseni mukaan luonnollinen jatkumo tästä ajankohtaisesta teemasta. Lisäyksenä aiempiin, omassa tutkielmassani on otettu mukaan käsitykset ja kokemukset ohjattavien sukupuolen vaikutuksista kasvattajien toimintaan.

Koska kasvatuksella vaikutetaan ihmiseen kokonaisvaltaisesti, on tärkeää tarkastella sen oikeutus- ja vastuukysymyksiä. Kodin oikeus ja vastuu lasten kasvatukseen nähdään perinteisesti laajana ja se antaa perheelle vapauden toteuttaa omaa kasvatuskäsitystään. Yhteiskunta ohjaa vanhempien kasvatusta asettamalla lakeja, jotka edistävät lasten oikeuksia

esimerkiksi kurinpitoon tai oppivelvollisuuteen liittyen. Koulujärjestelmän avulla yhteiskunnan rooli kasvattajana on lisääntynyt ja valtion kasvatustieteen tarkasteleminen kriittisesti on yksi kasvatustieteen peruskysymyksiä. (Hellström 2010, 96–97; 135.)

Vaikuttamalla lapsensa harrastusvalintaan vanhemmat hyväksyvät ne ihanteet ja arvot, joita harrastus edustaa (Värri 2002, 134).

Kasvattajan rooli tarkoittaa vastuuta toisesta ja vastuuta toiselle (Värri 2002, 147). Kasvattaja on vastuussa sekä lapselle että ympäröivälle yhteiskunnalle siitä, että kasvatuksessa turvataan lapsen elämän perusehdot ja kokonaisvaltainen hyvinvointi. 2000-luvulta alkaen on puhuttu ammattikasvattajien ja vanhempien välisestä kasvatuskumppanuudesta, jossa lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan yhteistyössä. Monet varhaiskasvatuksen ja koulun ammattilaiset ovat kokeneet, että kasvatustieteen vastuuta on siirretty jopa liikaa heidän suuntaansa. (Hellström 2010, 133–134.) Myös vapaa-ajan harrastuksissa yhteistyö lasten vanhempien kanssa on pohja toimivalle vastuunjaolle. Urheiluharrastuksia mainostetaan hyvinä kasvuympäristöinä ja useimmilla vanhemmilla on odotuksia harrastustoiminnan kasvatuksellisesta otteesta (Hämäläinen 2008, 138; Berg 2014, 73). Vanhempien, harrastajien ja valmentajien odotukset voivat poiketa toisistaan paljonkin, minkä vuoksi on tärkeää tarkastella harrastusta objektiivisesti lapsen edun näkökulmasta (Värri 2002, 132). Kasvatukseen liittyvät pulmatilanteet ratkotaan lopulta arjen tasolla, jossa lapsen kasvatusta edistetään yhteistyöprosessissa (Vesikansa 2009, 9).

Voimistelun- tai tanssinohjaajia ei yleisesti ottaen nähdä ammattikasvattajina, mikä johtuu kenties toiminnan sijoittumisesta lasten ja nuorten vapaa-aikaan tai ohjaajien puutteellisesta ammatillisesta kasvatuskoulutuksesta. Valmentaja voi rajata rooliaan kasvatuskysymyksissä, mutta kasvatustieteen vastuun täysi kieltäminen voidaan nähdä kyseenalaisena. (Hämäläinen 2008, 138.) Lapsiin ja nuoriin vaikuttavat monet aikuiset heidän ympärillään ja myös valmentajalla on merkittävä rooli kasvattajana (Hämäläinen 2015, 24). Valmentajan ja urheilijan välinen suhde on valtasuhde, sillä valmentajan vaikutusmahdollisuudet urheilijaan ovat suuremmat kuin urheilijan vaikutusmahdollisuudet valmentajaan (Hämäläinen 2008, 137). Telfer ja Brackenridge (2011, 99–100) esittävät, että liikuntaharjoittelun ja ohjaussuhteen perustana voidaan ajatella olevan huolenpitovelvollisuuden käsite, joka on ymmärrettävä kehitysiän asettamien valmiuksien sekä ohjaajan ja ohjattavan välisen valtasuhteen kontekstissa. Tämä on erityisen tärkeää, kun ohjattava siirtyy kevyemmästä harrastuksesta kilpaurheiluun. (Telfer & Brackenridge 2011, 99–100.)

Kasvatustehtävä on kirjattu opetussuunnitelmiin, mutta vapaa-ajan harrastustoiminnan kasvatuksen osa-aluetta ei suoranaisesti ohjata lainsäädännössä. Lastensuojelulaki (2007/417), nuorisolaki (2016/1285) ja liikuntalaki (2015/390) asettavat kuitenkin velvoitteita lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi, joita myös vapaa-ajan liikuntaharrastuksissa tulisi noudattaa. Lasten ja nuorten liikuntatoimintaa ohjaavat asiakirjat heijastelevat monin tavoin myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta (1991/60), joka velvoittaa edistämään lapsen oikeuksia muun muassa terveyteen, turvallisuuteen, lepoon, leikkiin ja osallistumiseen. Pihlajan (2018, 171–172) mukaan kaikki eri sosiaaliset ympäristöt vaikuttavat lapsen kehitykseen arvojen, asenteiden ja toiminnan myötä. Toisaalta myös huono kasvuympäristö voi olla riskitekijä ja siksi vapaa-ajan harrastuksissakin on kannettava vastuu turvallisen kasvuilmapiirin rakentamisesta. (Pihlaja 2018, 164–172.)

Lasten ja nuorten parissa työskennellään sekä aloittelevien harrastajien että huippu-urheilun tasoilla. Suhde ohjaajan ja ohjattavien välillä syvenee, mitä intensiivisemmin kokoonnutaan yhteen. Myös kasvattajan rooli ohjaustyössä korostuu silloin, kun harjoitustunteja kertyy useita viikossa ja vaikuttamispyrkimykset ovat korkeammalla tavoitetasolla suurempia (Berg 2014, 76). Hämäläisen (2015, 23) mukaan valmentaja vaikuttaa urheilijaan tietoisesti tai tiedostamattaan. Suomalainen valmennusosaamisen malli käsittelee valmentajan urheilijaan kohdistuvia vaikuttamismahdollisuuksia. Niiden lisäksi mallissa esitellään toimintaympäristön muuttujia ja valmentajan osaamistarpeita, joita tarkastelen seuraavassa alaluvussa.

Ihmisenä kasvu	Urheilijana kehittyminen ja lajiosaaminen	Kuulumisen tunne	Itsensä kehittämisen taidot
<ul style="list-style-type: none"> • Arvot ja asenteet • Vastuullisuus • Empaattisuus • Itsearvostus • Ihmissuhdetaidot 	<p>Urheilijan elämäntapa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Urheilullinen elämäntapa • Fyysinen kunto ja suorituskyky • Harjoittelu • Lepo, palautuminen ja ravinto • Motivaatio • Itseluottamus • Innostus <p>Lajiosaaminen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tekninen, taktinen ja välineosaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Lajirakkaus • Sitoutuminen • Yhteisöllisyys 	<ul style="list-style-type: none"> • Tavoitteen asettelu • Itsearviointitaidot • Oppimaan oppimisen taidot • Verkostoitumistaidot • Tiedon hankinta- ja arviointitaidot • Ajattelun taidot



Kuva 1. Asiat, joihin valmentaja urheilijassa vaikuttaa (Hämäläinen 2024)

Mallin taustalla on Côtén ja Gilbertin (2009) määritelmä valmentajan osaamisesta, jota on varioitu suomalaiseseen liikunnanvalmennuskontekstiin. Sen tarkoitus on ohjata valmentajakoulutusten sisältöjä ja toimia työkaluna osaamisen kehittämisessä ja arvioinnissa. Suomalaisessa valmennusosaamisen mallissa valmentajan vaikutusmahdollisuudet on jaettu neljään osaan: ihmisenä kasvu, urheilijana kehittyminen ja lajiosaaminen, kuulumisen tunne ja itsensä kehittämisen taidot (kuva 1). (Hämäläinen 2015, 21–23.)

Urheilu- ja lajiosaamisen kehittyminen on laaja kokonaisuus, jonka ajatellaan yleisesti olevan liikuntatoiminnan ydintä. Malli kuitenkin osoittaa, että valmentaja vaikuttaa monin tavoin myös urheilijan kasvuun ihmisenä. Valmentajalta voidaan odottaa arvoja ja asenteita, vastuun ottoa, toisten ihmisten kunnioitusta, itsearvostusta, ihmissuhdetaitoja ja käytöstapoja. Urheilullisen elämäntavan, kuulumisen ja itsensä kehittämisen taitojen oppiminen pitävät myös sisällään kasvatuksen elementtejä. (Hämäläinen 2015, 23–24.; Hämäläinen 2024.)

3.2 Ohjaajan kasvatustietoisuus ja kasvatustietoisuus

Ohjaaja tai valmentaja voidaan määrittellä yksinkertaisesti henkilön roolin, aseman tai toiminnan kautta. Määritelmää voidaan laajentaa tarkastelemalla ohjaajan koulutustaustaa, ammattimaisuutta, roolia koskevia odotuksia sekä eri osapuolten välisiä suhteita. (Lyle 2011, 5–13.) Ohjaus- tai valmennussuhde on rooliperustainen kasvatussuhde, joka edellyttää aina eettisten periaatteiden noudattamista (Värri 2002, 150–151). Kasvatusteorioiden keskeinen perintö asiantuntijuuden kehittämisessä on itsekasvatuksen ihanne, joka tässä tutkielmassa konkretisoituu ohjaajan reflektiotaitojen ja tietoisuuden lisääntymisessä (Saari 2021, 17).

Ohjaajan kasvatustietoisuudella tarkoitetaan ymmärrystä kasvatuksen oikeuksista ja velvollisuuksista sekä niiden yhteyksistä arjen toimintatapoihin. Kasvatustietoisuus voidaan jakaa tietoisuuteen kasvatuksen tavoitteista, keinoista ja tuloksista. Tietoisuus tavoitteista on yhteydessä ohjaajan arvoihin ja elämänfilosofiaan ja tietoisuus keinoista tarkoittaa käsitystä omien toimintatapojen vaikutuksista kasvatukseen. (Hämäläinen 2008, 139.) Yksittäisiä luonteenpiirteitä tärkeämpää onkin toimiva kokonaisuus, jossa ohjaaja kasvattajana on tietoinen omista toimintatavoistaan, motiiveistaan, tunteistaan ja persoonallisuudestaan ja osaa reflektoida niiden vaikutusta toisiinsa (Pihlaja 2018, 165). Tietoisuudessa käsitetään olevan erilaisia vaiheita ja tasoja. Useimmin ohjaajan kasvatusta koskevat valinnat pohjautunevat arkiajatteluun, mutta esimerkiksi useissa koulutuksissa reflektoidaan toiminnan valmennusfilosofisia lähtökohtia. (Hämäläinen 2008, 139.)

Voimistelun- ja tanssinohjaajien on ymmärrettävä oman toimintansa vaikutukset lapsiin ja nuoriin paitsi niiltä osin, mitä he tekevät, mutta myös siitä näkökulmasta mitä he jättävät tekemättä (Telfer & Brackenridge 2011, 99–100). Arvot ovat sidoksissa kulttuuriin ja aikaan ja niitä välitetään eteenpäin ihmissuhteissa, myös liikuntayhteisöissä. Siksi ohjaajan on hyvä miettiä, millaisia arvoja hän haluaa kasvattajana toteuttaa suhteessa lapsiin ja nuoriin. (Autio & Kaski 2005, 64–70.) Kasvattajan tietoisuus itsestään, omista tunteistaan ja asenteistaan auttaa lasta ja nuorta kasvamaan, sillä minäkäsitystä rakennetaan peilaamalla itseä toisiin. Kasvatuksen haasteita ratkoessa olennaista on ymmärtää, että ongelmat eivät ole lapsissa, vaan rakenteissa, kuten toimintatavoissa tai vuorovaikutuksessa. (Pihlaja 2018, 151–152; 165–172.)

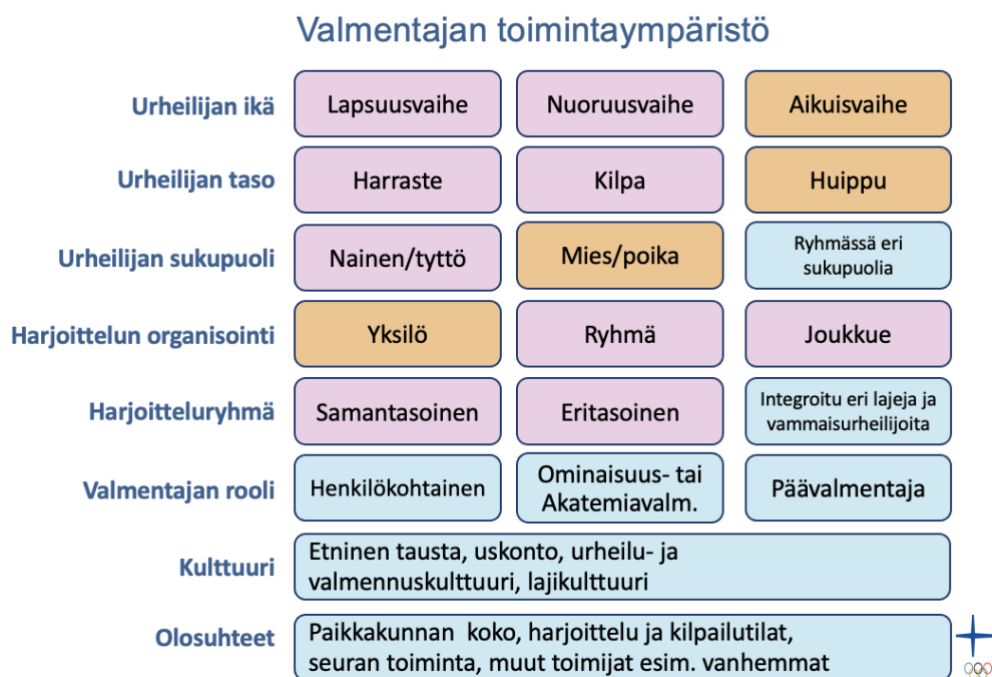
Voimistelun ja tanssin ohjauksessa ja valmennuksessa tarvittavat taidot ovat laaja-alaisia ja niihin sisältyy myös kasvatuksellisia osa-alueita. Suomalaisen valmennusosaamisen mallin mukaan urheiluosaamisen lisäksi valmentajalla tulee olla ihmissuhdetaitoja ja itsensä kehittämisen taitoja, jotka ovat keskeisiä taitoja kasvatuksessa (kuva 2).

Fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset voimavarat: Itsetuntemus, luovuus, motivaatio, arvot ja asenteet, jaksaminen, terveys		
Urheiluosaaminen	Ihmissuhdetaidot	Itsensä kehittämisen taidot
<ul style="list-style-type: none"> • Yleinen urheiluosaaminen • Lajiosaaminen • Opettamis- ja ohjaamisosaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Tunne- ja vuorovaikutustaidot • Organisoitiosaaminen • Ilmaisu- ja keskustelutaidot • Ongelmanratkaisutaidot • Ihmistuntemus 	<ul style="list-style-type: none"> • Itsearviointitaidot • Oppimaan oppimisen taidot • Verkostoitumistaidot • Tiedon hankinta- ja arviointitaidot • Ajattelun taidot

Kuva 2. Valmentajan osaaminen (Hämäläinen 2024)

Mallissa urheiluosaamisen alle luetaan myös opettamiseen ja ohjaamiseen liittyvä pedagoginen osaaminen. Lisäksi valmentajan riittävät fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset voimavarat, kuten itsetuntemus, motivaatio ja asenteet ovat valmennustoiminnan lähtökohtia. (Hämäläinen 2015, 25.) Liikunta-alan opiskelijoiden ja asiantuntijoiden käsitysten mukaan merkittävimpiä ajankohtaisia osaamistarpeita ovat vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaidot (Lehmusto ym. 2022, 76–82).

Toimintaympäristön muuttujat määrittävät ohjaajan osaamistarpeita (Hämäläinen 2015, 22). Ohjaajan kyky soveltaa harjoituksiaan tilanteen mukaan on keskeinen tekijä turvallisen kasvuympäristön luomisessa. Olipa kyseessä tekninen taito tai fyysinen tai henkinen kuormitus, ei lapsille ja nuorille voi asettaa tarpeettomia vaatimuksia, joiden seuraukset voivat olla kauaskantoisia. (Telfer & Brackenridge 2011, 99–100.) Suomalaisessa valmennusosaamisen mallissa toimintaympäristöön vaikuttavat muuttujat ovat urheilijan ikä, taso ja sukupuoli, harjoittelun organisointi, harjoitteluryhmä, valmentajan rooli, kulttuuri ja olosuhteet. Malliin sisältyvässä kuvassa valmentajan toimintaympäristöstä (kuva 3) on väritetty oranssilla ne laatikot, jotka ovat perinteisesti kuvanneet valmennuksen toimintaympäristöä ja ovat vaikuttaneet valmennuksen pedagogiikkaan ja ajatusmaailmaan (Hämäläinen 2024.) Lisäyksenä alkuperäiseen kuvaan olen värittänyt vaaleanpunaisella ne laatikot, jotka ovat erityisesti läsnä tässä tutkielmassa.



Kuva 3. Valmentajan toimintaympäristö Hämäläisen (2024) kuvaa mukaillen

Lapsilähtöisyys on säilynyt yhtenä merkittävimpänä lähtökohtana suomalaisessa kasvatustoiminnassa 1990-luvulta alkaen. Nykyisessä kasvatustieteessä ja oppimiskäsityksessä lapsi nähdään aktiivisena toimijana, jolla on yksilöllisiä tarpeita ja mielenkiinnon kohteita. Niiden huomioiminen osallisuuden avulla on laadukkaan lapsilähtöisen ohjauksen edellytys. (Rosqvist ym. 2019, 194–211.) Ohjaajan tulisi huomioida kaikki lapset yksilöllisesti ja tukea heitä kasvussa ja kehityksessä. Valmentajan ja ohjaajan olisi hyödyllistä perehtyä lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen vaiheisiin, joka kattaa fyysismotoristen osa-alueiden lisäksi

myös kognitiivisen, emotionaalisen ja sosiaalisen kehityksen alueet (Forsman & Lampinen 2008, 39–41). Ohjattavan ikä ja kehitystaso vaikuttavat siihen, millaisia kognitiivisia ja fyysisiä valmiuksia hänellä on ymmärtää ohjeita ja noudattaa niitä. Opetusmenetelmien valinnassa ja vuorovaikutuksen tavassa olisi tärkeää huomioida ohjattavien kehityksen taso ja kokemusten rajallisuus. (Walsh 2011, 92–93.) Ohjaajan tulisi kiinnittää erityistä huomiota sellaisten osallistujaryhmien erityistarpeisiin, jotka ovat haavoittuvassa asemassa liikuntamahdollisuuksien ja -kokemusten suhteen. Lasten ja nuorten lisäksi tällaisia ryhmiä ovat liikuntarajoitteiset tai vammaiset sekä erilaiset etniset ryhmät. (Telfer & Brackenridge 2011, 100.)

Voimistelu- ja tanssiharrastukset ovat merkittäviä areenoja sosiaalisten taitojen oppimiselle. Liikunnassa esimerkiksi sääntöleikit, pari- ja ryhmätyöt edistävät erilaisten roolien omaksumista ja toisten huomioon ottamista. Ohjaaja voi mallintaa esimerkillään toisten kunnioittamista ja hyvää tapaa olla vuorovaikutuksessa sekä puuttua epäsopivaan käytökseen. Sosiaalisesti hyväksyttävän käytöksen jatkuvuutta edistääkseen ohjaaja voi havainnoida ja vahvistaa toivottua käytöstä. Palautteen antamisen tapaan ja määrään kiinnitetään erityistä huomiota liikunnanohjaajien koulutuksissa. Ohjaajan palautteen tarkoitus on auttaa lasta oppimisessa, vahvistaa kyvykkyyden tunnetta ja lisätä motivaatiota. Kehittymisen kannalta toimivin palaute auttaa lasta tai nuorta itse havainnoimaan osaamistaan kannustavassa ilmapiirissä. Huomio tulee keskittää tekemiseen, ei ohjattavan ominaisuuksiin. (Autio & Kaski 2005, 78–84.) Louhimaa, Lyyra ja Kokkonen (2020) tutkivat valmentajien vuorovaikutustapojen yhteyksiä joukkuevoimistelijoiden kokemaan motivaatioilmastoon, osallistumisaktiivisuuteen ja harjoituksissa viihtymiseen. Yleisesti ottaen joukkuevoimistelijoiden kokemukset kertoivat vahvasta yhteenkuuluvuuden tunteesta, aktiivisesta osallistumisesta ja hyvästä viihtyvyydestä harjoituksissa. Korjaava palaute oli yhteydessä voimistelijoiden vähäiseksi arvioimaan osallistumisaktiivisuuteen ja viihtyvyyteen, kun taas myönteinen palaute liittyi vahvemman osallistumisaktiivisuuden ja viihtyvyyden kokemuksiin. Korkeimman arvion yhteenkuuluvuuden, aktiivisen osallistumisen ja harjoituksissa viihtymisen osalta antanut joukkue koki motivaatioilmaston harjoituksissa vähiten kilpailusuuntautuneeksi. (Louhimaa ym. 2020, 83–86.)

Lasten ja nuorten liikuntaharrastuksen ohjaajalla on merkittävää potentiaalia vaikuttaa vuorovaikutuksellaan ohjattavien psyykkiseen kehitykseen ja kognitiivisten taitojen kehitykseen (Walsh 2011, 85). Hyvä kasvattaja on empaattinen, luotettava ja turvallinen aikuinen, joka vahvistaa lapsen ja nuoren itsetuntoa ja positiivista minäkuvaa. Onnistumisen

kokemukset ovat ohjattavien positiivisen minäkäsityksen muodostumisen kannalta olennaisia. (Pihlaja 2018, 164–165.) Lapsen ja nuoren itsetunto ja itseluottamus muodostuvat hänen käsityksistään omasta kyvykkyydestään ja kelpoisuudestaan elämän eri osa-alueilla ja ne vaikuttavat kaikkeen hänen tekemiseensä. Kokemukset nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta, ryhmään kuulumisesta, osaamisesta ja oppimisesta ja kannustavasta palautteesta kehittävät myönteistä kuvaa itsestä. (Autio & Kaski 2005, 79–92.)

Liikunta herättää kaikissa erilaisia tunteita. Oman osaamisen kehittäminen, sinnikkyuden harjoittaminen, pettymykset ja kilpailutilanteet voivat luoda harrastajille suuria tunnekokemuksia. Liikunnanohjaajan rooli tunnekasvattajana on auttaa lasta ja nuorta tunnistamaan ja hyväksymään erilaisia tunteita ja tarvittaessa auttaa rakentamaan epämukavan tunteen jälkeen toisenlaista tunnetta tilalle. Tärkeää on myös ohjaajan omien tunnetaitojen ja itsetuntemuksen vahvistaminen. (Autio & Kaski 2005, 79–82.) Etenkin kasvattajan oma psyykinen vahvuus auttaa hyväksymään ja kohtaamaan ymmärtävästi lasten ja nuorten erilaiset tunteet ja reaktiot niihin. Myös ohjaajat ja valmentajat kokevat negatiivisia tunteita ja voivat esimerkiksi harmistua tai suuttua, mutta hyvä kasvattaja ei vahingoita tai syyllistä ohjattavia omista tunteistaan, vaan osaa pitää omat tunteensa erillään toisten tunteista. (Pihlaja 2018, 165–166.)

3.3 Sukupuolten tasa-arvoinen kasvatus voimistelussa ja tanssissa

Yhdenvertaisuuden ja turvallisen tilan rakentaminen tulisivat olla jokaisen ohjaajan kasvatus- ja ohjaustyön periaatteita. Jo 1900-luvun alussa modernin tanssin pioneeri ja tanssintutkija Rudolf von Laban korosti yhdenvertaisuutta ottamalla kantaa, että tanssi kuuluu kaikille, ei vain niille, jotka omaavat tietynlaisen rakenteen (Viitala 1998, 8). Tasa-arvoisen kasvatuksen näkökulmasta ohjaajan tulisi toimia sukupuolisensitiivisesti ja tiedostaa omaa toimintaa ohjaavat sukupuoleen liittyvät asenteet sekä reflektoida kriittisesti niiden vaikutuksia. Vuorikosken (2005, 34) mukaan käsitykset sukupuoleen liittyvistä kasvatustavoitteista ovat kuitenkin juurtuneet nyky-yhteiskunnan asenteisiin, sillä vielä joitakin vuosikymmeniä sitten tyttöjen ja poikien eroja pidettiin itsestäänselvyyksinä. Tuolloin sukupuolten luonnehdintoja pännättiin pedagogiikan oppikirjoista: stereotyyppisesti pojat luonnehditaan yhä rohkeiksi ja vahvoiksi, tytöt puolestaan ahkeriksi ja hyvin käyttäytyviksi. Esitetyt sukupuolten väliset taipumuserot johdattavat käsitykseen, jossa myös tyttöjen ja poikien mieltymykset ja harrastukset nähdään toisilleen vastakkaisina. Tällainen kahtiajakautunut arvojärjestelmä vaikeuttaa monien elämää, sillä se ahtaa ihmisiä ennalta määrättyihin muotteihin ja ylläpitää

epätasa-arvoa. (Vuorikoski 2005, 34–54.) Kirjallisuuskatsaukseni pohjalta havaitsin, että sukupuolten moninaisuutta ja muunsukupuolisuutta käsitellään liikuntapedagogiikassa niukasti vielä 2000-luvun julkaisuissakin.

Voimistelun- ja tanssinohjaajan on tärkeää sisäistää sukupuoleen liittyvät käsitteet ja tarkastella omaa toimintaa ja puhetapaa suhteessa niihin. Sukupuoli koostuu nykykäsityksen mukaan fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista ominaisuuksista, jotka ilmenevät jokaisella ihmisellä omanlaisena kokonaisuutenaan (Tanhua, Mustakallio, Karvinen, Huuska & Aaltonen 2015, 8–9). Sukupuolen käsitettä voidaan lähestyä esimerkiksi biologisesta, sosiaalisesta, yhteiskunnallisesta tai kulttuurisesta tarkastelukulmasta. Suomen kielessä ei ole eroteltu sukupuolen biologista ja sosiaalista ulottuvuutta englannin kielen tavoin omilla sanoillaan *sex* ja *gender*, vaan tarkennus on tehtävä erillisillä ilmaisuilla. (Juvonen, Rossi & Saresma 2012, 12.) Sukupuoli-identiteetti määritellään tasa-arvolaisissa (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/609) omaksi koetuksi sukupuoleksi ja sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan henkilökohtaista tapaa tuoda sukupuolta esiin käyttäytymisellä tai esimerkiksi pukeutumisella. Tasa-arvolaki kieltää sukupuoleen liittyvän syrjinnän, joka tarkoittaa eri asemaan asettamista sukupuolen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella sekä velvoittaa yhteiskunnan eri toimijoita sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyyn. Sukupuolten tasa-arvoa voimistelun ja tanssin kentillä edistää lapsen ja nuoren valinnan vapaus esimerkiksi lajin valinnassa, pukeutumisessa ja kehollisessa ilmaisussa ilman sukupuoleen sidottuja rooliodotuksia.

Sukupuolta tuotetaan ja ylläpidetään yksilöllisillä, symbolisilla ja rakenteellisilla ulottuvuuksilla (Ylitapio-Mäntylä 2009, 69). Juvonen ym. (2012, 14) esittävät, että sukupuolittavilla käytännöillä tarkoitetaan puhetta tai toimintaa, joka toistuvasti tarkoituksella tai tarkoituksetta lokeroi tiettyjä ominaisuuksia, tapoja tai mieltymyksiä tietylle sukupuolelle. Esimerkiksi Bergin (2014, 84) tutkimuksessa havaittiin, että poikien jalkapallojoukkueen ohjauskäytännöillä sosiaalistettiin ohjattavia maskuliinisuuteen säätelämällä tunteiden ilmaisua: empatiaa esiintyi vähemmän ja kilpailunhakuisuutta enemmän kuin muissa lajeissa.

Voimistelun ja tanssin maailmassa sukupuolittavat käytännöt voivat näkyä esimerkiksi siinä, millaisia toimintamuotoja, liikkeitä tai ulkonäköä suositaan eri sukupuolten harjoitteluissa. Tyypillisesti tyttöjen ja naisten suosimissa voimistelulajeissa peräänkuulutetaan liikkuvuutta ja esteettisyyttä, kun taas poikien ja miesten lajeissa korostetaan voiman merkitystä. Kasvatuksella voidaan vaikuttaa lasten ja nuorten ymmärrykseen sukupuolten

moninaisuudesta ja joko vahvistaa tai purkaa sukupuoliin kohdistuvia stereotypioita. Ylitapio-Mäntylä (2009, 121) toteaa, ettei sukupuolten huomioiminen kasvatuksessa ole aivan yksinkertaista, sillä omia sukupuolittavia käytäntöjä ja puhetta on vaikea huomata.

Sukupuoleen kasvattaminen on hienovaraista ohjausta, jota aikuiset tekevät osin tiedostamattaan. (Ylitapio-Mäntylä 2009, 121.) Sukupuolisensitiivisen ohjaajan on tärkeää häivyttää puheesta sukupuolten ominaisuuksiin liittyviä stereotypioita ja kiinnittää huomiota sukupuolittuneisuutta tuottavaan kieleen sekä menetelmiin ohjauksessa (Teräs 2012, 117–119). Suomalaisessa paritanssissa on esimerkiksi luovuttu sukupuolitermeistä kokonaan ja siirretty käyttämään ”viejän” ja ”seuraajan” termejä, joka mahdollistaa myös samaa sukupuolta olevien ja muunsukupuolisten yhdenvertaisen osallistumisen kilpailuihin (Suomen Tanssiurheiluliitto 2023). Myös Suomen Voimisteluliitto linjaa sukupuolineutraalista puhettavasta lasten ohjauksessa (Voimisteluliitto 2024c).

Sukupuolentutkimuksessa sukupuolta ei tarkastella vain ihmiseen liittyvänä ominaisuutena vaan myös erilaisina valtasuhteina, hierarkioina ja järjestelminä (Rossi 2012, 22). Esimerkiksi median ja mainonnan representaatio vaikuttaa käsityksiin ja odotuksiin siitä, millainen voimistelija tai tanssija voi olla. Valmentajan on hyvä olla tietoinen esimerkiksi median asettamista paineista kehojen suhteen, sillä kasvatuksen avulla on mahdollista lisätä nuorten ymmärrystä ja purkaa epärealistisia kuvia maskuliinisuudesta tai feminiinisuudesta (Azzarito 2011, 136). Naisurheilijoita valitettavan usein tarkastellaan liikunnallisen menestyksen sijaan ulkoisen olemuksen näkökulmasta. Naisurheilun suosion kasvun aikaan myös urheiluvaatetrendit muuttuivat väljistä vaatekokonaisuuksista paljastaviin. Trendeihin vaikuttivat naisten omat tarpeet mukavuuden ja urheilusuorituksen parantamisesta, mutta myös kulttuuriset ilmiöt ja asenteet. Median ja mainonnan osuutta naisurheilijoiden seksuaalisoinnissa ei voi kieltää vielä tänäkään päivänä. (Woods 2007, 220–223.)

Voimistelussa ja tanssissa urheilijan objektivointi ja seksuaalisointi ovat läsnä myös lajien esittävän luonteensa vuoksi.

Päivi Berg ja Marja Kokkonen (2020) ovat tutkineet Suomessa koulun liikuntatuntien yhdenvertaisuus ja tasa-arvokysymyksiä. Suomessa peruskoulun liikunta on pääasiassa toteutettu tyttö- ja poikaryhmissä oppilaiden virallisen sukupuolen mukaan, minkä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat oppilaat ovat kokeneet syrjivänä käytäntönä.

Tutkimuksessaan Berg ja Kokkonen tarkastelevat peruskoulun liikunnanopettajien puhetapoja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista oppilaista. Tutkimuksessa nostetaan esiin puhetapojen sukupuolittavat käytännöt, joita liikunnanopettajat pyrkivät haastamaan erilaisilla

kielellisillä ja ryhmäjaollisilla muutoksilla. He pyrkivät vaikuttamaan oppilaiden asenteisiin yhdenvertaisella kohtelulla, yksilöllisyyden huomioimisella ja sukupuolineutraaliudella. (Berg & Kokkonen 2020.)

Päivi Berg (2010) on aiemminkin tutkinut sukupuolta liikuntatuntien ryhmärajojen ja erontekijöiden ulottuvuutena. Väitöskirjassaan hän tarkasteli liikunnan opetuksen rakenteita ja toimintatapoja, jotka suuntaavat tyttöjen ja poikien liikkumista kasvaessa naisiksi ja miehiksi. Hänen kiinnostuksenaan oli selvittää miten sukupuoli ja sosiaaliluokka liittyvät ruumiillisen pääoman tuottamiseen koululiikunnassa ja liikuntaharrastuksissa. Tutkimuksen mukaan koululiikunnassa on mahdollista luoda vaihtoehtoja vallitseville feminiinisyyttä ja maskuliinisuutta rakentaville ja toisintaville toimintatavoille. (Berg 2010, 127–138.) Valmennustyössä on tärkeää muistaa, että ohjattavien sukupuolen lisäksi valmentajan oma sukupuoli on myös yksi toimintaympäristön muuttuja, joka vaikuttaa ohjaajan osaamistarpeisiin (Hämäläinen 2015, 22).

4 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani tutkimustehtävä on tarkastella lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssinohjaajien käsityksiä ja kokemuksia kasvattajan roolista. Tarkoitukseni on osallistua ajankohtaiseen ohjaus- ja valmennuskulttuuria koskevaan keskusteluun sekä korostaa kasvatustieteellisen tiedon merkitystä vastuullisen ja laadukkaan liikunnanohjauksen kontekstissa.

Yhteiskunnalliset ilmiöt ja eri tahojen kasvaneet odotukset ovat laajentaneet voimistelun- ja tanssinohjaajien osaamistarpeita. Olen kiinnostunut selvittämään, miten kasvatusosaaminen näkyy ohjaajien osaamistarpeiden kokonaisuudessa voimistelun- ja tanssinohjaajien käsityksissä. Ajankohtainen huoli lasten ja nuorten liikunnan vähäisyydestä vaatii alan eri toimijoiden yhteistä sitoutumista vastuullisen ja laadukkaan toiminnan edistämiseen. Valmennuskulttuurin puutteista vastata lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tarpeisiin kertoo myös se, että lajiin sitoutuminen ja harrastuksen lopettaminen tapahtuvat nykyään entistä varhaisemmin (Olympiakomitea 2024a).

Valmennuskulttuurin muutos ja lasten oikeudet motivoivat tutkimustani lähestymään vapaa-ajan liikunnanohjauksista kasvattajan roolin näkökulmasta. Lasten urheilukulttuurin kehitystyö korostaa tarvetta uudentyyppiselle lähestymistavalle, jossa huomioidaan ohjattavat kokonaisvaltaisesti ja tuetaan heidän kasvuaan elämän eri osa-alueilla. Vaikka viimeaikaiset tutkimukset antavat viitteitä tyttöjen liikunnan vetovoiman hiipumisesta, ovat voimistelu- ja tanssi lajeina suosituimpia juuri tyttöjen keskuudessa (Kokko & Martin 2023, 56; Tarvainen ym. 2023, 54–55). Tästä syystä olen kiinnostunut selvittämään ohjaajien näkemyksiä sukupuolen läsnäolosta ohjaus- ja kasvatuskäytännöissä sekä rakenteissa. Sukupuolisensitiivisyys ja ilmaisun vapaus ovat tasa-arvoisen kohtelun ja lasten oikeuksien toteutumisen edellytyksiä.

Tutkimuskysymykset tässä tutkielmassa ovat:

- 1. Millaista kasvatusosaamista lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssinohjaajat kokevat työssään tarvitsevansa?*
- 2. Millaisia käsityksiä lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssinohjaajilla on roolistaan kasvattajina?*
- 3. Miten ohjattavien oletettu sukupuoli on läsnä voimistelun- ja tanssinohjaajien kasvattajan kokemuksissa?*

5 Tutkimuksen metodologia ja aineisto

Seuraavaksi kuvaan tutkielmani empiiristä toteutusta vaihe vaiheelta. Ensin esittelen tutkielmani tieteenfilosofisia ja metodologisia lähtökohtia ja menetelmävalintoja. Sen jälkeen kerron aineiston tuottamisesta ja haastattelutilanteista sekä kuvaan lyhyesti millaiseksi aineisto muodostui. Tämän jälkeen kuvaan aineiston analyysini eri vaiheet. Tärkeänä ohjenuorana toteutuksen eri vaiheiden kuvauksessa on tuoda esiin tutkimukseni luotettavuus ja eettisyys, joita käsittelen vielä lopussa omassa alaluvussaan.

5.1 Tieteenfilosofiset ja metodologiset lähtökohdat

Tieteellisellä tutkimuksella on olemassa erilaisia tieteenfilosofisia ja tietoteoreettisia perinteitä, joita tutkijan on hyvä tarkastella. Erilaiset paradigmat ja metodologiset valinnat tuottavat tutkimusprosessissa erilaista tietoa. Kasvatustieteissä ja muissa käyttäytymistieteissä on pitkät perinteet laadullisessa tutkimuksessa, joka usein keskittyy ilmiöihin, joita erilaiset empiiriset havainnot jäsentävät (Järveläinen 2010, 195–197). Tämän tutkimuksen aihe syntyi oman mielenkiintoni ja empiiristen havaintojeni pohjalta toimittuani itse tanssinohjaajana ja kouluttajana.

Kvalitatiivisen tutkimusperinteen mukaisesti tässä tutkimuksessa olin kiinnostunut ohjaajien omista näkökulmista, kokemuksista ja merkityksenannoista, enkä hakenut tuloksilla laajaa yleistettävyyttä. Hakalan (2017, 165) mukaan laadullisen tutkimuksen avulla tutkimuskohteesta voidaan myös nostaa esiin kiinnostavia esiolettamuksia, jotka näyttävät suuntaa myöhemmille tutkimuksille. Tarkoitukseni on tällä tutkielmalla osallistua voimistelun- ja tanssinalan ohjaus- ja valmennuskulttuuria koskevaan keskusteluun ja tuoda työntekijöiden ääntä kuuluviin.

Haastattelu aineistonkeruun menetelmänä on joustava, eikä se suoranaisesti edusta mitään tiettyä tieteenfilosofiaa. Se on menetelmänä toimiva ihmisten merkityksenantojen ja tulkintojen tavoittamiseen. (Puusa 2020, 104.) Erilaiset haastattelukäytännöt ovat muotoutuneet historian saatossa, mutta yhteistä niille on aina ollut vuorovaikutteisuus ja kontekstisidonnaisuus (Hyvärinen 2017, 13). Valitsin tutkimukseni haastattelun lajiksi teemahaastattelun, jossa kuitenkin on puolistrukturoitu jäsenitys. Puusan (2020, 112) mukaan teemahaastattelu ja puolistrukturoitu haastattelu ovat kaksi toisistaan poikkeavaa menetelmää. Toisinaan puolistrukturoitua haastattelua ja teemahaastattelua kuitenkin käytetään yhdessä,

kun haastattelussa esitetään tarkempia kysymyksiä tietyistä etukäteen määritellyistä teemoista (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Puolistrukturoituun teemahaastatteluun päädyin siksi, että tavoitteena oli saada haastateltavien oman tulkinnan mukaista tietoa tutkimukseni kannalta keskeisistä aiheista ohjaajien kasvattajan rooliin liittyen. Hyvärisen (2017, 21) mukaan haastattelutilanteet ovat käytännössä vain harvoin täysin strukturoimattomia, vaan usein tutkimustarkoituksessa on vähintään puolistrukturoitu jäsennys. Halusinkin jättää tilaa vapaamuotoisemmalle keskustelulle havainnoidakseni haastatteluun osallistuneiden merkityksenantojen kirjoja ja niiden painotuksia. Haastattelumenetelmän valinta aineiston tuottamisena sisältää myös hyväksynnän yllättävien tilanteiden ja havaintojen esiintymiselle, jotka saattavat osittain jopa muuttaa tutkielman suuntaa. (Hyvärinen 2017, 13–22.) Tutkimuksen lähtökohtana oli ajatus tiedon rakentumisesta sosiaalisesti konstruoituna, mikä tarkoittaa sitä, että haastattelutilanteessa myös haastattelija vaikuttaa tiedon luomiseen. Tutkija on tutkimusprosessissa ja tiedonmuodostuksessa subjektiivinen toimija, joka pyrkii tulkitsemaan ilmiöön liittyviä merkityksenantoja. Haastattelutilanteessa luodaan siis tietoa yhteistyössä, joka on juuri siinä kontekstissa totta. (Hirsjärvi & Hurme 2022, 14–17; Puusa 2020, 103–104.)

Laadullisille tutkimuksille on tyypillistä niiden induktiivinen lähestyminen tutkimusongelmaan, joka tarkoittaa johtopäätösten muodostamista aineistosta käsin (Juuti & Puusa 2020a, 11). Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni ei ollut kuitenkaan pitäytyä täysin aineistolähtöisessä asetelmassa, sillä teorian ja empirian vuoropuhelu sekä aiempien tutkimusten teoreettiset näkökulmat ovat tutkielmassani tärkeässä osassa, mikä näkyi esimerkiksi teoriasta nostettujen haastattelu-teemojen valintana. Tämän vuoksi käytän tutkimuksessani teoriaohjaavan lähestymisen käsitettä.

5.2 Aineiston tuottaminen haastatteluilla

Aineisto tuotettiin puolistrukturoiduilla haastatteluilla. Haastateltavia kutsuttiin mukaan tutkimukseen Suomen Voimisteluliiton ja sosiaalisen median kanavien kautta. Kutsua jaettiin Suomen Voimisteluliiton ylläpitämillä internetsivuilla ja Instagram-tilillä. Lisäksi kutsu jaettiin Suomen Voimisteluliiton jäsenrekisteristä satunnaisotannalla valittuihin sähköposteihin ja eri jäsenseuroihin. Kutsua jaettiin Facebookissa muutamassa voimistelun ja tanssin harrastajien ryhmässä sekä hyödynsin omia kontaktejani Suomen Voimisteluliiton tanssin kehittämistyöryhmässä niin kutsutun lumipallomenetelmän avulla. Haastattelujen

ajankohdat sovittiin etukäteen sähköpostitse. Haastatteluja oli yhteensä kahdeksan ja ne toteutettiin loka-marraskuussa 2023 yksilöhaastatteluina Teams- ja Zoom-ohjelmien avulla. Haastatteluiden kestot vaihtelivat 60 minuutista 80 minuuttiin. Kaikki haastateltavat toimivat lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssinohjaajina tai valmentajina ja he työskentelivät eri kunnissa tai kaupungeissa.

Haastatteluissa noudatettiin tutkimuseettisen neuvottelukunnan eettisiä periaatteita, jotka koskevat tutkittavan itsemääräämisoikeutta, vahingoittamisen välttämistä sekä yksityisyyden ja tietosuojan varmistamista (Ranta & Kuula-Luumi 2017, 414–422). Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista. Lähetin kiinnostuksensa ilmaisulle etukäteen sähköpostitse tutkimuksen tietosuojailmoituksen (liite 1) sekä haastattelussa käsiteltävien teemojen listan, jotka olin valinnut teoriaohjaavasti (liite 2). Haastattelun tavoitteena oli saada mahdollisimman paljon tietoa haastateltavien omista käsityksistä ja tästä syystä oli perusteltua antaa haastatteluteemat haastateltaville etukäteen. Avoin tiedottaminen haastattelun aiheesta ja sisällöstä haastateltaville on myös tutkimuksen eettisten periaatteiden mukaista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85–86).

Olennaista eettisesti kestävässä haastattelussa on haastateltavan ihmisen kunnioittava kohtaaminen (Hyvärinen 2017, 33). Haastattelun alussa kerroin vielä lyhyesti tutkimuksen aiheesta, tutkimukseni lähestymistavasta kasvatuksen määrittelyyn sekä tutkimusetiikasta. Kerroin osallistujille, että haastattelun vapaaehtoisuus tarkoittaa myös oikeutta lopettaa haastattelu kesken tai olla vastaamatta kysymyksiin. Selvitin heille, että aineistoa käsitellään luottamuksella ja säilytetään tietoturvallisesti tietosuojalakea (2018/1050) noudattaen. Kerroin, että tutkimusaineisto anonymisoidaan ja että julkaisu voi sisältää suoria haastatteluotteita ilman tunnistetietoja. (Ranta & Kuula-Luumi 2017, 416–422.)

Puolistrukturoitujen haastatteluiden taustalla oli lisäksi hieman laajempi apukysymysten lista (liite 3), joka toimi lähinnä haastattelijan muistilistana. Puolistrukturoidun haastattelun etu aineistonkeruumenetelmänä onkin juuri sen joustavuus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85–88). Vastauksia ei ollut sidottu vaihtoehtoihin, vaan haastateltavat saivat kertoa käsityksensä ja kokemuksensa omin sanoin. Puolistrukturoitu haastattelu ei rajoita aiheen käsittelyn syvyyttä, mutta kuitenkin pitää keskustelun keskeisten teemojen varassa. (Hirsjärvi & Hurme 2022, 45–48). Olin testannut haastattelurunkoani esihaastattelemalla yhtä henkilöä alkusyksyllä 2023, jonka jälkeen muutin vielä joitain haastattelukysymyksiä arkikielisempään ja

ymmärrettävämpään muotoon. Huomasin konkreettisten kysymysten antavan myös konkreettisempia vastauksia. Esihaastattelua ei otettu mukaan aineistoon.

Kysymysten järjestykset ja niiden painotukset vaihtelivat luontevasti keskusteluiden edetessä. Haastattelutilanteessa tein havainnon, että haastateltavan vastaus yhteen kysymykseen saattoikin sisältää vastauksia useampiin tarkempiin apukysymyksiini, enkä tämän takia kysynyt samasta aiheesta samalta haastateltavalta uudelleen. Haastattelukysymyslistaa seuraamalla ja sitä luontevasti muokkaamalla kykenin haastattelutilanteessa varmistamaan, että kaikki aiheet tuli käsiteltyä osallistujalähtöisesti, mutta kattavasti. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä pidettiin kuitenkin aina haastatteluiden aikana keskiössä, eivätkä keskustelut ajautuneet aiheen ulkopuolelle (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88).

Haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja sujuvia. Haastattelut nauhoitettiin ja aineisto kirjoitettiin puhtaaksi, eli litteroitiin peruslitterointimenetelmän avulla. Täytesanat, kuten ”niinku”, sekä peräkkäin toistuvat sanat tai sanamuodon korjausta edeltävät ilmaisut jätettiin kirjoitetusta aineistosta pois. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 70 sivua. Suorat ja vahvat epäsuorat tunnisteet poistettiin, haastattelut anonymisoitiin ja litteroinnin jälkeen nauhoitukset poistettiin.

5.3 Aineiston kuvaus

Aineisto koostuu kahdeksasta naiseksi olettamani voimistelun- ja tanssinohjaajan haastattelusta. Kuvailen haastateltavien joukkoa yleisellä tasolla taulukkomuotoisen esityksen sijaan välttääkseni tunnistettavuuden ongelmat. Haastateltavat olivat haastatteluhetkellä iältään 21–57-vuotiaita ja he toimivat laajasti eri puolella Suomea. Laajan ikäskalan vuoksi myös työkokemusvuodet vaihtelivat viiden ja reilun kolmenkymmenen vuoden välillä. Kaikki ohjaajat ja valmentajat yhtä lukuun ottamatta olivat aloittaneet ohjausuransa melko nuorina: jo vuosia ennen täysi-ikäistymistä. Useimmat haastateltavista ohjasivat lähinnä voimistelulajeja, mutta muutamat heistä ohjasivat ainoastaan tanssilajeja. Suurimmalla osalla haastatelluista oli kokemusta hyvin eri ikäisten lasten ja nuorten parissa työskentelystä. Lisäksi lähes kaikilla oli kokemusta sekä harrasteryhmien ohjaamisesta että kilparyhmien valmentamisesta, mutta kaksi haastateltavaa toimi kuitenkin vain harrasteryhmissä ja yksi haastateltava pääasiassa vain kilparyhmissä. Kaksi haastateltavaa toimi ohjaustyön ohessa seuransa esihenkilötehtävissä.

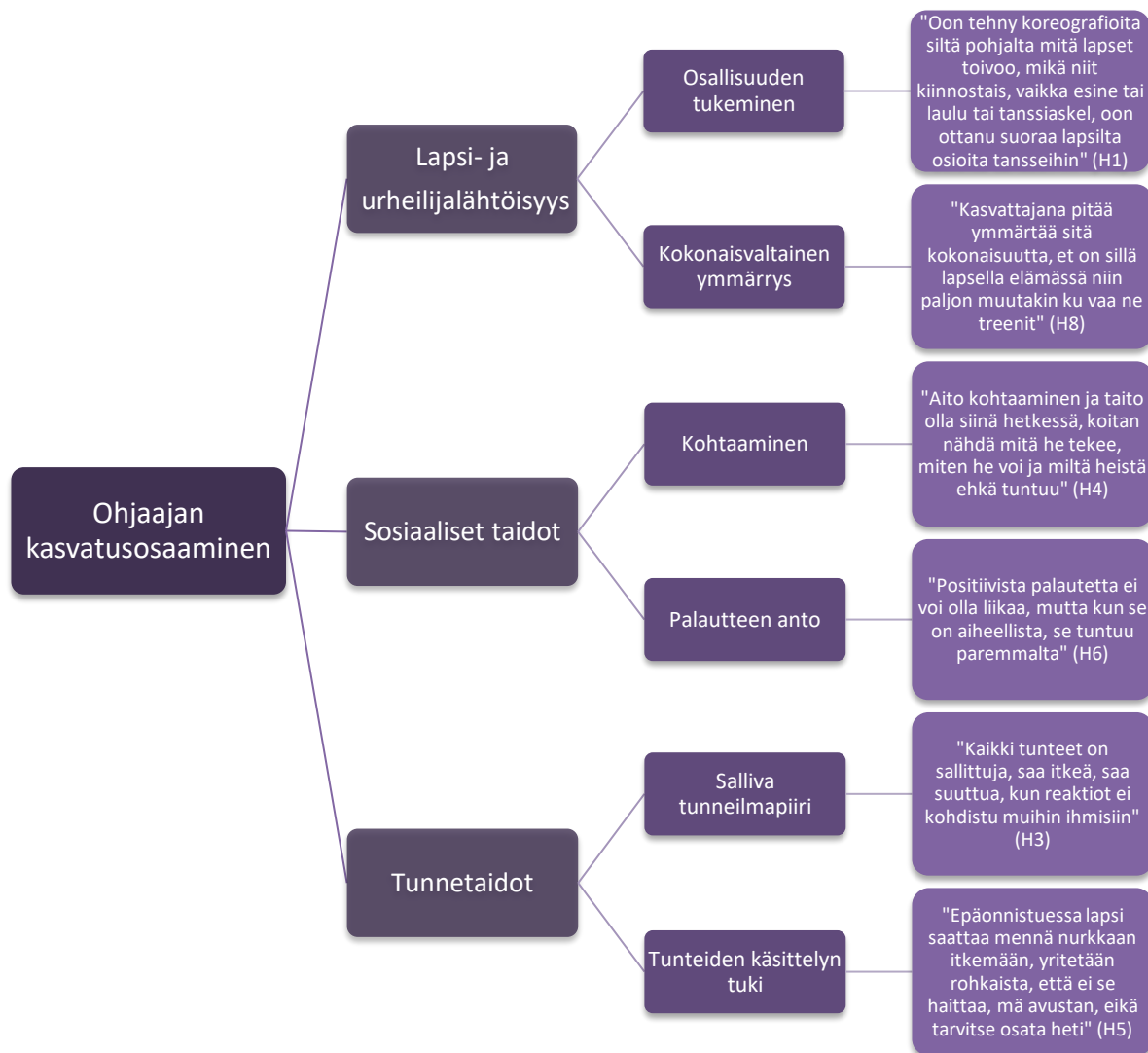
Osalla haastatelluista oli pohjalla liikunnan tai tanssinalan ammatillinen tutkinto, osalla puolestaan oli suoritettuna kasvatustieteellisiä opintoja. Yhtä lukuun ottamatta kaikki ohjaajat kertoivat kouluttautuneensa myös Suomen Voimisteluliiton järjestämässä ohjaus- ja valmennuskoulutuksissa ja ideapäivissä, vaikka varsinaisista voimisteluohjaajan tasotodistuksista mainitsivat kuitenkin vain kolme haastateltavaa. Muut organisaatiot, joiden koulutuksia haastateltavat olivat suorittaneet, ovat Finnish Dance Organization, Suomen Nuorisoseurat ja Suomen Cheerleadingliito. Lisäksi osa haastateltavista kertoi kehittäneensä omaa osaamistaan ulkomailla ja erilaisissa tuomarointitehtävissä. Haastateltavat kuvailivat monisanaisesti omia näkemyksiään ja monet painottivat tutkielman aiheen merkitystä sekä itselle että tämän päivän voimistelun- ja tanssin alalle.

5.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysin tarkoituksena oli selkeyttää ja tiivistää tuotettu aineisto informatiiviseksi kokonaisuudeksi. Tässä tutkimuksessa käytin teoriaohjaavaa analyysiä, sillä se soveltuu monenlaisten aineistojen sisällön systemaattiseen ja objektiiviseen tarkasteluun, jossa analyysiyksiköt tuodaan esiin aikaisempi tieto huomioon ottaen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117). Teoriaohjaavan analyysin avulla pyrin abduktiiviseen tiedon käsittelyyn, jossa tarkastelin tuottamaani aineistoa suhteessa aiempaan tutkimukseen. Tutkimukseni täydellinen aineistolähtöisyys olisi lähes mahdotonta, sillä objektiivisimpinakin pitämäni havainnot pohjautuvat teoreettisiin käsitteisiin sekä huolella valitsemaani tutkimusasetelmaan ja -menetelmiin.

Aloitin aineiston analyysin tutustumalla litteroituihin haastatteluteksteihin lukemalla ne läpi useita kertoja. Analyysin tulisi olla syklinen prosessi, jota tehdään laadullisen tutkimuksen eri vaiheissa, sekä aineistoa kerätessä että kirjoittaessa (Palmu 2007, 168). Joitain alustavia ajatuksia olikin syntynyt jo haastatteluja tehdessä sekä niitä litteroidessa. Valmiin aineiston lukemisen yhteydessä tein muistiinpanoja ja kiinnitin huomiota haastateltavien kerronnassa tutkimuskysymyksien ja tutkimustehtävän kannalta relevantteihin ilmaisuihin sekä tekstissä esiintyviin yhtäläisyyksiin ja eroavaisuuksiin. Värikoodasin erilaisten aihepiirien ilmaisuja ja loin näille uusia tekstitiedostoja, joiden avulla aineisto jakautui pienempiin ja helpommin käsiteltäviin osiin. Tämän jälkeen pelkistin ilmaisuja ja listasin ne erillisiin taulukkoihin. Luin pelkistettyjen ilmaisujen listaa läpi, yhdistelin samaa aihetta käsittelevät ilmaisut yhteisen alateeman alle ja yhdistelin edelleen teemoja yläteemoiksi. Näin ryhmittelin, eli klusteroin aineistoani helpommin käsiteltäväksi kokonaisuudeksi.

Tämän jälkeen tarkastelin muodostuneita teemoja, niiden suhdetta toisiinsa sekä tutkimuskysymyksiin. Osa teemoista ei sisältänyt tutkimukseni aiheen kannalta olennaista (esimerkiksi vanhempien odotukset ohjaustoiminnalle) ja jäi näin ollen pois analyysistä. Edellä kuvatun aineiston ryhmittelyn jälkeen, ja osittain samanaikaisesti, tein aineiston abstrahointia eli käsitteiden muodostamista teemoja yhdistelemällä. Käsitteiden muodostamisessa aiempi teoriatieto lasten ja nuorten liikunnanohjauksesta, kasvatuksesta ja sukupuolesta toimivat tärkeässä roolissa. Alla olevassa kuviossa 1. havainnollistan, kuinka ryhmittelin ja käsitteellistin aineistoa ohjaajan työssä tarvittavaan kasvatustieteiden teemaan liittyen. Oikeassa reunassa on pelkistettyjä katkelmia aineistosta, jotka luokittelin alateemoihin. Alateemoja yhdistelemällä loin laajempia yläteemoja, joita esimerkkikuviossa ovat lapsi- ja urheilijälähtöisyys, sosiaaliset taidot sekä tunnetaidot, jotka käsittävät kuuluvan ohjaajan kasvatustieteiden teemaan.



Kuvio 1. Esimerkki aineiston klusteroinnista ja abstrahoinnista ohjaajan työssä tarvittavan kasvatustieteiden teemasta

Salo (2015, 166) muistuttaa, että pelkkä aineiston luokittelu ei ole sisällönanalyysin tarkoitus, vaan tutkimustietoa tuotetaan refleksiivisemmällä analyttisellä tarkastelulla. Luokittelussa löydetty yhteydet tulisi analysissa ymmärtää ei ainoastaan empiirisinä ilmiöinä vaan myös teoreettisesti (Hirsjärvi & Hurme 2022, 157). Luokittelun ja käsitteellistämisen jälkeen palasin teoria- ja kontekstilukuihini etsien näistä yhteneväisyyksiä, eroavaisuuksia ja tehden tulkintoja aineistosta. Tarkastelin aineistoani myös tutkimustehtävän ja tutkimuskysymysten valossa. Pyrin aineiston analysissa refleksiiviseen otteeseen, jossa tarkastelin omaa rooliani tulkintojen tekijänä ja tulosten muodostajana. Salo (2015, 183) kuvaa, että refleksiivisyys velvoittaa tutkijaa tuomaan esille tiedon valikoimisen prosessit. Tutkimusta raportoitaessa tutkija tekee kirjoittamalla tutkittavan ilmiön todelliseksi, jonka vuoksi myös kirjoittamisen eettinen ulottuvuus on otettu työssäni huomioon. (Salo 2015, 183.)

5.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta ja vilpittömyydestä on tutkimuksen tekijällä. Noudatin tutkimuksen eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Näihin kuuluvat tiedeyhteisön tunnustamat toimintatavat, kuten rehellisyys, avoimuus, huolellisuus ja tarkkuus prosessin kaikissa vaiheissa. Tutkimuksen eri osapuolia informoitiin avoimesti työn tarkoituksesta, menetelmistä ja eri vaiheista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 147–151.)

Tutkimusasetelma ja tutkimusmenetelmät valittiin tutkimuksen laadullisten lähtökohtien ja tutkimustehtävän mukaisesti. Tutkimuksen raportoinnissa pyrin argumentoimaan mahdollisimman selkeästi ja johdonmukaisesti koherentin kokonaisuuden rakentamiseksi.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää prosessin eri vaiheiden kriittinen pohdinta. Erityisesti vapaamuotoisemmissa tiedonkeruumenetelmissä on paljon samankaltaisuuksia arkielämän vuorovaikutuksen kanssa, mikä korostaa tutkimuseettisten kysymysten huomioimisen tärkeyttä. Laadullisen tutkimuksen menetelmiä on kritisoitu siitä näkökulmasta, ettei käsitys yksilöstä inhimillisen todellisuuden keskiössä ole kiistaton, eikä totuuden selvittämiseen ole olemassa yhtä kaiken kattavaa väylää. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84.) Ihminen laadullisen tutkimuksen tarkastelun kohteena on aktiivinen toimija ja oman sosiaalisen todellisuutensa muokkaaja (Juuti & Puusa 2020b, 101). Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ollut löytää yleistettäviä tutkimustuloksia, vaan sillä pyrittiin tarkastelemaan voimistelun- ja tanssinohjaajien omia merkityksenantoja kasvattajan rooleihin liittyen.

Tieteellisessä tutkimuksessa on kiinnitettävä huomiota myös tutkijan omien näkemysten vaikutukseen tutkimustulosten muodostuksessa, sillä myös tutkijan tekemät tulkinnat

muodostuvat subjektiivisen maailmankuvan pohjalta. Näin ollen tulkintatasoja on useita. (Puusa 2020, 103–104.) Otin tutkimuksen epistemologiset ja ontologiset lähtökohdat huomioon tutkimuksen paradigman ja metodologian valinnassa. Pysin tuomaan esiin subjektiivisen roolini tutkimuksen teon eri vaiheissa reflektoiden tutkimuksen vaiheiden kuvauksissa. Tutkimukseni tavoitteena ei ollut vain tuottaa tietoa ilmiöstä, vaan myös kuvata läpinäkyvästi niitä prosesseja, joilla olen tuottanut tietoa (Salo 2015, 167).

6 Tulokset

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset, jotka olen jäsentänyt tutkimuskysymysten mukaan. Ensimmäisessä alaluvussa vastaan tutkimuskysymykseen *1. Millaista kasvatusosaamista lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssinohjaajat kokevat työssään tarvitsevana?* Toisessa alaluvussa esittelen vastauksia tutkimuskysymykseen *2. Millaisia käsityksiä lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssinohjaajilla on roolistaan kasvattajina?* Toisessa alaluvussa tarkastelen myös ohjaajien ja valmentajien kasvatustietoisuutta. Kolmannessa alaluvussa vastaan viimeiseen tutkimuskysymykseen *3. Miten ohjattavien oletettu sukupuoli on läsnä voimistelun- ja tanssinohjaajien kasvattajan kokemuksissa?* Keskustelutan tuloksia teorian kanssa ja tuon esiin haastateltavien ääntä suorien sitaattien avulla.

6.1 Kasvatusosaaminen voimistelun- ja tanssinohjaajan työssä

Haastateltavat kuvasivat ohjaustyössä tarvittavia kasvatusosaamisen osa-alueita hyvin laaja-alaisiksi, mikä vastaa teorialukuni katsausta ohjaajan monialaisiin osaamistarpeisiin.

Kasvatuksen osa-alueiden erottaminen muista ohjaajan osaamistarpeista ei ole tarkkarajaista. Teorialukuuni peilaten nostin aineistosta esiin teemoja, jotka haastateltavat itse kokivat tärkeiksi kasvatusosaamisen osa-alueiksi voimistelun- ja tanssinohjaajan työssä.

Kasvatusosaamisen teemoiksi luokittelin lapsi- ja urheilijälähtöisyyden, sosiaaliset taidot, turvallisen toimintaympäristön rakentamisen, ryhmänhallintataidot, tunnetaidot sekä itsensä kehittämisen taidot (taulukko 1).

Lapsi- ja urheilijälähtöisen toiminnan keskiössä on ohjattavien ja heidän perheidensä tarpeiden ja toiveiden kuuleminen, ymmärtäminen ja huomioiminen. Haastateltavat kokivat tärkeäksi ymmärtää ohjattavaa lasta tai nuorta kokonaisvaltaisesti, mikä tarkoittaa harrastajan ja hänen perheensä yksilöllisten tarpeiden huomioimista sekä käsitystä lapsen tai nuoren elämäntilanteesta ja kehitysvaiheesta. Tulos tukee Forsmanin ja Lampisen (2008, 39–41) näkemystä siitä, että fyysisten taitojen lisäksi ohjaajan on tärkeää havainnoida lapsen emotionaalisia ja sosiaalisia valmiuksia sekä kognitiivisia taitoja, kuten kykyä tarkkaavuuden säätelyyn ja ylläpitämiseen. Ohjaustilanteissa tarkkaavuuden ylläpitoa helpotetaan esimerkiksi vapaan tekemisen ja keskittymistä vaativien tehtävien vuorottelulla. Lisäksi haastateltavat näkivät, että ohjaajan on hyvä olla tietoinen muista harrastajan ikään sidonnaisista psyykkisistä ja sosiaalisista kehitysvaiheista.

Taulukko 1. Kasvatusosaamisen osa-alueita voimistelun- ja tanssinohjaajien kokemuksissa

<p>Lapsi- ja urheilijälähtöisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokonaisvaltainen ymmärrys • Kehitysvaiheen huomioiminen • Osallisuuden tukeminen • Vahvuuksien huomioiminen • Erityistarpeiden huomioiminen 	<p>Sosiaaliset taidot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutus • Läsnäolo • Kohtaaminen • Yhteistyö • Palautteenanto 	<p>Turvallinen toimintaympäristö</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fyysinen ympäristö • Psyykinen ympäristö • Luottamuksen rakentaminen • Sosiaalinen ympäristö • Vertaissuhteiden tukeminen • Kiusaamisen ehkäisy • Häirintään puuttuminen
<p>Ryhmänhallintataidot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ryhmän johtajan roolinotto • Sääntöjen varmistaminen • Työrauhan ylläpitäminen 	<p>Tunnetaidot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Empatia • Sallivan tunneilmapiirin luominen • Tunteiden käsittelyn tuki • Tunneälykyky • Mukautumiskyky 	<p>Itsensä kehittämisen taidot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reflektointikyky • Kouluttautuminen • Verkostoituminen • Palautteen pyytäminen

Haastateltavat kokivat, että on tärkeää olla kiinnostunut lasten ja nuorten elämästä muutenkin kuin harrastukseen liittyvissä asioissa. He kokivat tämän lisäävän luottamusta ohjaajan ja ohjattavien välillä sekä edistävän ohjaajan lähestyttävyyttä ja turvallista ilmapiiriä. Lisäksi ymmärrys erilaisista tapahtumista harrastuksen ulkopuolella tukee harjoittelun aikaista vuorovaikutusta ja suhteuttaa harrastuksen vaatimukset lapsen tai nuoren kokonaisvaltaisen toimintakyvyn ja voimavarojen kontekstiin.

Mun mielestä valmentajalla on tosi iso rooli siin kasvattamisessa ja siinä, että ymmärtää sen lapsen kehityksen ja esimerkiksi ikään vaikuttavat asiat ja jotenki ehkä kasvattajana ymmärtää sitä kokonaisuutta, et on sillä lapsella elämässä niin paljon muutakin, ku vaa ne treenit tai tää harrastus, --- ja sit ku vähän tietää, et mitä siel koulussa tehdään tossa iässä ja kuinka pitkii ne päivät on ja näin, ni ehkä semmonen kokonaiskuva siihen. (H8)

Haastateltava kertoo valmentajan toimivan työssään kasvattajan roolissa ja nostaa puheessaan esiin lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioimisen, joka kattaa harrastuksen lisäksi muitakin elämän osa-alueita. Tulkitseen haastateltavan puhuvan kokonaiskuvan hahmottamisella lapsilähtöisyydestä valmennustyön ohjenuorana. Lapsilähtöisyys, osallisuus ja leikkisyys ovat keskiössä lapsen oikeuksien toteutumisessa. Haastateltavat kokivat tärkeäksi taidon kuulla lapsia ja nuoria kauden eri vaiheissa ja kyvyn toteuttaa heidän

ideoitaan ja toiveitaan tuntien suunnitelmissa, musiikkivalinnoissa ja koreografioissa. Tämä vahvistaa tulkintani mukaan harrastajien osallisuuden kokemuksia. Positiivinen pedagogiikka ja vahvuuksien esiin nostaminen on ohjaajien tapa toimia, jolla tuetaan lasten ja nuorten itseluottamusta ja minäpystyvyyttä.

Jos siellä on vaikka joku sellainen, jonka mä tiedän, että osaa tosi hyvin kuperkeikan ja harjoitellaan kuperkeikkaa, niin pyydän, että tuu sä näyttämään esimerkkiä ja kehun paljon --- ja vahvuuksia just, että tiedän, että sä osaat tän hyvin, niin näytä vaikka kavereille. (H5)

Vahvuuksien kautta rakennetaan myös uusia taitoja. Haastateltavat kertovat poimineensa tanssiliikkeitä suoraan lapsilta ja rakentaneensa koreografioita lasten toiveiden pohjalta. Myös kokonainen tanssillisen voimistelun kisaohjelma on kasattu nuorten elämää puhuttelevista teemoista, joista ohjaaja oli ensin keskustellut ryhmänsä kanssa perusteellisesti. Teeman ollessa lähempänä voimistelijaa itseään, oli myös ilmaisu ollut luontevampaa.

Lasten harrasteryhmien ohjaajien puheissa esiintyi tarve yksilöllisten erityistarpeiden huomioinnista. Ohjaajat kertoivat kokemuksiaan ohjaustilanteista, joissa he ovat kohdanneet impulsiivisesti tai yliaktiivisesti käyttäytyviä lapsia ja toisaalta arkoja tai ujoja lapsia, joiden erilaiset tarpeet tulisi ottaa huomioon jo toimintaa suunnitellessa. Muutamat haastateltavat toivoivatkin saavansa lisää osaamista erityisesti vilkkaiden lasten ohjaamiseen ja erityistarpeiden huomioimiseen.

Harrastepuolella se, että lapsi ei halua osallistua tai kuunnella niin miten sä toimit siinä tilanteessa ja miten sä toimit tasapuolisesti, miten sä perustelet muulle ryhmälle eriäviä oikeuksia, jos joku ei esimerkiksi kuuntele sääntöä tai tekee omaa juttua siellä ja monesti tietysti lapset kyseenalaistaa, että minkä takia tuo tuolla juoksee ja näin. --- Jos kokee, että kaikki ei mee niin kuin on ite suunnitellut, et ne lapset vaikka ei kuuntele, niin miten sä pysyt itse rauhallisena, että et turhaudu. (H6)

Tulkitsen, että haastateltava pohtii yhdenvertaisuuden toteutumista ja toimintatapoja ryhmässä, jossa lapsilla on erilaisia tuen tarpeita. Lasten tarpeiden tunteminen ja perheiden kanssa tehtävä yhteistyö nousevat merkittävään rooliin lapsen myönteisten harrastuskokemusten mahdollistamisessa. Lasten erilaiset temperamentit ja ominaiset tavat toimia edellyttävät ohjaajalta joustavuutta ja toimintamahdollisuuksien yksilöllistämistä siten, että jokainen harrastaja saa tunnilta onnistumisen kokemuksia ja tuntee olevansa arvokas ryhmän jäsen.

No kyl mie sanon, et semmosta kokonaisvaltasta lapsen ja perheen tarpeiden huomioonottamista, et kaikennäköistä erityisen tuen tarvetta löytyy tänä päivänä,

että muistaa kysyä ja kuunnella ja olla läsnä ja mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon ne semmoset, että jos tää lapsi ei nyt pysty tulemaan saliin samaan aikaan muitten kanssa, ni sit sen täytyy tulla viis minuuttia myöhässä tai jos sen täytyy saada kiivetä puolapuut kolmeen kertaan ennen ku se pystyy tanssimaan, ni sit se kiipee. --- Myöskään ei oo aina kaikki vanhemmat kertoneet niistä diagnooseista, mut sit on jälkikäteen miettiny, et ilmankos sen kanssa oli niin hankalaa ---. (H1)

Edellä haastateltava kokee tärkeänä joustaa tietyistä normeista, jos se helpottaa lapsen osallistumista tunnille. Hän kertoo myös, että vanhemmat eivät ole aina tuoneet ilmi lapsen tuen tarvetta, joka on hankaloittanut sopivien toimintaratkaisujen tekemistä. Yhteistyö vanhempien kanssa koettiin haastavana sellaisissa tilanteissa, kun ohjaajan ja vanhemman näkemykset lapsen edusta ovat olleet erilaiset tai yhteistyöpyrkimykset eivät ole tuottaneet tulosta. Vanhempiin on otettu yhteys esimerkiksi silloin, jos tanssi- ja voimisteluryhmissä on esiintynyt kiusaamistilanteita tai harrastajalla on ollut haasteita motivoitua tai osallistua toimintaan. Keskustelu perheen kanssa voi avata silmiä osallistumattomuuden tai keskittymisvaikeuden taustalla olevista tekijöistä. Lisäksi huoltajien osallisuuden mahdollistaminen edellyttää toimivia yhteistyökäytäntöjä. Nuorten ryhmiä ohjaavien haastatteluissa ei esiintynyt viittauksia erityistarpeiden huomioinnista. Mahdollinen selitys voi liittyä Eimen ym. (2022, 296–299) arvioon siitä, että mitä vanhemmaksi osallistujat kasvavat, sitä tavoitteellisemmaksi toiminta muuttuu, eikä erityisille tarpeille ole kilpaurheilukulttuurissa sijaa. Liiallinen tavoitteellisuus on yksi tekijä, joka voi johtaa harrastuksen lopettamiseen (Tarvainen ym. 2023, 76). Myös Louhimaan ym. (2020, 83–86) tutkimuksessa kaikkein aktiivisimmin joukkuevoimistelun harjoituksiin osallistui ja parhaiten niissä viihtyi joukkue, joka koki motivaatioilmaston harjoituksissa vähiten kilpailusuuntautuneeksi.

Yhtenä merkittävimpänä kasvatusosaamisen kokonaisuutena ohjaustyössä haastateltavat näkivät laajan sosiaalisten taitojen kokonaisuuden, johon myös edellä mainitut yhteistyötaidot lukeutuvat. Myös Lehmusto ym. (2022, 82) toteavat vuorovaikutus- ja kommunikointitaitojen osaamistarpeen olevan tutkimuksensa päätuloksena perusteltu, sillä liikunta-alalla toimitaan jatkuvasti vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Voimistelun- ja tanssiohjaajan sosiaaliset taidot kiteytyivät haastateltavien käsityksissä sujuvaan vuorovaikutukseen, aitoon läsnäoloon ja kohtaamiseen, yhteistyötaitoihin sekä liikuntaharrastuksissa erityisessä roolissa olevaan palautteenantoon. Aidolla läsnäololla ohjaajat pyrkivät havainnoimaan ohjattaviensa mielenmaisemaa ja vireystilaa sekä luomaan turvallisen tilan harjoittelulle.

Mut myös jos tulee joku nuori juttelee jostai asiasta mulle ennen treenejä tai treenien keskenki, et mul on huomenna bilsan koe ja en oo lukenu ollenkaan ni mä yritän, että en ois semmonen, et meeppä nyt treenaamaan, et yritän kuulla sen, koska nuori ei tulis mulle siitä kertoo turhaan mun mielestä, et siel taustalla voi olla just huoli esimerkiks siitä, et vitsi mä en pystyny keskittyä tähän treenaamiseen, ku mä mietin vaan sitä bilsan koetta. Ni sitte haluisin aina ehtiä siinä treeninki aikana kohtaamaan ja miettimään ja kannustamaanki, että kyllä sä varmasti selviät ja luepa sitte illalla ja voit vaikka aamulla herätä aiemmin lukemaan ja jos et pysty antamaan mitään neuvoja siihen tilanteeseen ni ees sitte, että voi vitsi, että kuulostaapa hankalalta, että tulis ees kohdatuksi siinä hetkessä. (H4)

Tulkitsen haastateltavan jakavan aiemmin esiin nostamani näkemyksen siitä, että lapsen ja nuoren harrastuksen ulkopuolinen elämä vaikuttaa tunnin ilmapiiriin ja motivaatioon. Haastateltava kuuntelee, millaisia tunteita lähestyvä biologian koe nuoressa herättää ja muokkaa vuorovaikutuksensa tapaa treeneissä urheilijan elämäntilanteen kontekstiin. Haastateltavat kokivat tärkeänä, että ohjaustilanteen vuorovaikutus on vastavuoroista ja vuorovaikutuksen tyyli on keskustelukumppaneille sopivaa. Vuorovaikutuksen ja palautteenannon tavoissa on huomioitava ryhmien ja yksilöiden väliset erot. Palautteen tulisi olla positiivista ja kannustavaa, mutta yhtäaikaaisesti monipuolista ja rakentavaa. Palautteen sisällöissä nähtiin eroja niin harraste- ja kilparyhmien välillä kuin yksilöidenkin välillä.

Musta tuntuu, että mun tarvitsee ensin tutustua siihen, että kelle mä annan sitä (palautetta), että mä tiedän miten annan sitä, että se riippuu enemmän henkilöstä kuin joukkueesta. Toki on siinä tietysti semmoinen ero, että onko se joku lapsen temppukerho vai onko se tavoitteellinen, että sieltä tulee ehkä enemmän rakentavaa niille, jotka on tavoitteellisesti --- siellä on just hyvin laidasta laitaan erilaisia persoonia, niin siinä on tullut hyvin pitkän kaavan kautta opeteltua se, että kelle annan milläkin tyyllillä ja miten se on vastaanottavaisin palautteelle. Toisille saattaa toimia toi, mutta toisille ei yhtään. (H7)

Ohjaajien näkemyksen mukaan rakentavan ja korjaavan palautteen määrä kasvaa tavoitteellisemmin harjoittelevissa ryhmissä. Louhimaan ym. (2020, 83–86) tutkimuksessa korjaavalla palautteella todettiin olevan yhteys joukkuevoimistelijoiden vähäiseksi arvioimaan osallistumisaktiivisuuteen ja viihtyvyyteen, kun taas myönteinen palaute liittyi vahvemman osallistumisaktiivisuuden ja viihtyvyyden kokemuksiin. Edellisessä sitaatissa haastateltava kertoo ottavansa palautteenannossa huomioon erilaiset vastaanottajat välttääkseen epäsuotuisia seurauksia, kuten motivaation laskua. Motivaation kannalta keskeistä on urheilijan kokemus siitä, tukeeko annettu palaute hänen kehittymistään vai kontrolloiko valmentaja hänen käyttäytymistään. Motivaation itsemääräämisteoriat korostaa sisäisen motivaation merkitystä. Klassikkoteorian mukaan sisäisen motivaation kolme elementtiä ovat

autonomia, pätevyys ja yhteenkuuluvuus. Autonomian ulottuvuuden vuoksi kokemus kontrolloivasta palautteesta on riskitekijä motivaation laskulle. (Jaakkola 2015, 112–115.)

Haastateltavien mukaan ohjaaja on ensi kädessä vastuussa turvallisesta ja oppimista tukevasta ympäristöstä ja ilmapiiristä harrastusten aikana. Turvalliseen ympäristöön sisältyy niin fyysisiä, psyykkisiä kuin sosiaalisiakin osatekijöitä. Luottamuksen rakentaminen koettiin tärkeäksi kasvatukselliseksi tavoitteeksi, joka on näkemykseni mukaan lasten ja nuorten turvallisen harrastamisen edellytys. Luottamus ohjaajan ja ohjattavien välillä näkyy konkreettisesti esimerkiksi siten, että tunneilla on turvallista ilmaista itseään niin liikkeellisesti kuin verbaalisestikin. Luottamus tarkoittaa haastateltaville muun muassa sitä, että tanssijat tai voimistelijat tietävät ohjaajan haluavan jokaiselle hyvää ja puuttuvan epäasialliseen käytökseen, jos sellaista ilmenee. Harrastajat voivat luottaa, että rakentavankin palautteen takana on hyvä tarkoitus. Syvästä luottamuksesta ohjaajan ja ohjattavien välillä kertoo se, että kaksi kahdeksasta haastateltavasta on kohdannut ohjaustyössä tilanteen, jossa ohjattava on avautunut heille arkaluontoisesta häirinnän tai seksuaaliväkivallan kokemuksesta. Kyseiset ohjaajat kertoivat olleensa ensimmäisiä aikuisia, joille tilanteista oli kerrottu ja he olivat rohkeasti vieneet asiaa eteenpäin.

Turvalliseen sosiaalisen toimintaympäristöön liitettiin haastatteluissa vertaissuhteiden tukeminen ja kiusaamisen ehkäisy. Liikuntaharrastus on merkittävä arena kasvavalle lapselle ja nuorelle, jossa tutustutaan toisiin ja luodaan kaverisuhteita (Tiirikainen & Konu 2013, 39). Tämä on tärkeää myös siksi, että ajan viettäminen kavereiden kanssa on yksi lasten ja nuorten harrastamisen merkittävimpiä houkuttimia. Sosiaalinen yhteenkuuluvuus on myös yksi sisäisen motivaation kulmakivistä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan 86 prosenttia vastaajista koki mieluisimman harrastuksen olevan sellainen, josta saa kavereita (Tarvainen ym. 2023, 56–58). Haastateltavat mahdollistavat kaverisuhteiden syntymisen erilaisilla pari- ja kaveritaitotehtävillä ja antamalla tilaa harrastajien väliselle vuorovaikutukselle. Parin ja pienryhmän muodostuksessa haastateltavat kertovat kiinnittävänsä erityistä huomiota ryhmän sisäisiin suhteisiin ja tukevat uusien kaverisuhteiden syntymistä. Kasvatukselliset tavoitteet nousevat esiin, kun esimerkiksi parien muodostaminen ei sujukaan odotetulla tavalla.

Kyllä se välillä menee siihen, että miten tällaisessa tilanteessa nyt toimii, jos lapsi ei vaikka halua toimiakaan toisen lapsen kanssa. Sit pitää oikeesti miettiä sitä, et miten sen niin pienelle esimerkiksi selittää, että pitää toimia kaikkien kanssa ja välillä huomaa, et se menee vaan siihen, että nyt mä vaan ohjaan tätä toimintaa,

eikä niinkään sitä kasvatuspuolta siinä, että välillä oikeesti pitää itsekin pitää muistissa se, että niin, mä olen täällä myös kasvattaja enkä vaan ohjaaja. (H5)

Etenkin pienemmällä lapsilla syntyy toisinaan riitoja, joiden ratkaisemiseen tarvitaan ohjaajan tukea ja sovitteluvaa asennetta. Tulkitsen haastateltavan refleктоivan omaa rooliaan lasten vertaissuhteiden tukemisessa ja sosiaalisten taitojen kehittämisessä haastavissa tilanteissa. Haastateltava kuvailee, että toisinaan hänen täytyy tietoisesti muistuttaa itseään siitä, millaisia tavoitteita ja arvoja hän haluaa tunteillaan edistää. Vertaissuhteiden tukemisessa haastavana koettiin piilossa tapahtuvaan kiusaamiseen tai syrjimiseen puuttuminen.

Mun mielestä aina kyllä semmoisia haastavia tilanteita vähän isompien voimistelijoiden ryhmässä on ollut vähän niinku piilossa kiusaamista tai just semmoista mitä ei tuoda esille suoraan ja sitten mä oon hoksannut tai huomannut sen ja sitten oon heti pitänyt sellaisia vähän vakavampia keskusteluja, et mä oon pistänyt koko treenit poikki ja sitten ollaan juteltu asiasta. (H8)

Kiusaamisen ehkäisy edellyttää ohjaajalta havainnointikykyä ja nopeaa reagointia epäsovivaan käytökseen. Haastateltava kertoo keskeyttäneensä muun toiminnan harjoituksissa ja antaneen aikaa keskustelulle, jonka tarkoituksena on ollut puuttua epäsovivaan käytökseen ja ehkäistä kiusaamista ryhmässä. Tulkitsen, että tällainen toimintatapa kysyy ohjaajan rohkeutta poiketa alkuperäisistä suunnitelmista tarvittaessa. Turvallisessa ympäristössä ja ryhmänhallinnassa olennaista on ohjaajien riittävä määrä suhteessa ohjattaviin lapsiin ja nuoriin. Aiempi käsitykseni siitä, että useat nuoret ohjaajat kokevat ohjaajaresurssit riittämättömiksi osoittautui vääräksi. Ohjaajat kertoivat usein toimivansa yhdessä ohjaajaparin tai apuohjaajan kanssa, jolloin ohjaajien määrä on koettu pääasiassa riittävänä. Yksi haastatelluista kuitenkin kertoi toimivansa useimmiten yksin ja haaveilevansa ohjaajaparista. Uudessa Suomen Voimisteluliiton julkaisemassa lasten voimistelun linjauksessa (2024) velvoitetaan, että liikuntasalilla on lasten tuntien aikana oltava mukana joku yli 18-vuotias henkilö, jolta voi tarvittaessa pyytää apua. Suositus on, että jokaisen ryhmän vastuuhjaaja on täysi-ikäinen ja koulutautunut. (Suomen Voimisteluliitto 2024c.)

Ryhmänhallintataidot tulevat tarpeeseen etenkin isompien ryhmien ohjauksessa. Haastateltavat kuvailivat rooliaan ryhmän johtajana, jolla on eräänlainen auktoriteetti ja vastuu tunnin sujuvuudesta. Haastateltavat kokivat, että ohjaajalla on ryhmän johtajana velvollisuus pitää huolta työrauhan ja sääntöjen toteutumisesta tunteilla. Kilpatasolla toimivien ohjaajien kokemuksissa johtajan roolissa toimiminen oli toisinaan haastavaa tasapainoilua empatian ja vaativuuden välillä joukkueen korkeiden tavoitteiden vuoksi.

Ainaki voimistelussa, jos ollaan tosi korkeella tasolla, ni sellanen liikaempaattisuus, ainaki nuorempana tuntu siltä, et se pakka hajoo, et homma ei pysy käsissä, et sun on pidettävä se johtajan rooli, varsinki vanhempien voimistelijoiden kanssa, et nuorempien kanssa se on ehkä helpompaa, koska sä oot lähtökohtaisesti heille se aikuinen --- mä koen, et niitä urheilijoita on tosi vaikea innostaa siihen lajiin, jos sä oot sääntöjen suhteen lepsu, koska siitä tulee semmonen dominoefekti, et nekin kokee, et tää ei oo niin tärkeätä. (H6)

Haastateltava kokee, että liiallinen empaattisuus voi haitata ryhmän hallittavuutta ja säännöistä joustaminen voi aiheuttaa motivaation laskua. Hämäläisen (2012, 243–250) mukaan on olemassa erilaisia valmennussuhteita, joissa valmentajan rooli voi vaihdella kurin ja rajojen luojasta idoliin tai ystävään. Tulkitsen, että aineistossa haastateltava pohtii roolinsa sijoittumista johonkin näiden edellä mainittujen kuvausten välimaastoon. Haastateltava koki myötätuntoisuuden ja vaativuuden ihanteet toisinaan ristiriitaisiksi keskenään. Empatia kuitenkin nähtiin useissa haastatteluissa tärkeänä osana ohjaajan tunnetaitoja. Valmentajan kokeminen empaattiseksi, välittäväksi ja lämpimäksi edistää sisäisen motivaation kehitystä. (Jaakkola 2015, 114–115.)

Ohjaajan tunnetaidot nähtiin olevan kasvatuseräilyssä suuressa roolissa, ohjattavien iästä riippumatta. Empatian lisäksi haastateltavat nostivat esiin sallivan tunneilmapiirin luomisen, tunteiden käsittelyn tuen, tunneälykkyyden ja mukautumiskyvyn. Turvallinen tunneilmapiiri syntyy kaikkien tunteiden sallimisesta. Tanssi- ja voimisteluharrastuksissa, kuten muussakin urheilutoiminnassa, esiintyy monenlaisia tunteita aina onnistumisen riemusta turhautumiseen, pettymykseen ja jännittämiseen. Ohjaajalla tulisi olla kykyä tunnistaa omat ja toisten tunteet, jotka vaikuttavat yleiseen ilmapiiriin. Haastateltavat kertoivat sanoittavansa ohjattavilleen, että kaikki tunteet ovat sallittuja, kunhan reaktiot eivät kohdistu negatiivisesti toisiin ihmisiin. Ohjaajan rooli on myös toimia ohjattavien lasten ja nuorten tunteiden käsittelyn tukena. Eräällä haastateltavista on ollut käytössä tunnekortteja, joiden avulla lapset ovat harjoitelleet tunteiden tunnistamista ja ilmaisua. Erityisesti pienten lasten ryhmissä pettymykset voivat aiheuttaa voimakkaitakin reaktioita.

Kun tehdään jotain akrobaattisia juttuja, jos ei se onnistu vaikka kolmannenkaan kerran jälkeen, niin sitten tulee turhautuminen, siinä lapsi pitää ohjata siihen, että se ei kohdistu sitä turhautumista muihin, vaan että siitä päästään eteenpäin ja kokeillaan uudestaan ja annan vielä lisää apua liikkeen suorittamiseen, jotta se lapsi saa vielä sen onnistumisen tunteen ja hyvän fiiliksen tai kokeillaan toista liikettä, niin sitten päästään siitä tilanteesta myös helpommin eteenpäin. (H3)

Tulkitsen haastateltavan pitävän tärkeänä sitä, että jokainen lapsi ja nuori kokee onnistumisia tunnilla. Haastateltava pyrkii toiminnallaan tukemaan harrastajan turhautumisen tunteen

käsittelyä ja auttamaan tunnesäätelyssä. Epäonnistumista esimerkiksi kilpailutilanteessa käsitellään myös tavoitteellisissa ryhmissä keskustellen. Esiintyminen on monille lapsille ja nuorille jännittävä kokemus, jolloin ohjaajan tehtävä on rauhoitella ja kannustaa lapsia ja nuoria erilaisin keskusteluihin ja mielikuvaharjoituksin. Wilsonin (2003, 208–213) mukaan erilaisten meditatiivisten harjoitusten ja sisäisen puheen ohjaamisesta voi olla apua esitystilannetta edeltävään jännitykseen. Epäonnistumisten käsittelyyn liitettiin haastatteluissa halu vaikuttaa lasten ja nuorten itseluottamuksen vahvistamiseen ja sinnikkyyteen, joita käsittelen tarkemmin ohjaajan kasvattajan roolia tarkastelevassa tulosluvussa 6.2.

Yritän olla semmonen rauhoittaja ja välillä ehkä myös järjen ääni, et vaikka noi kahdeksanvuotiaat, ne saattaa ihan hirveesti jännittää tai niillä saattaa olla hirvee hepuli ennen kisaa, niin yrittää maadoittaa, et hyvin se menee. Just et ei liikaa vaikuttais noihin, et ensin kuuntelee, et mitä he ite kertoo, et minkälainen fiilis on vaik treenin jälkee ja sit saattaa kommentoida sitä fiilistä. Ja ehkä myös semmosena esimerkkinä ite haluan olla tossakin asiassa, et kaikki tunteet on sallittuja ja välillä harmittaa ja välillä ei ja välillä saattaa olla tosi hyvä fiilis, et valmentajanaki haluan myös ite näyttää sen ---. (H8)

Tulkitsen haastateltavan puhuvan tunneälykkyyden keskeisestä roolista osana lasten ja nuorten ohjaustyötä. Tiirikainen ja Konu (2013, 39) esittävät että vuorovaikutustaitojen lisäksi ohjaajan sensitiivisyys ja kyky aistia tunnetiloja voi olla ratkaiseva kriteeri nuoren liikuntaharrastuksen keskeyttämisen ehkäisemisessä. Tunneälykkyys esiintyy haastateltavien kokemuksissa keskeisessä osassa myös lasten ja nuorten välisten konfliktien selvittämisessä. Ohjaajan on osattava mukautua nopeasti erilaisiin tarpeisiin ja reagoida yllättäviin tilanteisiin. Ohjattavat olivat nostaneet esiin yllättäen henkilökohtaisia ja arkoja aiheita, kuten läheisen kuoleman, johon ohjaajan oli reagoitava lempeästi kuunnellen.

Ohjaajan osaamiseen sisältyy kyky reflektoida ja arvioida omaa toimintaa sekä kyky kehittää itseään ja toimintatapojaan. Ohjaajat kertoivat hakevansa tietoa ja vinkkejä kouluttautumalla ja verkostoitumalla. Lisäksi he nostivat esiin palautteen pyytämisen merkityksen oman toiminnan kehittämisessä.

Just se myötätunto itseään kohtaan valmentajana, et ei voi olla täydellinen, mut haluu kehittää itseään ja --- itsensä tunteminen on siinä kehittämisessä semmonen mitä ite haluu opetella, et mä mietin tosi paljon, et mitkä asiat mun toimintaa ohjaa myös alitajuntaisesti, et minkälaisii ennakkokäsityksiä mul on tai mikä mua motivoi, et miten se vaikuttaa mun työhön. (H8)

Tulkitsen haastateltavan kertovan myötätuntoisesta ja armollisesta suhtautumisesta itseensä valmentajana. Keskeisessä osassa kasvattajan roolia ohjaustyössä on oman osaamisen

arviointi ja kehittäminen. Haastateltava pohtii oman toimintansa taustalla vaikuttavia tekijöitä, kuten ennakkokäsityksiä ja motivaatiota, jotka ovat keskeisiä teemoja kasvatustietoisuuden syvenemisessä. Ohjaajalla on oltava kyky reflektoida omien asenteiden, toimintatapojen ja vuorovaikutuksen vaikutuksia lapsiin ja nuoriin ja tästä syystä monissa ohjaus- ja valmennuskoulutuksissa haastetaan osallistujia pohtimaan omaa valmennusfilosofiaa ja valmennuksen arvoja (Hämäläinen 2008, 139).

6.2 Kasvattajan rooli voimistelun- ja tanssinohjaajien kokemuksissa

Kasvatukseen liittyvää osaamista tanssin- ja voimistelunohjaajan työssä voidaan kuvata laaja-alaiseksi. Lisäksi sen merkitys voimistelun- ja tanssinohjaajan työssä on haastateltavien mukaan suuri. Haastateltavat olivat yksimielisiä Hämäläisen (2015, 24) kanssa siitä, että voimistelun- ja tanssinohjaaja toimii työssään myös kasvattajana. Tarkastelen seuraavaksi toista tutkimuskysymystä, eli *millaisia käsityksiä lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssinohjaajilla on roolistaan kasvattajina*. Kasvattajan roolia lähestytään haastateltavien käsityksinä kasvatustietoisuudesta, kasvatustietoisuudesta ja kasvatuksen tavoitteista. Tulokset on jaettu kolmeen teemaan, jotka ovat ohjaajan rooli kasvattajana ja mentorina, ohjaajan kasvatustietoisuus sekä ohjaajan vaikutusmahdollisuudet ja kasvatustavoitteet (taulukko 2).

Taulukko 2. Voimistelun- ja tanssinohjaajien kokemuksia kasvattajan roolista ohjaus- ja valmennustyössä

Ohjaajan rooli kasvattajana ja mentorina	Ohjaajan kasvatustietoisuus	Ohjaajan vaikutusmahdollisuudet ja kasvatustavoitteet
<ul style="list-style-type: none"> • Kasvatusosaamisen merkitys ohjaus- ja valmennustyössä • Kouluttautumisen merkitys kasvatusosaamisen vahvistamisessa • Käsitykset kasvatustietoisuudesta ja sen laajuudesta • Vastuuvälmentäjän rooli kasvatustyössä 	<ul style="list-style-type: none"> • Oman roolin ja merkityksen tiedostaminen ohjattavien elämässä • Omien arvojen, asenteiden ja toimintatapojen vaikutusten reflektointi • Kouluttautumisen merkitys kasvatustietoisuuden edistäjänä 	<ul style="list-style-type: none"> • Turvallisen ja kunnioittavan ilmapiirin luominen • Ihmissuhdetaitojen vahvistaminen • Innostaminen lajiin ja terveelliseen elämäntapaan • Tavoitteellisuuden ja pitkäjänteisyyden kehittäminen • Itsetunnon ja identiteetin tukeminen

Haastateltavien näkemysten mukaan kasvatusosaaminen on ohjaustyössä tärkeää, sillä epäsuotuisilla toimintatavoilla voi olla kauaskantoiset seuraukset lapsen ja nuoren elämässä. Koulutukset tarjoavat oikeita menetelmiä ja työkaluja lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn

ja haastavien tilanteiden kohtaamiseen. Säännöllisen kouluttautumisen avulla ajankohtaiset teemat pysyvät mielessä ohjaustilanteissakin paremmin.

Oon nähnyt aika monenlaista ja ei tarvitse edes olla huono tarkoitusperä, mutta jos ne työkalut on niin hukassa siihen lasten aseman ymmärtämiseen, niin se voi mennä kyllä aika metsään. --- Varsinkin voimistelun ja tanssin maailmassa tosi moni aloittaa silloin viisitoistavuotiaana valmentamisen, niin eihän sulla vielä silloin ole minkäänlaisia taitoja ottaa vastuuta toisten kasvattamisesta, et kyllä mä vasta viime vuosina oon tullut paljon tietoisemmaksi omasta toiminnasta ja kyenny tekemään oikeesti itsereflektiota omasta toiminnasta ja sen vaikutuksesta muihin. (H6)

Tulkitsen haastateltavan painottavan aloittelevien nuorten ohjaajien koulutusten merkitystä kasvatukseen ja lasten oikeuksien toteutumisessa. Vaikka tarkoitus on hyvä, voi toimivien työkalujen ja toimintatapojen puuttuminen johtaa huonoihin lopputuloksiin. Tämä viittaa siihen, että pelkkä ohjaajan innostus ei riitä, vaan tarvitaan myös konkreettista tietoa ja taitoa kasvatuksesta, joita tanssin- ja voimistelunohjaaja voi työssään hyödyntää. Haastateltavan itsereflektio on mahdollistanut ammatillisen kasvun ja osuvampien kasvatuskäytäntöjen omaksumisen. Mahdollisuus jatkuvaan kouluttautumiseen ja itsereflektioon näyttäytyivätkin merkittävänä kasvatustietoisuuden vahvistamisen elementteinä useissa haastatteluissa. Muutama haastateltavista oli suorittanut kasvatustieteellisiä yliopisto-opintoja, jotka he kokivat erittäin hyödyllisinä ohjaustyössä. Lisäksi haastateltavat mainitsivat, että kasvatuksellisia teemoja sisältyi esimerkiksi tanssinopettajan ammattikorkeakoulututkintoon ja Voimisteluliiton kakkostason koulutukseen. Haastateltavat kokivat, että voimistelun- ja tanssinohjaajien lyhyempien koulutusten sisällöissä kasvatukselliset teemat eivät olleet näkyneet kovin paljon. Haastateltavat toivoivatkin, että liikunnanohjaajien koulutuksissa tulisi olla riittävästi myös kasvatustieteellistä sisältöä koulutus kontekstin mukaan.

Ei ole kyllä hirveästi ollut, että mun mielestä pitäisi olla paljon enemmän ja ehkä joku ihan oma osa-aluekin kasvatukseen tai joku tämmöinen pedagoginen juttu mun mielestä olisi tärkeää olla. Paljon ollaan just keskusteltu, että jokaisella valmentajalla pitäisi olla jollain tavalla sitä pedagogista osaamista ja lajiliitolta se olisi ideaali, että sieltä se tulisikin. (H8)

Kasvatuksellisen ja pedagogisen osaamisen kehittäminen koettiin tärkeänä osana ohjaajan ja valmentajan kehittymistä. Oma aktiivisuus avun pyytämässä ja verkostoitumisessa on ollut avainasemassa oman toiminnan kehittämisessä ja haasteellisten tilanteiden onnistuneessa selvittämisessä. Tukea on ollut parhaiten saatavilla omalta ohjaajaparilta tai ohjaajakollegoilta, jos sellaisia on ollut. Seuratasoinen tuki haastavissa kasvatustilanteissa on joidenkin haastateltavien kokemuksissa näyttäytynyt toimivana ja vastuuhenkilöt helposti

lähestyttävänä, osa taas on kokenut jääneensä haasteiden kanssa yksin. Erityisesti vaille tukea ovat jääneet nuoret ohjaajat, joilla ei ole ollut rohkeutta pyytää apua tai tietoa siitä, keneen ottaa yhteyttä.

No ei mulla kyllä nuorempana ei, että mä sain tosi paljon vastuuta jo alle 18-vuotiaana ja kun on ollut just pienissä seuroissa, niin mun valmentajaparit on ollut yleensä about samanikäisiä, niin kun sitä resurssia on niin vähän ja hommaa on niin paljon, --- että totta kai meilläkin on vaikka kerran kaudessa käynyt joku treeneissä, mutta eihän se ole siinä vaiheessa ollut riittävää, mutta nyt kun on jo itsellä paljon tietoa ja kokemusta, niin tässä vaiheessa kokee, että on ihan riittävä se verkosto ja jos tarvii johonkin apua, niin sen kyllä löytää ja ehkä kun ne omat valkkukaveritkin on jo nyt vanhempia ja kokeneempia vaikka toki vieläkin suht nuoria, niin silti tässä meidän matkalla kuitenkin jo aika paljon enemmän kokemusta. (H6)

Tulkitsen, että haastateltava olisi kaivannut tukea enemmän ohjausuransa alkuvaiheissa. Satunnainen tuki ei ole ollut riittävää ohjaajan tarpeisiin nähden, vaan tarve olisi ollut säännöllisemmälle ja jatkuvalle tuelle. Kokemus on opettanut ja verkosto laajentunut, mikä on edistänyt osaamisen kehittymistä. Tästäkin sitaatista on nostettavissa esiin tarve nuorten aloittelevien ohjaajien tuelle ja verkostolle, jota erilaisten koulutusten ja seuratasoisten mentorointimallien avulla olisi mahdollista tarjota. Voimistelu- ja tanssiyhteisöissä on erilaisia toimijoita ja näkemyksiä kasvattajan roolista. Eräs haastateltava on kohdannut kasvatuksen osa-alueen vähättelyä.

Oon kohdannut sitä, että sä oot vaan voimistelupalmentaja, semmoista puhetta ja jotkut semmoiset ketkä valmentaa paljon sanoo, että mä en ole mikään terapeutti tai en oo kenenkään äiti ja sen takia mun mielestä tää on tosi tärkeätä, että sitä kasvatuspuolta tuodaan esille myös tässä voimisteluympäristössä. Jotenkin helposti sitä vähätellään mun mielestä ja mun omassa mielessä se menee silleen, että kasvetaan ihmiseksi ja kasvetaan voimistelijaksi, että ei vaan niin, että kasvetaan hienoksi voimistelijaksi. Monesti se valmentaja saattaa olla joku 10–15 vuotta sama sillä henkilöllä, niin se kaikki mitä voi saada, että miten ollaan vaikka ihmisiä siltä valmentajalta, niin se on aika suurta lopulta. (H4)

Tulkintani mukaan haastateltava kokee, että kasvatuksen osa-alueella tulisi korostaa nykyistä enemmän vapaa-ajan liikunnan ohjauksessa. Hän asettaa ohjauksessaan kasvatustavoitteet samalle tasolle voimistelutavoitteiden kanssa ja kokee kasvatusvastuunsa suurena.

Haastateltava esittää, että voimistelijaksi kasvaminen ei saisi olla toiminnan ainoa tavoite, vaan yhtä tärkeää on kasvaa ihmiseksi. Tämä holistinen lähestymistapa korostaa, että ohjaajien tulisi tukea lasten ja nuorten kokonaisvaltaista kehitystä, ei ainoastaan fyysisiä taitoja. Osa valmentajista on verrannut ohjaajan kasvattajan roolia terapeutin tai vanhemman rooliin, mikä voi heijastaa epävarmuutta tai vastustusta kasvatuksellisen osa-alueen

omaksumisesta. Kasvatus nähtiin haastatteluissa ensisijaisesti kodin ja koulun tai päivähoiton tehtävänä, vaikka tiettyjä kasvatuksellisia asioita ei voi ohjaustoiminnassa sivuuttaa. Yksi haastateltavista kuvaili toisinaan pohtivansa, mikä kuuluu ohjaajalle, mikä perheelle ja mikä päiväkodille tai koululle. Puhetapaa vastuun pallottelusta tuotettiin myös Bergin (2014, 95) vanhempien ja valmentajien haastattelututkimuksessa. Tämän tutkimuksen haastateltavat kokivat, että he ovat vastuussa lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja turvallisuudesta harjoitusten ajan. Ohjaajan vastuulla on huolehtia, että jokaisen harrastajan on turvallista ilmaista, harjoitella, epäonnistua ja tuntea.

Kun sen ajattelee niin, että ei voi olla vastuussa siitä mitä he tekee koko ylipäättään elämässä, esimerkiksi niillä nuorilla, joita mä valmennan, niin niiden elämässähän on jo tosi paljon kaikkea ja he tekee myös vähän tyhmiäkin päätöksiä mun mielestä, että on vaikka väsynyt tai ei ole syönyt tai ei ole nukkunut, että ei ole huolehtinut omasta hyvinvoinnista täydellisesti, niin enhän mä sille voi mitään, et voinhan mä sanoa siellä treeneissä, muistutella ja kyllähän ne tietää, että niiden pitäisi nukkua yöllä, mutta tiedän myös sen, että omat voimat on rajalliset ja se aika heidän kanssaan on rajallista ja mitä pienemmästä asti sitä on aloitettu harjoittelemaan, niin yhdeksänvuotiaana menee se saarna aika paljon paremmin perille kuin vaikka 20-vuotiaana. (H4)

Tulkitsen, että haastateltava reflektoi omaa kasvatusvastuutaan osana voimistelun- tai tanssinohjaajan kasvattajan roolia. Kasvatusvastuuseen sisältyvät velvollisuudet ja oikeudet ovat tulkintani mukaan hänelle selkeät ja hän kokee, ettei harrastuksen ohjaajan vastuulla ole kasvattaa lapsi tai nuori kokonaan. Ohjaaja ei voi kontrolloida lapsia ja nuoria, mutta hän voi toimia neuvonantajana esimerkiksi terveellisissä elämäntavoissa. Ohjaaja myös korostaa varhaisen kasvatuksen merkitystä toteamalla, että ”saarna” menee nuoremmille ohjattaville paremmin perille. Kasvatusvastuun ajateltiin olevan aloittelevaa ohjaajaa suurempi vastuupalmentajalla, joka toimii yhdessä apuohjaajan kanssa.

Varsinkin kun tekee työtä niiden aloittelevien ohjaajien kanssa, et on itse vastuuvalkkuna ja sitten on apuohjaajat, niin heillä tietenkin se ura on niin alkuvaiheessa, niin mun mielestä se kasvatuspuoli on tosi paljon mun vastuulla ja oon yrittänyt jotain pieniä konkreettisia juttuja viedäkin heille, että ne aina naureskelee, että aina sä nillität kun ne laittaa noi kengät tuonne eteiseen huonosti, --- että eihän täällä nyt kenkien järjestelemistä harjoitella, mutta mä yritän aina sitten, että tässä voi olla joku muu juttu taustalla, että kasvetaan myös ihmisiksi, sen sanansaattaja oon vastuupalmentajana mun mielestä ja vähän mentorina niille uusille ohjaajille. (H4)

Haastateltava on vastuupalmentajana toimiessaan suuremmissa kasvattajan roolissa, sillä ohjattavien kasvatusvastuun lisäksi hän mentoroi apuohjaajiensa kasvattajan roolia. Tulkitsen haastateltavan kokemusta sanansaattajan roolissa toimimisena, jossa hän välittää nuoremmille

ohjaajille myös arvoja ja periaatteita. Kenkien järjestely symboloi suurempia kasvatustavoitteita, kuten huolellisuutta ja vastuullisuutta. Haastateltava opettaa, että pienillä arkisilla teoilla voidaan välittää tärkeitä arvoja ihmisenä kasvamisen prosessissa. Tämä tukee Hämäläisen (2008, 139) näkemystä ohjaajan kasvatustietoisuuden rakentumisesta kasvatuksen tavoitteiden, keinojen ja tulosten ymmärtämisen kokonaisuutena. Tulkitsen myös, että kasvattajan rooli ei ole etenkään aloitteleville ohjaajille itsestäänselvyys ja ohjaajien kasvatustietoisuus voi kehittyä vasta reflektoinnin kautta. Voimistelun ja tanssin aloilla ymmärrys kasvatuksesta kaipaa haastateltavien näkemysten mukaan edelleen alan eri toimijoiden herättelyä. Aiheen esiin nostaminen keskustelun ja koulutusten avulla voisi vahvistaa alan toimijoiden yleistä kasvatustietoisuutta. Erityisesti monet voimistelulajit koettiin melko suorituskeskeisinä, joissa jo pienillä lapsilla voi olla suuret treenimäärät ja suorituksia hiotaan täydellisyyteen.

Voimistelun maailma ehkä nyt kaipaa sitä ja just kun on kyse tollasesta suorituskeskeisestä lajista, missä etitään pelkästään virheitä tai niin se on käytännössä, ni siinä ois mun mielestä tärkeä tää aihe ja toki ku on varhaisen erikoistumisen lajeja kaikki voimistelulajit, varsinki joukkuevoimistelu ja rytminen, niin tavallaan se, että kun hirveen pienenä se treenimäärä on jo ihan valtava jos haluaa oikeesti tähdätä huipulle, niin sit pitäis mun mielestä siinä vaiheessa nimenomaan olla sitä kasvatusosaamista, et ku niiden pienten lasten kanssa viettää niin paljon aikaa siellä treeneissä. (H8)

Haastateltava kuvaa tulkintani mukaan sitä, kuinka kasvattajan merkitys korostuu suorituskeskeisissä lajeissa, jolloin ohjaajan tehtävä on virheiden minimoimisen rinnalla nostaa esiin lasten ja nuorten vahvuuksia ja onnistumisia positiivisen pedagogiikan avulla. Tämä on erityisen tärkeää työskennellessä pienten lasten kanssa. Kasvatustietoisuus on tärkeää, kun siirrytään kerran viikossa kokoontuvasta harrasteryhmästä intensiivisemmin treenaavan ryhmän tasolle, jossa sama ohjaaja toimii valmennettaviensa kanssa useita tunteja viikossa ja monien vuosien ajan. Kun harjoitustuntien määrä kasvaa, ehditään tunneilla käsitellä syvällisemmin erilaisia aiheita, mikä edellyttää ohjaajan kasvatusosaamisen taitoja. Korkealla tasolla treenaava nuori saattaa jopa viettää enemmän aikaa koulussa ja treenisalilla kuin omien vanhempiansa kanssa. Tiivis suhde antaa ohjaajalle ja valmentajalle merkittävän vaikutusmahdollisuuden lapsen ja nuoren elämään.

Haastateltavat jakoivat Hämäläisen (2022, 14–15) kokemuksen viime vuosien aikana tapahtuneesta positiivisesta lajikulttuurien muutoksesta kohti pehmeämpiä arvoja ja lasten oikeuksien toteutumisen tarkempaa valvontaa. Käsitykset kasvatuksestakin ovat sidoksissa

historialliseen kontekstiinsa, mikä voi heijastua lasten kanssa eri ympäristöissä työskentelevien aikuisten toimintatapoihin.

Must tuntuu, et ollaan ihan hyvässä murroksessa, et nää asiat on koko ajan kehittymässä ja muuttumassa parempaan myös muissa lajeissa, just sieltä kovasta maailmasta tullaan koko ajan pehmeämmäks ja mun mielestä nuoret valmentajat on ottanu tosi hyvin koppii tästä aiheesta. (H8)

Haastateltava kuvaa, että valmennuskulttuurin muutos koskettaa koko urheilukenttää ja muutkin lajit ovat saman positiivisen muutoksen äärellä. Tulkitsen haastateltavan vertauksen kovasta maailmasta pehmeään siirtymisenä tarkoittavan Hämäläisen (2022, 12) kuvaaman myötätuntoisen valmennuksen kunnioittavaa kohtaamista, luottamuksellisuutta, dialogisuutta ja tasa-arvoisuutta. Kehittyvä valmennuskulttuuri rakentuu harrastajien kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisen sekä henkisesti, fyysisesti ja sosiaalisesti turvallisemman ympäristön ideaaleista. Haastateltava korostaa myös nuorten valmentajien positiivista roolinottoa valmennuskulttuurin muutosten edistämässä.

Voimistelun- ja tanssinohjaajan kasvattajan rooli näkyy tulkinnassani myös haastateltavien käsityksissä omasta merkityksestään lasten ja nuorten elämässä, jota he refleктоivat suhteessa kasvatukseen. Haastateltavat kertoivat useista tapauksista, joissa lapsi tai nuori on lopettanut harrastuksen kokonaan, kun tärkeäksi koettu valmentaja on vaihtunut. Toisaalla valmentajan perässä on saatettu vaihtaa toiseen seuraan tai kaupunkiin. Haastateltavat kokivat toimivansa kasvattajan roolissa tärkeinä ja turvallisina aikuisina. Joillekin lapsille ja nuorille harrastustoiminnan ohjaaja voi olla jopa ainut turvallinen aikuinen, jolle uskaltaa kertoa henkilökohtaisia asioita.

Mun mielestä mä oon yksi tärkeä aikuinen näiden lasten elämässä ja yksi vanhempi sanoikin mulle, että sellainen turvallinen aikuinen, niitä ei välttämättä ole kauhean montaa lapsen elämässä, niin sillain mun mielestä tärkeä rooli, et mä oon se kuuntelija ja kasvattaja totta kai, jollain lailla tuki ja turva tai ainakin pyrin siihen, että jokainen lapsi voi tulla kertomaan asioita ja juttelemaan. (H8)

Edellä haastateltava kuvaa rooliaan kuuntelijan ja kasvattajan ominaisuudessa. Tämä viittaa käsitykseen siitä, että ohjaaja ei ole vain teknisen taidon välittäjä vaan myös tärkeä tuki lapsen ja nuoren kasvussa ja kehityksessä. Haastateltava kertoo, että myös ohjattavan vanhempi on tuonut esiin ohjaajan merkityksen lapsen elämässä. Harrastustoiminnan ohjaaja voi olla myös ainutlaatuinen apu perheelle, joka mahdollistaa lapsen tai nuoren harrastamisen sujuvuuden huomioimalla yksilölliset tarpeet. Ohjaajan merkitys näkyy konkreettisina kiintymyksen ja luottamuksen osoituksina; pienempien lasten kiintymys ja luottamus ohjaajaan näkyy fyysisen

läheisyyden hakemisena ja hieman vanhemmilla lapsilla ja nuorilla luottamuksellisina keskusteluina. Ohjaajan merkitystä tuodaan kuuluviin suullisen ja fyysisen kiintymyksen osoituksen lisäksi erilaisin viestein post-it-lappusilla, piirustuksilla ja WhatsApp-viesteillä.

Pikkulapsilta tulee semmosia viestejä mulle, ihan kirjoiteta lappuja tai tehään pieniä tauluja tai tulee whatsapp-viestejä, että maailman ihanin ope, sä oot niin ihana, millon sä tuut meitä uuestaa opettaa. Mul on niitä jääkaapin ovesa ja salin seinillä ja ilmoitustauluilla. Mä oon halunnu säilyttää ne, ne on ihania. Toivottavasti ne muistaa minut, kyllä ku ne minut näkee livenä ni ne hyppää mun kaulaan, et kyllä ne ainaki tykkää ---. (H2)

Haastateltava edellä kuvailee, että harrastajat ovat osoittaneet kiintymystään ja kiitollisuuttaan monilla tavoilla ja se on ollut myös ohjaajalle tärkeää. Kohtaamisten aiheuttamat reaktiot, kuten syliin hyppääminen, osoittavat, että lapsilla on läheinen suhde haastateltavaan. Haastateltava toivoo, että lapset ja nuoret muistaisivat hänet pitkään ja että hänen vaikutuksensa olisi pysyvä ja merkittävä.

Ohjaajan kasvatustietoisuuteen voidaan myös liittää tietoisuus oman elämänhistorian, persoonan ja arvojen vaikutuksista omaan tapaan toimia kasvattajana ja ohjaajana (Autio & Kaski 2005, 64–70). Haastateltavat tunnistivat ominaisuuksia ja kokemuksia omasta lapsuudestaan, jotka he kokivat vaikuttavan tämänhetkiseen tapaan ohjata ja olla vuorovaikutuksessa. Näitä olivat esimerkiksi huolehtivaisuus perheen vanhimpana lapsena, turvallisuuden kokemukset kahden opettajavanhemman kasvatuksesta, määrätietoisuuden ihannointi oman vanhemman perintönä sekä omat myönteiset ja negatiiviset kokemukset voimistelu- ja tanssitoimintaan osallistumisesta. Ohjaus- ja valmennustyöhön vaikuttavista omista arvoistaan ja ominaisuuksistaan haastateltavat mainitsivat muun muassa toisten kunnioituksen, tasa-arvon, turvallisuuden, hyvinvoinnin, luotettavuuden, urheilijälähtöisyyden, myötätuntoisuuden, kunnianhimon ja määrätietoisuuden.

Siihen liittyy semmonen ihmisarvo, että haluaa, että jokainen kokis itsensä arvokkaaks ja se ei liittys siihen suoritukseen tai suorittamiseen, et sekin voimistelussa ja muissakin urheilulajeissa on, et osattais erottaa se henkilö siitä suorituksesta tai suorittamisesta, et ei ikinä arvostella sitä ihmistä, vaan just niitä hänen suorituksiaan ja ehkä se niin aina onkin, mut sitä ei välttämättä tuoda tarpeeks esille lapsille, että ei me sua arvostella tässä vaan just tätä tekemistä. Ja toki tämmönen tasa-arvo, et halua et olis mahdollisuuksia kaikille. (H8)

Haastateltava puhuu ihmisarvon kunnioittamisesta ja harrastajien arvostuksesta suorituksesta riippumatta. Tulkitsen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon olevan haastateltavalle tärkeitä arvoja

ohjaus- ja valmennustyössä. Haastateltava painottaa, että suorituskeskeisessä ympäristössä on tärkeää erottaa suoritusten arvostelu ihmisen arvostelusta.

Haastateltavat tiedostivat toimivansa esikuvina ja roolimalleina, joilta lapset ja nuoret ottavat monenlaisia vaikutteita. Ohjaajalta ja valmentajalta otetaan esimerkkiä lajiin liittyvien ominaisuuksien lisäksi pukeutumiseen, puhetapaan tai jopa kisaeväisiin. Roolimallina toimiessa ohjaajan on kiinnitettävä huomiota omaan asialliseen käyttäytymiseen sekä kasvotusten että sosiaalisessa mediassa.

Ehkä nykypäivänä sosiaalinen media on siis hyväkin asia, mutta koen ehkä haasteelliseksi. Itsellä on ollut aina nuoresta pitäen se tärkeää, että mitään tyhmää ei laita sinne ylipäänsä itseni takia, ei ehkä sen takia, että mitä oppilaat ajattelee, mutta myös niin, että mitä sinne laittaa niin se kaikki tieto imetään sinusta myös. - --- vaikka ottaisin tatuoinnin tai lävistyksen, niin ne voi jopa olla, että minäkin haluan ja olen vasta 12 ja se on ihanaa, halutkaa niitä asioita, mut nuori ei tietenkään näe sitä, että on suuri ikäero. (H3)

Sosiaalisen median vaikutukset ovat kasvattajan rooliin liittyvä kysymys, joka on muuttunut merkittävästi viimeisen kymmenen vuoden aikana. Edellä haastateltava reflektoi näkyvyyttään sosiaalisessa mediassa ja sen vaikutusta ohjattaviin lapsiin ja nuoriin, jotka ottavat ohjaajalta erilaisia vaikutteita. Hän tuo esiin henkilökohtaisen vastuunsa ja pyrkii toimimaan esimerkillisesti sosiaalisessa mediassa.

Haastateltavat tiedostivat mahdollisuutensa vaikuttaa lapsiin ja nuoriin, vaikkakin ne esiintyivät haasteltavien puheissa hieman eri mittasuhteissa. Osa etenkin harrasteryhmissä toimivista haastateltavista koki, että mahdollisuudet ovat melko pienet, osa taas koki mahdollisuutensa suuremmiksi. Osa koki esimerkiksi, että pääpaino on kasvattaa harrastettavaan lajiin ja urheilulliseen elämäntapaan, kun taas osa näki roolinsa merkittävänä myös esimerkiksi tunne- tai tapakasvatuksessa. Haastateltavat painottivat ohjaustyössä niitä kasvatuksen osa-alueita, jotka kokivat itse tärkeinä. Tulkitsen näitä vaikutuspyrkimyksiä kasvatuksen tavoitteina voimistelussa ja tanssissa.

Haastateltavat kertoivat haluavansa vaikuttaa lapsiin ja nuoriin ensisijaisesti siten, että voimistelu- tai tanssitunnilla olisi hyvä ja turvallista olla ja että heidät kohdattaisiin kunnioittaen. Turvallisen ja kunnioittavan ilmapiirin luominen sisältää myös vaikuttamista lasten ja nuorten psyykkiseen ja sosiaaliseen ympäristöön. Ketolan (2015, 164) mukaan henkisesti turvallisen toimintaympäristön osatekijät ovat myös yhdenvertaisuuden tunnusmerkkejä. Ohjaajat haluavat ylläpitää lasten ja nuorten yhdessä tekemisen taitoja sekä

tukea vuorovaikutusta ja tunteiden käsittelyä. Nämä tavoitteet sijoittuvat suomalaisen valmennusosaamisen mallin ihmissuhdetaitojen osa-alueeseen (Hämäläinen 2015, 24).

Lapsuusvaiheessa urheiluharrastuksen päätavoitteena nähdään usein lajiin innostuminen, joka edellyttää, että toiminnassa on myönteinen ja turvallinen ilmapiiri, harjoittelu on leikkilistä ja tavoitteellista ja vuorovaikutus on kaksisuuntaista (Forsman & Lampinen 2008, 38–39).

Toiminnan lähtökohtana on vaikuttaa lapsiin ja nuoriin siten, että he saavat tunnilta onnistumisia ja iloa. Ohjaajat toivoivat innostavansa lapsia ja nuoria lajin harrastamiseen ja siinä kehittymiseen.

Totta kai toiveena on lajiin innostuminen, mutta ehkä just ylipäänsä urheilusta innostuminen ja urheilullisen elämäntavan rakentaminen, et sitähan se loppupeleissä on, että luodaan pohjaa sille, että pystyy pitkään liikkumaan ja pysyy terveenä. Urheilu tuo niin paljon hyvinvointia elämään kuitenkin, mikä sitten auttaa kaikessa muussa, se on varmaan ykkönen. (H6)

Erityisen tärkeänä koettiin vaikuttaa lasten ja nuorten kestävän, liikunnallisen ja terveellisen elämäntavan omaksumiseen. Terveellisiin elämäntapoihin ja hyvinvointiin vaikuttaminen on tullut kilpailullisten tavoitteiden rinnalle liikunta- ja urheiluseuroissa. (Tiirikainen & Konu 2013, 34–35; Berg 2014, 72) Edellä haastateltava kuvaa urheilun ja harrastamisen merkitystä yleisen hyvinvoinnin rakentamisessa, mikä tekee siitä tärkeän kasvatuksen tavoitteen.

Tulkitsen tämän liittyvän urheilijalähtöisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kontekstiin, johon sisältyy muitakin osa-alueita, kuin lajissa kehittyminen.

Tavoitteellisemmissa ryhmissä harrastajille haluttiin opettaa lisäksi pitkäjänteisyyttä ja tavoitteellisuutta. Motivaation ylläpitämisen kannalta on tärkeää auttaa ohjattavia näkemään oma kehittyminen ja asettamaan harjoitukselle sopivan haastavia tavoitteita (Forsman & Lampinen 2008, 123–124). Haastateltavat kertoivat haluavansa vaikuttaa kannustuksen ja onnistumisen kokemusten kautta erityisesti lasten ja nuorten omanarvontuntoon ja itsetuntoon. Toisaalta haastateltavat haluavat muistuttaa lapsia ja nuoria siitä, että elämässä on muutakin urheilun ulkopuolella.

On tosi iso rooli itsetunnon kehittäjänä, varsinkin jos on tosi suuri treenimäärä niin tyypillisesti näillä urheilijoilla ei välttämättä ole muita harrastuksia tai kaveripiirejä, että se on se perhe ja sitten se on se joukkue, niin sitten jos kokee vaikka joukkueessa jäävänsä ulkopuolelle tai olevansa jotenkin heikompi kuin muut, niin sillä voi olla tosi kriittinen vaikutus siihen --- just se että yrittää tukea sitä urheilijaa kasvussa muutenki, ku olemalla vaan kiinnostunut siitä urheilusta, koska aika paljon on törmännyt sellaisiin, että on tullut just lopettamisia vähän vanhemmalla iällä, niin jos on koko elämänsä kasvanut just tossa äärettömän korkeassa treenimäärässä ja ympäristössä mikä se voimistelussa on, niin voi olla

tosi iso identiteettikriisi, et tavallaan mikä se mun arvo on enää nyt kun mä lopetan voimistelun. (H6)

Tulkitsen haastateltavan edellä kertovan roolistaan voimistelijan identiteetin tukemisessa. Hämäläisen (2008, 140–141) tutkimuksessa urheilijaidentiteettiä tuotettiin dialektisena puhetapana, jossa urheilijat jakoivat elämänsä urheiluun ja muuhun elämään. Urheilu erottui puheessa normaalista elämästä poikkeavana ja erityisenä. Itselle merkitykselliset asiat ja sitoumukset määrittävät sitä, mikä elämässä on arvokasta. (Hämäläinen 2008, 140–141.) Haastateltava halusi muistuttaa lapsia ja nuoria siitä, ettei voimistelu tai tanssi ole ainoa identiteettiä määrittävä tekijä, vaan elämää on myös urheilun ulkopuolella. Kosken (2008, 308) mukaan kilpailukulttuurissa identiteettiin vaikuttaa merkittävästi se, minkälaisiin suorituksiin yksilö kykenee. Huippu-urheilun ideologiassa kasvatukselliset tavoitteet voivat jäädä kunnianhimoisten tavoitteiden jalkoihin ja on mahdollista, että urheilijan identiteetti tukeutuu näihin instituution päämääriin (Värri 2002, 135–136). Lopettamistilanteessa urheiluidentiteetin menettäminen voi aiheuttaa identiteettikriisin, joka vaikuttaa merkittävästi urheilijan itsetuntoon. Itsetunnon kehittäminen on haastateltavan mukaan erityisen tärkeässä osassa ohjaajan kasvattajan roolia silloin, kun harrastajilla ei välttämättä ole muita sosiaalisia verkostoja tai harrastuksia.

Itsetuntoon liitettiin itsevarmuus, kuten rohkeus olla oma itsensä, rohkeus esiintyä ja rohkeus tavoitella unelmia. Haastateltavat kertoivat opettavansa, että epäonnistumiset kuuluvat elämään, eikä niitä kannata pelätä. Liikuntaharrastuksessa epäonnistumisia kohdataan väistämättä, mikä tekee siitä turvallisen ja otollisen ympäristön harjoitella pettymyksen sietoa. Kun epäonnistumiset eivät pelota lapsia ja nuoria, niin uskaltaa lähteä tavoittelemaan unelmia.

Päällimmäisenä, mitä on tässä tän lukuvuoden ja viime kauden aikana tullut, niin sellainen tietynlainen itsevarmuuden ja sellaisen ruokkiminen, että kun saattaa olla esimerkiksi tilanne, että ei yritetä tai alisuoriudutaan sen takia että pelätään epäonnistumista. Se ehkä korostuu noissa vähän vanhemmissa tai miten itse oon huomannut. Niin tavallaan sellaista, että hei on ok mokata ja täällä harjoitellaan ja ei tarvi olla liian itsekriittinen, että sillä harjoittelulla on nimenomaan se tarkoitus, että sä harjoittelet eikä se, että nyt heti pitää tehdä täysillä. (H7)

Haastateltava haluaa kasvatuksellaan tuoda esiin, että tunteilla on sallittua epäonnistua ja kokea erilaisia tunteita. Nämä tulkitsen liittyvän ohjaajan osaamistarpeeseen sallivan tunneilmapiirin luomisessa ja luottamuksen rakentamisessa. Haastateltava pyrkii ruokkimaan ohjattavien itsevarmuutta ja vähentämään itsekriittisyyttä. Hän pyrkii lisäämään lasten ja nuorten ymmärrystä harjoittelun merkityksestä oppimisen prosessissa, mikä edesauttaa urheilijana kehittymistä (Hämäläinen 2015, 23).

6.3 Sukupuoli voimistelun- ja tanssinohjaajien kasvattajan kokemuksissa

Lähestyn tuloksissa ohjaajien kasvattajan roolia myös sukupuolen teemasta käsin.

Kolmannessa tulosluvussa tarkastelen vastauksia kolmanteen tutkimuskysymykseen: *miten ohjattavien oletettu sukupuoli on läsnä voimistelun- ja tanssinohjaajien kasvattajan kokemuksissa*. Muodostin aineistosta kaksi sukupuoleen liittyvää teemaa: sukupuolta tuottavat ja ylläpitävät rakenteet ja toimintatavat sekä sukupuolen rooli ohjauksikäytännöissä ja kasvatustavoitteissa (taulukko 3).

Taulukko 3. Sukupuoli voimistelun- ja tanssinohjaajien kasvattajan kokemuksissa

Sukupuolta tuottavat ja ylläpitävät rakenteet ja toimintatavat	Sukupuolen rooli ohjauksikäytännöissä ja kasvatustavoitteissa
<ul style="list-style-type: none"> • Kulttuuriset normit ja käsitykset • Lajien historiallinen kehitys ja sukupuolittuneisuus • Lajikulttuurin käytännöt ja rakenteet <ul style="list-style-type: none"> • Seurojen ja ryhmien nimet • Kilpa-asut, kampaukset ja kilpasarjat • Mainonta • Ohjauksikäytännöt • Ryhmien sisäiset asenteet ja dynamiikat 	<ul style="list-style-type: none"> • Sukupuolen huomioiminen harjoitusten sisällöissä ja teemoissa <ul style="list-style-type: none"> • Sukupuoleen liittyvät käyttäytymisodotukset • Kasvatustavoitteiden samankaltaisuus sukupuolesta riippumatta <ul style="list-style-type: none"> • Tyttöjen itsetunnon vahvistaminen • Pyrimykset inklusiivisuuteen ja tasa-arvoisuuteen <ul style="list-style-type: none"> • Halu yhdenvertaista lajiin hakeutumisen mahdollisuudet • Halu rikkoa sukupuolinormeja • Puhetavan muutos

Suomessa enemmistö voimistelun- ja tanssin harrastajista ja valmentajista on tyttöjä ja naisia. Myös kaikki tutkimukseen osallistuneet haastateltavat oletan naissukupuolisiksi ja he kertoivat ohjaamiensa ryhmien koostuvan lähinnä tytöiksi olettamistaan harrastajista. Haastateltavien kasvattajan kokemukset ovat siis rakentuneet pääasiassa tyttöryhmien ohjaustyössä. Haastateltavat kertoivat, että pienten lasten tunneilla ja perheliikunnassa on myös poikia, mutta voimistelun kilpatasolla vain telinevoimistelussa on mukana miehiä. Muunsukupuolisuutta ei haastateltavien ryhmissä ollut juurikaan esiintynyt. Yksi haastateltavista kertoi, että hänen seuratoiminnassaan muunsukupuoliset ovat hakeutuneet ryhmätuntien sijaan enemmän yksilöohjaukseen. Poikien ja muunsukupuolisten vähäisyys voimistelu- ja tanssiharrastuksissa voi johtua yhteiskunnallisista asenteista ja stereotyyppioista liittyen voimisteluun ja tanssiin tyttöjen lajeina. Muutama haastateltavista kertoi joskus aiemmin ohjanneensa myös kokonaan pojille suunnattua ryhmää.

Suurin osa on tyttöjä varmastikin, mutta silloin aiemmin mä oon pitänyt semmoista pojille suunnattua ryhmää ihan siksi, että saatiin seuraan poikia. Toki se, että seuran nimi on naisvoimistelijat rajaa jo jonkin verran, mutta sitten kun oli se poikien ryhmä, niin mulla olikin siellä 15 poikaa ja sitten se olikin täynnä, koska kun sitä vähän aikaa piti ja ne, jotka siellä oli, niin tykkäsi ja puskaradio pyöri, että ne pyysi sitten, että voiko kaveritkin tulla ja lopulta sinne halusi tytötkin sinne poikien ryhmään, koska siellä oli niin siistiä ja kyllä sinne pääsi myös niitä tyttöjäkin aina jos sinne mahtui. Mutta vaikka kaikki ryhmähän on avoimia, että kyllä saa kaikki sukupuolet osallistua, niin silti onhan se harvinaisempaa, että ne pojat tulee sinne voimistelukouluun esimerkiksi. (H4)

Haastateltava kertoo seuran strategiasta houkutella toimintaan mukaan poikia, mikä viittaa pyrkimykseen sukupuolijakauman tasapainottamisesta. Haastateltava kertoo, että kun tunnit ovat olleet avoimia kaikille sukupuolille, on poikien osallistuminen ollut harvinaista. Spesifisti pojille suunnattu ryhmä oli puolestaan toteuduttuaan ollut oletettua suosittumpi. Tulkitsen, että tämän ilmiön taustalla voi olla kulttuuriset käsitykset ja mielikuvat siitä, kenelle voimistelu tai tanssi sopii. Jollei harrastusta erikseen markkinoida poikien ryhmänä, niin olettavatko harrastajat tai heidän vanhempansa sen soveltuvan vain tytöille? Seuran nimessä ”naisvoimistelijat” luo herkästi mielikuvan, että kyseiset harrastukset on tarkoitettu ensisijaisesti tytöille ja naisille. Haastateltava näkee tulkintani mukaan roolinsa tärkeänä poikien osallistumisen lisäämisessä ja kokee osittain onnistuneensa siinä, mikä viittaa hänen tietoisuuteensa sukupuolinäkökulmasta ja haluun rakentaa inklusiivisempaa toimintaympäristöä. Suurin osa voimistelun kilpalajeista on jaettu sukupuolittain, esimerkiksi joukkuevoimistelu nähtiin haastatteluissa perinteisesti ja historiallisesti tyttöjen lajina.

Joukkuevoimistelu on vaan tytöille tai se koko laji on kehittynyt naisvoimistelusta ja kaikki on suunniteltu tytöille, kaikki kisapuvut ja meikit ja nutturat on tavallaan tytöille. Aikaisemmin mä en edes tiennyt, että pojat voisi ehkä harrastaa tätä lajia, mutta nyt on Suomessa ehkä yksi tai kaksi joukkuetta tullut vastaan, joissa on yksi miespuolinen voimistelija --- mutta ehkä toi laji on niin vahvasti tytöille suunnattu, että siihen ei hakeudu poikia, siellä ei olisi mitään miesten sarjoja tai mitään, mikä on hassua, koska yksi esimerkiks Suomen parhaista koreografeista on mies. (H6)

Sukupuolta tuotetaan ja ylläpidetään voimistelussa ja tanssissa myös lajikulttuurin rakentein ja toimintatavoin. Haastateltava edellä kuvailee, että voimistelulajeihin kuuluvat kilpa-asut ja kampaukset on suunniteltu tytöille, mikä vahvistaa sukupuolistereotyyppioita lajin ulkoisten piirteiden kautta. Lajien ulkoiset perinteet tai vaatimukset voivat hankaloittaa poikien osallistumista, mikäli ne eivät tunnu heille luontevilta tai houkuttelevilta. Tulkitsen, että ohjaajan käsitys uusien miespuolisten voimistelijoiden esiintulosta voi viitata lajin mahdollisiin muutoksiin ja avautumiseen eri sukupuolille soveltuvaksi, vaikka nämä

muutokset ovatkin toistaiseksi olleet hyvin vähäisiä. Haastateltavan tietoisuuden lisääntyminen osoittaa kasvavaa ymmärrystä sukupuolten tasa-arvoisuudesta voimistelussa. Miesten sarjojen puuttuminen kuvaa lajin rakenteellisia esteitä poikien osallistumiselle. Rakenteellisten esteiden havaitseminen on tärkeää, sillä inklusiivisen toimintaympäristön kehittämiseksi on ensin ymmärrettävä, millaisia yhdenvertaisuuden esteitä ympäristössä on (Ketola 2015, 165). Haastateltava huomauttaa, että yksi Suomen parhaista koreografeista on mies, vaikka laji on suunnattu tytöille. Tämä korostaa sukupuolijakauman paradoksisuutta; miehet voivat saavuttaa korkeita asemia lajin parissa, vaikka heidän esiintyvyytensä harrastajan roolissa on vähäistä.

Haastateltavat olivat havainneet, että toisinaan voimistelu- ja tanssituntien mainonta on kohdennettu tyttösuupuolen edustajille. Esimerkiksi mainoskuvissa voi esiintyä ainoastaan tyttöjä, kun ne on otettu aiemmista kilpailuista ja harjoituksista, joissa poikien edustusta ei välttämättä ole ollut lainkaan. Ryhmien nimetkin saattavat sisältää oletuksia osallistujien sukupuolesta.

Yleensä on tosi paljon tyttöjä --- ja mä oon myös huomannut, et niitä markkinoidaan silleen, että sopii tytöille ja sopii pojille, että show dance tai hiphop niin ne sopii tytöille. Pari kertaa kun on ollut poika, joka on tullut sinne tunnille, niin jos ei ole sitä kaveria siellä, niin se voi vaikuttaa siihen, mut sitten kun nää tyttöoppilaat sanoo, että pojat ei kuulu sinne, --- mä en tiedä tuleeko se kotoa tuleeko se koulusta semmoinen, että on paljon esimerkiksi liikuntatunteja, joissa on tytöt ja pojat erikseen. --- tosi vähän on poikia, vaikka hiphopkin markkinoidaan silleen, että se on myös poikien laji, mutta silti sinne tulee tosi harvoin. Se on tosi jännittävää tulla varsinkin pienemmällä paikkakunnilla, koska siihen kannustetaan mun mielestä liian vähän. (H3)

Haastateltava on havainnut, että poikien osallistuminen on vaikeampaa, jollei tunnilla olla yhdessä kaverin kanssa. Se korostaa vertaistuen merkitystä ja viittaa mahdolliseen ulkopuolisuuden kokemukseen, jos he ovat ainoita sukupuolensa edustajia ryhmässä. Sitaatista voidaan tulkita, että ryhmässä on ollut myös sisäisiä ennakko-oletuksia ja käsityksiä siitä, kuka voi harrastaa voimistelua tai tanssia. Haastateltava pohtii, muodostuvatko sukupuoleen liittyvät oletukset kotona tai koulussa, jossa liikuntatunnit tyypillisesti järjestetään tytöille ja pojille erikseen. Tämä viittaa laajempiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja asenteisiin, jotka vaikuttavat lasten ja nuorten harrastusvalintoihin. Sukupuoliodotuksia vahvistetaan jo varhain lapsuudessa. Haastateltava kertoo, että vaikka hiphop perinteisesti markkinoidaan myös poikien lajina, he tulevat tunneille vain harvoin ja erityisesti

pienemmällä paikkakunnilla siihen kannustetaan liian vähän. Tämä voi viitata alueellisiin kulttuurieroihin ja rajallisiin resursseihin tai esikuviin.

Koska suurin osa haastateltavista oli toiminut kasvattajan roolissa voimistelun- ja tanssinohjaajana vain tytöiksi olettamiensa harrastajien kanssa, olin kiinnostunut kuulemaan, millä tavalla heidän toimintansa muuttuisi, jos ryhmä olisikin täynnä poikia. Tällä tavoin pyrin tarkastelemaan sukupuolen roolia ohjauksikäytännöissä ja kasvatustavoitteissa. Haastateltavista suurin osa muokkasi tunnin sisältöä siten, että paikallaan istumista ja vapaan toiminnan harjoituksia olisi vähemmän. Prinsessa- ja keijukaisteemat vaihdettaisiin sukupuolineutraaleihin teemoihin. Haastateltavien kokemuksissa pojat näyttäytyivät vauhdikkaampina ja impulsiivisempina, kun taas tytöt vastaanottavaisempina ja herkempinä.

Varmasti suunnittelisin eri tavalla. Voisi olla, että olisi vähän vähemmän istumisleikkejä tai paikoillaan olemista, voisi kokeilla tehdä enemmän semmoisia riehumisleikkejä. Varmasti tekisi ainakin mieli kokeilla sellaista enemmän, että millään muotoa tyttöjen riehumista väheksymättä, mutta itse olen kokenut, että ei ole ollut semmoisia ryhmiä, joissa olisi ollut semmoisia tyttöjä, jotka olisi halunnut välttämättä vain ja ainoastaan riehua tai painia keskenään, mut sit taas poikia on kyllä ollut, jotka olisi vaan halunneet, että semmoista ainakin voisi kuvitella, että enemmän jotakin nujuamisleikkiä voisi olla. (H1)

Haastateltava suunnittelisi tunnin perustuen hänen käsityksiinsä sukupuolista tietyntylaisina. Tämä heijastaa sukupuolten stereotyyppien vaikutusta haastateltavan ajatteluun ja suunnitteluun. Hän kuitenkin korostaa, ettei väheksy tyttöjen kiinnostusta riehumiseen, mutta hänen havainnoissaan tytöt eivät ole olleet halukkaita vain riehumaan. Haastateltava ilmaisee halunsa kokeilla uusia lähestymistapoja, joka osoittaa joustavuutta ja valmiutta kehittää toimintaa vastaamaan paremmin ryhmän tarpeita. Yksi haastateltavista muuttaisi ohjattavien sukupuolen mukaan myös omaa asennetta ja vaatetusta.

Eräällä haastateltavalla oli kokemus nuorten tyttöjen ja poikien yhteisistä fysiikkaharjoituksista, joissa pojat kokivat voimakasta turhautumista, jos eivät yltäneet tyttöjen kanssa yhtä hyvin suorituksiin. Tällöin ohjaaja koki, että ohjeiden antamisessa pojille on oltava rauhallisempi ja tiukempi.

Ainaki siellä yhteisessä fysiikkatreenissä mä huomasin, että mun piti olla aika paljon rauhallisempi, koska nää pojat, jotka siinä sattu olemaan, heille vaikka joku koordinaatiojuttu oli haastava --- ni saatto tulla sellasta, et vaikka hakattiin lattiaa kädellä tai nyrkillä tai semmoista aggressiivisuutta itseä tai ympäristöä kohtaan --- mä luulen, että siihen saattoi myös vaikuttaa se, että nää tytöt oli tehnyt enemmän sen kaltaisia juttuja ja se oli heille sen vuoksi helpompaa ja se saattoi nyt ehkä vähän niillä pojilla mennä tunteisiin, että kerrankin ne tytöt osasi jotakin

paremmin kun he, kun he oli niin kovassa kunnossa ja kaikessa muussa sitten siellä hyppäsivät pidemmälle ja menivät enemmän punnerruksia ja juoksevat kovempaa ---. Huomasin myös, että niissä koordinaatiojutuissa ja nopeusharjoituksissa --- piti eriyttää sitä siltäkin kannalta, että antoi ekana kaikille sen helpomman vaihtoehdon, koska ne pojat tarttu helposti aina niihin vaikeisiin juttuihin, kun ne halusi olla niitä, jotka osaa sen vaikeimman ja tekee aina sen haastavan. --- Siihen ryhmään sattui tulemaan semmoiset tosi eläväiset ja voitonhaluiset pojat ja sitten taas rauhalliset ja semmoiset jotenkin vähän ujut tytöt. (H4)

Tulkitsen tämän avaavan näkökulmia sukupuolen rooliin ryhmadynamiikassa. Sitaatissa korostuu haastateltavan havainto siitä, että pojat ja tytöt ovat lähestyneet erilaisia tehtäviä ja eri tavoin. Haastateltava oli havainnut tarpeen tarjota ensin kaikille helpon vaihtoehdon ja eriyttää harjoituksia vaikeammaksi niille, jotka siihen kykenivät, muuten pojat olisivat heti tarttuneet vaikeampiin tehtäviin niissä onnistumatta. Tämä viittaa hänen käsityksiinsä sukupuoliroolien mukaisista käyttäytymismalleista. Haastateltava kuvaa poikien käyttäytyvän aggressiivisemmin ja tyttöjen hillitymmin, mikä näkyy siinä, miten hän kuvaa poikien turhautumisen tunteen ilmaisua. Ryhmään osallistuvat pojat haastateltava kuvaa eläväisinä ja voitonhaluisina, kun taas tytöt rauhallisina ja ujoina, mikä viittaa sukupuoleen liittyviin odotuksiin aktiivisuuden ja passiivisuuden asteista. Nämä odotukset voivat vaikuttaa paitsi siihen, kuinka ohjaaja suunnittelee toimintaa, niin myös siihen miten lapset ja nuoret näkevät itsensä ja toisensa ryhmässä ja millä tavalla heidän odotetaan osallistuvan harjoitteluun.

Haastateltavat kuitenkin muistuttavat, että sukupuolta tärkeämpää on huomioida ohjattavan ikä ja kehitystaso sekä muut tarpeet. Lapset ja nuoret tulisi kohdata yksilöinä sekä ohjaustyössä että kasvatuksessa ylipäätään. Ohjaajan kasvatukselliset tavoitteet nähtiin pääasiassa samoina eri sukupuolille, joista mainittiin esimerkiksi toisten kunnioittaminen. Kaikilla harrastajilla on samat päämäärät voimistelussa ja tanssissa sukupuolesta riippumatta, vaikka keinot ja toimintatavat voivat vaihdella ryhmän tai sukupuolten mukaan. Haastateltavat pohtivat sitä, mikä on kyseessä olevan lajin vaikutus ohjaustapoihin ja millaista roolia sukupuoli näyttelee lajin ominaispiirteiden kehityksessä.

Mielenkiintoista olisikin, jos näkisi samanikäisten, vaikka jalkapallojoukkueen treeniä, että miltä se näyttää verrattuna mun voimistelu- tai tanssitreeneihin, että on siellä varmasti eroja siis sekä lajikulttuurieroja, mutta varmasti myös sukupuoleen liittyviä juttuja, jotka voi tietenki olla myös, et se sukupuoli on voinu vaikuttaa siihe lajikulttuuriin, veikkaisin. Voimisteluharjoituksissa tai tanssitunnilla harvoin vihelletään pilliin, sitten taas jalkapallotreeneissä se taitaa olla aika tavallista. (H4)

Haastateltava tunnistaa, että lajeilla on olemassa erityispiirteitä, jotka voivat pohjautua lajikulttuurien eroihin tai sukupuolten välisiin rooliodotuksiin. Esimerkkinä haastateltava mainitsee pillin käytön, joka on tyypillistä poikien suosimassa jalkapalloharrastuksessa, mutta epätyypillistä voimistelussa tai tanssissa. Haastateltava reflektoi sitä, kuinka sukupuoli on voinut olla myös yksi lajikulttuurin kehittymiseen vaikuttava tekijä. Tulkitsen haastateltavan pohtivan sen mahdollisuutta, että voimistelu- tai tanssiharrastuksissa on voitu suosia sellaisia käytäntöjä ja kasvatustavoitteita, jotka sopivat perinteisiin tytön ja naisen ihanteisiin. Tämä on voinut johtaa sukupuoliroolien vahvistumiseen lajien sisäisissä kulttuureissa. Voisiko voimistelu- ja tanssilajien suorituskeskeisyys ollakin seurausta niistä odotuksista, joita sukupuoliin liittyvät stereotyyppiset asettavat tytöille ja naisille? Tästä näkökulmasta tarkasteltuna esimerkiksi kulttuuriset ja historialliset sukupuoliodotukset tyttöjen ja naisten ulkoisen kauneuden ja itsekurin ihanteista voisivat olla yhteydessä lajien ulkonäköpaineisiin ja teknillisen täydellisyyden tavoitteluun.

Haastatellut ohjaajat ja valmentajat olivat havainneet, että tyttöjen ryhmissä esiintyi paljon jännittämistä, epävarmuuksia ja pelkoa epäonnistumisesta. Osa haastatelluista toivat ilmi, että erityisesti tyttöjen valmennuksessa kehoon tai painoon liittyvät aiheet ovat hyvin sensitiivisiä ja voivat haavoittaa itsetuntoa. Tyttöjen ja poikien kehonkuvaodotusten erot kertovat ympäröivän kulttuurin muokkaamista paineista, jotka ovat tytöillä jo nuorena jossain määrin suurempia kuin pojilla (Smolak 2004, 21–22). Muutamat haastatellut jakoivat näkemyksen siitä, että itsevarmuuden ja itsetunnon teemat ovat erityisen tärkeitä tyttöjen kasvatuksessa.

Ehkä se semmonen tietynlainen itsevarmuus ja itsensä hyväksyminen korostuu tytöillä vähän enemmän just nimenomaan siinä murrosiän kynnyksellä, kun siirrytään lapsuudesta kohti nuoruutta, niin pitää huomioida miten sanoitat ohjeita ja semmosia huomaamattomia piilomerkityksiä, mitä esimerkiks vaikka painoon, pituuteen, tämmöseen ulkoiseen liittyen, että siinä täytyy olla ite hitusen tarkempi tyttöjen kanssa, toki ei nyt kenenkään kanssa ihan mitä vaan heitä suusta, mutta sillain ehkä pikkusen enemmän saattaisin keskittyä tyttöjen kohdalla siihen versus, et jos valmentaisin nuorempia poikia. On myös semmosia mistä on ite kuullu ja saanu kokemusta enemmän tyttöjen osalta, et ne saattaa olla haasteita mitä sit taas poikien kanssa. (H7)

Haastateltava kokee, että tytöillä voi olla tarve itsevarmuuden kehittämiseen ja itsensä hyväksymiseen erityisesti murrosiän kynnyksellä. Hän korostaa, että ohjeiden ja palautteen annossa tulisi olla sensitiivinen, jotta välttäisi ulkoiseen olemukseen liittyvät piiloviestit. Tästä sitaatista on tulkittavissa, että tytöille on ominaista herkkyyys ulkoisten paineiden omaksumiseen.

Haastateltavat pyrkivät edistämään tasa-arvoa ja inklusiivisuutta lajien sisällä huomioimalla lapset ja nuoret yksilöinä sekä varmistamalla, että he kokevat itsensä tasavertaisiksi. Osa haastateltavien esittämistä näkemyksistä heijastavat halua rikkoa sukupuolinormeja ja tarjota kaikille tasapuolisesti mahdollisuuksia nauttia voimistelusta ja tanssista.

Mieluummin ottaisin sen lapsen yksilönä ja kohtaisin lapsena mieluummin kuin tyttöinä tai poikana, että sinä olet tärkeä ja upea juuri tuollaisena kuin olet ja se että tuo tuolla ei ole ehkä samaa sukupuolta kuin sinä, niin sen ei tarvitse vaikuttaa mihinkään, te olette samanarvoisia tässä ryhmässä. Tämmöinen ajattelu ehkä on tullut enemmän vallalle itselle, että lapset on lapsia lähtökohtaisesti, että ei lähde siitä, että koska sinä olet tyttö, niin sitten näin tai koska sinä olet poika, niin varmaankin näin. (H1)

Haastateltava kuvaa välttävänsä sukupuolittavaa lähestymistapaa ja pyrkii tarjoamaan kaikille osallistujille tasavertaiset mahdollisuudet osallistua ja ilmaista itseään. Tulkitsen haastateltavan kertovan halustaan rakentaa tunnille tasa-arvoinen ja lapsilähtöinen toimintaympäristö, jossa ohjattavat voivat kehittyä ilman sukupuolen määrittelemiä rajoituksia. Lähtökohdat ja mahdollisuudet voimistelu- ja tanssiharrastukseen hakeutumiseen eivät ole täysin tasa-arvoiset eri sukupuolille, sillä sukupuolittuneet asenteet ja perinteet näkyvät yhä yhteiskunnan yleisten asenteiden lisäksi ryhmien nimissä, mainonnassa ja lajitarjonnassa. Missiona kuitenkin on, että voimistelu ja tanssi kuuluvat kaikille ikään, sukupuoleen, fyysisiin kykyihin tai taustoihin katsomatta.

Ei ajatella niin, että joku saa tehdä jotain tai joku ei saa tehdä jotain, vaan sinä tiedät, että sulla on vapaus ja kyvyt tehdä mitä vaan. Mä en pidä siitä, että ollaan sillä tavalla että, tytöt heittää huonosti tai pojat heittää paremmin. Tai totta kai toivon, että poikia nostetaan, mutta ei niin, että sitä verrattais vaan kaikki on samalla viivalla. --- oltaisi auki ja avoimia ja vastaanottavaisia, purettaisiin sitä mikä on se normi, että ketä saa tanssia, ketä saa voimistella, miten saa voimistella. Tiedän, että vaikka telinevoimistelussa on tietyt asiat pojille ja tytöille. Voi niitäkin muuttaa, mutta mä en tarkoita sitä vaan sitä, että kaikkea voi kokeilla ja ne liikkeet ei oo kaikki poissuljettua, vaan ihmisillä on oikeasti osaamista ja taitoa ja voimaa ja kaikilla on ne omat rajat. Siihen opetan, että uskalletaan sanoa mistä tykätään myös sen lisäksi, että sanotaan mistä ei tykätä, se on myös tärkeää. (H3)

Haastateltava kertoo, kuinka hän pyrkii purkamaan sukupuolinormeja ja käsityksiä siitä, miten kunkin sukupuolen tulisi lajin sisällä toimia. Hän rohkaisee avoimuuteen ja itsenäisyyteen sekä kannustaa harrastajia kokeilemaan erilaisia liikkeitä ja tekniikoita ilman rajoituksia. Tulkitsen haastateltavan peräänkuuluttavan sitaatissa sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Haastateltava osoittaa tukevansa lasten ja nuorten itseilmaisua ja osallisuutta opettamalla heille uskallusta sanoa ääneen mistä he pitävät ja mistä eivät. Tämä on tärkeä lähtökohta avoimen ja turvallisen ilmapiirin edistämisessä.

Haastateltavat kertoivat ottavansa sukupuolten moninaisuuden ja stereotyyppien rikkomisen huomioon puhetavoissaan välttääkseen sukupuolittavia ilmaisuja. Tottumuksesta harrastajia herkästi yhä kutsutaan ryhmänä heidän sukupuolensa mukaan, kuten ”hei tytöt kuunnelkaa”. Tätä osa haastateltavista pyrki aktiivisesti muuttamaan omassa puheessaan, mikä voi vaikuttaa myönteisesti lasten ja nuorten kokemuksiin tasa-arvoisuudesta voimistelu- ja tanssitunneilla.

Oon miettinyt varsinkin nyt viimeisinä vuosina, kun sitä on tullut ylipäättään keskustelussa ja mediassa enemmän esille ja sitten tietenkin kun muualla näkee ohjaajia, opettajia tai kasvattajia, jotka puhuu siitä paljon tai oon keskustellukin joidenkin kanssa siitä, että miten sitä pitäisi häivyttää, että ei missään muodossa, ei kertakaikkiaan ollenkaan ikinä, että meilläkin puhutaan tytöistä ja pojista tanssipareina, niin ollaan siirrytty puhumaan viejästä ja seuraajasta, että ihan tällainen käytännön juttu, et pikkuhiljaa viedään pois nimenomaan sitä jaottelua. Itse tykkään siitä, että pystyn puhumaan lapsista, et ei tarvii mennä sanomaan, että tuo tyttö tuolla nurkassa tai tuo poika tuolla sivussa. (H1)

Haastateltava kertoo havainneensa keskustelua sukupuolineutraalista kielestä mediassa ja muissa yhteyksissä ja keskustelleen siitä muiden kanssa. Tämän tulkitseen heijastavan laajempaa tietoisuuden lisääntymistä yhteiskunnassa sukupuolten moninaisuudesta. Havainnot ja keskustelut toisten kanssa viittaavat sosiaalisen ympäristön ja vertaistuen merkitykseen puhettavan muutoksen omaksumisessa. Haastateltava kokee mielekkääksi puhua lapsista yleisesti ilman sukupuolen korostamista, joka ehkäisee sukupuoliroolien vahvistumista. Haastateltavan positiivinen asenne puhettavan muutosta kohtaan osoittavat hänen halukkuuttaan edistää sukupuolten tasa-arvoa ohjauksessaan.

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa vedän yhteen keskeisimmät tulokset ja nostan esiin tärkeimmät johtopäätökset tulosten pohjalta. Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella voimistelun- ja tanssinohjaajien käsityksiä kasvatusosaamisen tarpeesta ja kasvattajan roolista ohjaus- ja valmennustyössä. Tarkastelen tuloksia edellä mainittujen tavoitteiden osalta vertaamalla niitä suomalaiseen valmennusosaamisen malliin, jota esittelin aiemmin teorialuvussa. Lisäksi tavoitteena oli tarkastella, miten ohjattavien sukupuoli on läsnä ohjaajien kasvattajan kokemuksissa.

7.1 Ohjaajan kasvatusosaaminen ulottuu lajitaitojen opettamisen ulkopuolelle

Ensimmäiseksi tavoitteeni oli selvittää *millaista kasvatusosaamista lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssinohjaajat kokevat työssään tarvitsevänsä*. Tulosten perusteella voidaan esittää, että koetut osaamistarpeet kattavat laajan kirjon kasvatustieteellisiä näkökulmia. Ohjaajien käsitykset kasvatusosaamisen tarpeista voidaan jakaa kuuteen pääteemaan, jotka ovat lapsi- ja urheilijalähtöisyys, sosiaaliset taidot, turvallisen toimintaympäristön luominen, ryhmänhallintataidot, tunnetaidot sekä itsensä kehittämisen taidot.

Haastateltavat korostivat lapsi- ja urheilijalähtöisyyttä ohjaajan kasvatustyössä, mikä ilmeni tarpeena ymmärtää lapsia ja nuoria kokonaisvaltaisesti yksilölliset tarpeet huomioiden. Tämä havainto saa tukea aiemmista tutkimuksista lapsilähtöisyyden ja yksilöllisen kehityksen huomioinnin merkityksestä kasvatuksessa (esim. Rosqvist ym. 2019; Forsman & Lampinen 2008; Telfer & Brackenridge 2011). Kiinnostuksen osoittaminen ja aito läsnäolo luovat pohjaa ohjaussuhteen luottamukselle ja edesauttavat ymmärrystä ohjattavien voimavaroista ja motivaatiosta. Lapsilähtöisyyden teemassa keskeisessä roolissa ovat myös lasten oikeudet, joiden mukainen toiminta rikastuttaa harjoituksia muun muassa leikillisyydellä ja osallisuudella. Positiivisen pedagogiikan avulla voidaan nostaa esiin harrastajien vahvuuksia sekä rakentaa uusia taitoja.

Sosiaalisten taitojen kokonaisuus näyttäytyi aineistossa laajana ja keskeisenä kasvatuksellisenä osaamistarpeena. Siihen sisältyivät haastateltavien kokemuksissa muun muassa vuorovaikutustaidot, yhteistyötaidot sekä palautteenantokyky. Tanssissa ja voimistelussa palautteenannon tavalla ja määrällä on merkitystä sekä kasvatuksen tuloksiin että motivaatioon. Ohjaajan ryhmänhallintataidot ja kyky rakentaa turvallinen toimintaympäristö ovat konkreettisia osaamistarpeita, jotka tukevat lasten ja nuorten kasvua ja hyvinvointia harrastuksissa. Tunnetaitojen ja tunneälykkyyden avulla ohjaajat kuvasivat

aistivansa harjoitusten tunneilmapiiriä sekä auttavansa ohjattavia erilaisten tunteiden käsittelyssä. Itsensä kehittämisen taidot mahdollistavat ohjaajien jatkuvan ammatillisen kehityksen ja kasvatustietoisuuden syvenemisen.

Tarkastelen seuraavaksi näitä nostamiani kasvatusosaamisen teemoja suhteessa suomalaisen valmennusosaamisen mallin osaamistarpeiden jaotteluun (kuva 2), jota esittelin tämän tutkielman teorialuvussa 3.2. Mallissa valmentajan osaaminen jakautuu urheiluosaamiseen, ihmissuhdetaitoihin ja itsensä kehittämisen taitoihin. Omassa teemoittelussani on samankaltaisuuksia suomalaisen valmennusosaamisen mallin kanssa: esimerkiksi itsensä kehittämisen taidot löytyvät sekä suomalaisesta valmennusosaamisen mallista ohjaajan yleisinä osaamistarpeina sekä tämän tutkimuksen tuloksista kasvatusosaamisen osa-alueena. Sosiaaliset taidot ja tunnetaidot tutkimukseni kasvatuksellisina osaamistarpeina näkyvät suomalaisen valmennusosaamisen mallissa ihmissuhdetaitojen kokonaisuudessa. Urheiluosaamisen alle luokitellaan valmennusosaamisen mallissa opettamis- ja ohjaamisosaaminen. (Hämäläinen 2015, 25.) Tämän tutkimuksen tulosten pohjalta korostan näkemystä siitä, ettei opettaminen ja ohjaaminen ole ainoastaan lajiin ja urheiluun opettamista, vaan myös tukea yksilönä kasvussa ja yhteisön jäseneksi kehittymisessä. Haastateltavien käsitykset kasvatusosaamisen merkityksestä ja tarpeesta ohjaustyössä tukevat tätä näkemystä. Kasvatuksellisen osa-alueen sisällyttäminen suomalaiseen valmennusosaamisen malliin voisi korostaa sen merkitystä entistä laajemmin lasten ja nuorten liikunnan ja urheilun parissa.

Keskeisimmät kasvatukselliset osaamistarpeet voivat toimia suuntaviivoina tulevaisuudessa, kun pyritään edistämään ohjaajien ja valmentajien ammatillista kehittymistä.

Kasvatusosaaminen ei ole tarkkarajainen käsite, vaan moniulotteinen ja laaja viitekehys, joka pohjautuu ajallissosiaaliseen kasvatustodellisuuteen (Värri 2002, 21). Sen sisällyttäminen ohjaajien ja valmentajien taitoihin voi edistää merkittävästi lasten ja nuorten oikeuksia ja hyvinvointia voimistelu- ja tanssiharrastuksissa. Tämän saavuttamiseksi voidaan kehittää ja toteuttaa erilaisia käytännön toimenpiteitä, kuten mentorointiohjelmiä, foorumeja tai työpajoja, joiden avulla ohjaajat ja valmentajat voivat vahvistaa näitä taitojaan.

7.2 Itsereflektio ja koulutus syventävät käsitystä kasvattajan roolista

Toiseksi tavoitteeni oli analysoida, *millaisia käsityksiä lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssinohjaajilla on roolistaan kasvattajina*. Analyysissäni nostin aineistosta esiin kolme keskeistä teemaa: ohjaajan rooli kasvattajana ja mentorina, ohjaajan kasvatustietoisuus sekä

ohjaajan vaikutusmahdollisuudet ja kasvatustavoitteet. Haastateltavien käsitykset kasvattajan roolista eivät rajoittuneet pelkästään teknisten taitojen opettamiseen, vaan ne sisälsivät myös lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja kehityksen tukemisen. Kasvattajan roolia korostettiin erityisesti niissä ohjaussuhteissa, joissa valmentaja toimii pienten lasten kanssa tai kilpatasolla, jolloin kohtaamisia voi olla useita kertoja viikossa ja useiden vuosien ajan. Haastateltavat korostivat vahvasti kasvatusosaamisen merkitystä ohjaajan ja valmentajan työssä. He kokivat, että kasvatustaidot ovat olennainen osa ohjaajan roolia ja että niiden puutteellisuus voi vaikuttaa negatiivisesti lapsen tai nuoren kokemuksiin ja kasvun edellytyksiin. Tulosten mukaan erityisesti nuoret, vasta-alkaneet ohjaajat tarvitsevat tukea ja koulutusta kasvatusosaamisen kehittämässä ja kasvatustietoisuuden vahvistamisessa. Tämä näkemys korostaa tarvetta pedagogisten ja kasvatuksellisten teemojen sisällyttämisestä ohjaajakoulutuksiin.

Haastatteleman ohjaajat olivat suorittaneet eri asteisia ohjaajakoulutuksia ja osalla niiden suorittamisesta oli kulunut jo aikaa. Huomionarvoista kuitenkin oli se, että kasvatukselliset teemat tulivat keskeisempään rooliin vasta koulutusten korkeammalla tasolla, kuten jatkokoulutuksissa, ammattivalmentajan koulutuksissa tai korkeakouluopinnoissa. Aloittelevien ohjaajien peruskoulutuksissa nämä teemat saattavat jäädä vähemmälle, kun keskiössä ovat lajitaitojen opettamiseen liittyvät sisällöt. Haastateltavat kertoivat, että syvällisempi ymmärrys kasvatuksen roolista ohjaustyössä kehittyy vasta vuosien kokemuksen ja itsereflektion myötä. Nämä haastateltavien näkemykset vahvistavat käsitystäni siitä, että kasvatuksellisia aiheita olisi tärkeää korostaa jo ohjaajan koulutuspolun varhaisissa vaiheissa. Esimerkiksi käytännönläheisillä rooliharjoituksilla tai case-työskentelyillä voidaan perustason koulutuksiin sisällyttää sekä lajitaitojen opettamisen harjoittelua että kasvatuksellisten taitojen kehittämistä.

Ohjaajien kasvatustietoisuus näyttäytyi syvänä ymmärryksenä roolimallina ja esikuvana toimimisesta, mikä tuo mukanaan vaikutusvaltaa, vastuuta ja velvollisuutta omien toimintatapojen, arvojen ja asenteiden vaikutusten reflektoinnista. Haastateltavat tiedostivat mahdollisuutensa vaikuttaa ohjattaviinsa, vaikka osa koki vaikutusvaltansa laajempina ja kasvatustavoitteensa suurempina kuin toiset heistä. Vaikuttamispyrkimykset ulottuivat lajiin innostamisen ja terveellisen elämäntavan edistämisen lisäksi ohjattavien kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja ihmisenä kasvun tukemiseen. Suomalaisen valmennusosaamisen mallin mukaan valmentaja voi vaikuttaa urheilijan ihmisenä kasvuun, urheilijana kehittymiseen ja lajiosaamiseen, kuulumisen tunteeseen sekä itsensä kehittämisen taitoihin (Hämäläinen 2015,

23–24). Keskustelutan seuraavaksi haastateltavien kokemuksia heidän vaikutusmahdollisuuksistaan suhteessa suomalaisen valmennusosaamisen mallin jaotteluun (kuva 1), jota esittelin aiemmin teorialuvussa 3.1.

Tutkimukseeni osallistuneet ohjaajat pyrkivät vaikuttamaan lasten ja nuorten ihmisenä kasvun osa-alueisiin sopivan laajuiseksi kokemansa kasvatusvastuun raameissa. Haastateltavat korostivat arvojen, vastuullisuuden ja empatian merkitystä sekä omassa toiminnassaan että ohjattavien kehityksen tukemisessa. Haastatteleman ohjaajat pitivät tärkeänä itsetunnon ja identiteetin tukemista kasvatustyössä. Identiteetin tukeminen on tärkeää etenkin kilpailukulttuurissa, jos instituutin asettamat ihanteet ovat ristiriidassa lapsen tai nuoren hyvän elämän ideaalien kanssa (Värri 2002, 135–136). Vaikkei suomalaisessa valmennusosaamisen mallissa puhuta varsinaisesti identiteetin tukemisesta, siinä esiintyy muun muassa mahdollisuus vaikuttaa lasten ja nuorten itsearvostukseen ja urheilullisen elämäntavan omaksumiseen. Mallin painottamat arvot ja asenteet ovat perustana identiteetin kehittymiselle: urheilullinen elämäntapa ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus luovat lapselle ja nuorelle ympäristön, jossa he voivat rakentaa identiteettiään. Tulkitsen, että identiteetin tukeminen on implisiittisesti läsnä valmennusosaamisen mallin vaikutusmahdollisuuksissa, vaikkei sitä mainitakaan suoraan.

Haastateltavat painottivat ohjaajan mentorin roolia urheilulliseen ja terveelliseen elämäntapaan vaikuttamisessa. Lisäksi he korostivat lajiin innostamista ja motivaatiota mahdollistamalla lasten ja nuorten onnistumisen kokemuksia ja vahvistamalla heidän itseluottamustaan. Ohjaajat nostivat esiin kasvatustavoitteet lasten ja nuorten sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen kehittämistä, jotka esiintyvät suomalaisessa valmennusosaamisen mallissa ihmissuhdetaitojen käsitteenä. Kaikkien haastateltavien jakama näkemys turvallisen ja kunnioittavan ilmapiirin luomisesta kulminoitui yhdeksi kasvatuksen päätavoitteeksi voimistelun- ja tanssiohjaustyössä. Sosiaalisesti ja psyykkisesti turvallinen ja kestävä ilmapiiri ilmenee parhaimmillaan yhteisöllisyytenä ja kuulumisen tunteena joukkueessa. Valmentajat auttoivat ohjattavia asettamaan tavoitteita ja käsittelemään erilaisia harjoittelun aiheuttamia tunteita, kuten pettymystä ja jännitystä.

Voimistelu- ja tanssiorganisaatioiden rooli on keskeinen, sillä he voivat edistää kasvatuksellisten teemojen näkyvyyttä ja tukea ohjaajien, valmentajien sekä muiden seuratoimijoiden ammatillista kehittymistä koulutusten ja keskustelutilaisuuksien avulla. Ajankohtainen urheilun valmennuskulttuurin muutos tarjoaa otollisen mahdollisuuden

toimijoiden kasvatustietoisuuden lisäämiselle. Ohjaajat tarvitsevat myös seuratasolta jatkuvaa matalan kynnyksen tukea ja verkostoja, joiden kautta he voivat jakaa kokemuksiaan ja kehittää kasvatustietoisuuttaan.

7.3 Tavoitteena tasa-arvoinen kasvatustietoisuus voimistelussa ja tanssissa

Kolmanneksi tavoitteeni oli tarkastella, *miten ohjattavien oletettu sukupuoli on läsnä voimistelun- ja tanssinohjaajien kasvattajan kokemuksissa*. Haastateltavat tunnistivat sukupuolen liittyvän voimakkaasti tutkimuksen kohteena olevien lajien kulttuureihin ja käytäntöihin. Lajien sukupuolittuneisuus ei ole ainoastaan seurausta yksittäisistä toimintatavoista, vaan se kytkeytyy laajempiin kulttuurisiin odotuksiin ja normeihin siitä, kuka voi harrastaa voimistelua tai tanssia. Esimerkiksi joukkuevoimistelu on kehittynyt alun alkaen tyttöjen lajina, mikä näkyy yhä nykypäivänä kisasarjoissa, kampauksissa ja kisapuvuissa. Haastateltavien näkemykset epätasa-arvoisista rakenteista voimistelussa ja tanssissa ovat linjassa aiempien tutkimusten kanssa (esim. Lehikoinen & Turpeinen 2022; Azzarito 2011; Woods 2017). Nykyiset rakenteet voimistelussa ja tanssissa houkuttelevat nimenomaan tyttösukupuolisia osallistumaan ja epätasa-arvoiset lähtökohdat sekä vertaistuen puute voivat nostaa kynnyksiä poikien osallistumiselle. Sukupuolella on myös voinut olla vaikutusta voimistelun ja tanssin lajikulttuurien kehitykseen. Sellaiset voimistelun ja tanssin käytännöt ja kasvatustavoitteet, jotka vahvistavat stereotyyppisiä käsityksiä tytöistä tai naisista, kuten ulkoisen kauneuden tai itsekurin ihanteet, saattavat olla yhteydessä lajien ulkonäköpaineisiin ja teknillisen täydellisyyden tavoitteluun.

Ohjaustoiminnan lähtökohtina haastateltavat näkivät enemmän lapset ja nuoret yksilöllisine tarpeineen kuin sukupuoliin liittyvät oletukset. Tästä huolimatta monien haastateltavien ohjauskokemuksissa tyttöjen ja poikien käyttäytyminen näyttäytyi vastakkaisina. Tyttöjen ja poikien erilaiset käyttäytymisodotukset olivat läsnä valmennuksen ja ohjauksen suunnittelussa tuntien sisältöjen ja teemojen valinnan osalta. Ohjattavien sukupuoli huomioitiin esimerkiksi ohjausstrategioiden valinnassa, vaikka tärkeimmät kasvatukselliset tavoitteet nähtiin samankaltaisina sukupuolesta riippumatta. Itseilmaisun ja identiteetin tukeminen olivat keskeisiä tavoitteita haastateltavien kasvatustyössä. Tyttöjen kasvatuksessa pidettiin tärkeänä erityisesti itsevarmuuden kehittämistä. Tämä korostuu erityisesti murrosiän kynnyksellä, jolloin ulkoiset paineet ja odotukset voivat vaikuttaa negatiivisesti tyttöjen itsetuntoon. Monet haastatelluista reflektivat sitä, miten ohjeiden huomaamattomat piiloviestit voivat vaikuttaa lapsiin ja nuoriin peruuttamattomalla tavalla.

Haastateltavat pyrkivät tasa-arvoon ja inklusiivisuuteen lajien sisällä. He pyrkivät purkamaan sukupuolinormeja ja edistämään kaikkien yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua.

Ohjaajien tavoitteet vastaavat Bergin ja Kokkosen (2020) tutkimuksen koulun liikunnanopettajien pyrkimyksiä yhdenvertaiseen kohteluun, yksilöllisyyden huomioimiseen ja sukupuolineutraaliuteen. Yhdenvertaisuus ja salliva ilmapiiri näkyivät esimerkiksi siinä, millä tavoin haastateltavat kertoivat kannustavansa lapsia ja nuoria kokeilemaan erilaisia liikkeitä ja tekniikoita ilman rajoituksia. Sukupuolineutraalin kielen käyttö vaatii tietoista työtä, mutta sen käytön laajeneminen voi edistää tasa-arvoisuutta tanssissa ja voimistelussa pitkällä aikavälillä. Sukupuolineutraalin kielen käyttö voi kehittää ohjaajan käsitystä kasvattajan ominaisuuksista, jos sen avulla on helpompaa kohdata lapset yksilöinä sukupuolesta riippumatta.

8 Pohdinta

Tutkimukseni tarkoituksena oli osallistua ajankohtaiseen liikunta-alan valmennuskulttuurin muutosta koskevaan keskusteluun sekä korostaa kasvatustieteellisen tiedon merkitystä liikuntaharrastusten laatu- ja vastuukysymyksissä. Tässä pohdintaluvussa tarkastelen tutkimustulosten mahdollisuuksia laajemmassa perspektiivissä sekä arvioin tutkimukseni luotettavuutta ja eettisyyttä.

Tutkimustulokset osoittivat, että haastatteleman voimistelun- ja tanssinohjaajat kokivat kasvattajan roolin merkitykselliseksi ja moniulotteiseksi. Haastateltavat tunnistivat itsensä Hämäläisen (2008, 136–137) näkemyksen mukaisesti vahvasti kasvattajina ja heidän omaksuma roolinsa ulottui paljon pidemmälle kuin pelkkään liikuntataitojen opettamiseen. Tämä havainnollistaa, kuinka ohjaajat toimivat työssään tärkeinä aikuiskontakteina, jotka voivat vaikuttaa lapsiin ja nuoriin monin tavoin, kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia edistäen. Vapaaehtoisuuteen pohjautuvassa haastattelututkimuksessa on kuitenkin huomioitava se, että tutkimukseen osallistuvat usein juuri ne henkilöt, jotka ovat aiheesta valmiiksi kiinnostuneita ja kokevat sen tärkeäksi. Haastateltavat olivat myös kohdanneet kasvatuksen osa-alueen vähättelyä kollegoiltaan, mikä voi heijastaa sitä, ettei syvä kasvatustietoisuus ole yleisesti jaettu käsitys alan toimijoiden keskuudessa. Toisaalta haastateltavia ilmoittautui tutkimukseeni melko nopeasti haastattelukutsun jakamisen jälkeen ja he kaikki painottivat keskusteluissamme aiheen tärkeyttä.

Pohdin mistä kasvatuksen vähättely tai vastustus vapaa-ajan liikuntaharrastuksissa kumpuaa? Johtuuko se epävarmuudesta tai aiheeseen perehtymättömyydestä? Ajatellaanko kasvatuksen teettävän lisätyötä ohjauksessa? Kasvattajan rooli tuo mukanaan uudenlaisia vastuuta ja velvollisuuksia ohjaustyöhön, joilta on ehkä aiemmin totuttu sulkemaan silmät. Alan toimijoiden olisi hyvä kuitenkin pysähtyä miettimään, onko kasvatuksen sivuuttaminen edes mahdollista. Voimistelun- ja tanssinohjaaja on työssään merkittävä henkilö lapsille ja nuorille, joka voidaan nähdä idolin tavoin. Kaikilla liikunnan ohjaajilla on kuitenkin todennäköisesti sama tavoite: lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia. Miksi sitä ei toteutettaisi niin, että ohjattavat ja heidän kasvunsa edellytykset otetaan huomioon kokonaisvaltaisesti? Ohjaajan kasvattajan rooli tulisi näkyä erityisesti siinä, että kaikki lapset ja nuoret voivat kokea itsensä tervetulleiksi ja olonsa turvallisiksi erityisistä tarpeista, taitotasosta, etnisyydestä tai sukupuolesta riippumatta.

Tutkimuksen tulokset heijastavat laajempia liikuntakulttuurin ilmiöitä, kuten valmennuskulttuurin muutosta ja harrastusten eriytymistä. Pehmeämpi valmennuskulttuuri, jossa korostetaan yhä enemmän urheilijoiden kokonaisvaltaista hyvinvointia, näkyy myös haastattelemieni voimistelun- ja tanssinohjaajien kasvatuskäytännöissä. Tämä korostaa kasvatusosaamisen merkitystä urheilun parissa. Tutkimusten mukaan liikuntakulttuuri voi tulevaisuudessa eriytyä yhä voimakkaammin kilpaurheiluun ja kevyempään harrastamiseen, mikä voi johtaa myös kilpavalmentajan ja harrasteohjaajan osaamistarpeiden eriytymiseen. Haastateltavat näkivät kasvattajan roolin tärkeäksi erityisesti korkeammalla tasolla harrastaessa, jossa odotukset menestyksestä ja tuloksista mahdollisesti kasvavat. Tämä saattaa vaikuttaa ohjaajien kasvatuskäytäntöihin ja painottaa suorituskeskeisyyttä hyvinvoinnin ja kokonaisvaltaisen kehityksen kustannuksella. Bergin (2014, 73) mukaan perheen sosioekonominen asema ja tulotaso vaikuttavat siihen, onko lapsella tai nuorella pääsy organisoituihin harrastuksiin. Usein harrastusten hintalappu suurenee, mitä korkeammalle tasolle lajin parissa siirrytään, mikä voi lisätä eriarvoisuutta urheilun parissa entisestään. Harrastetason toiminnassakaan kasvatusta ei tulisi unohtaa siihen vedoten, että resurssit tai vaikutusmahdollisuudet ovat pienemmät. Harrasteurheilussa on edelleen kiinnitettävä huomiota lasten ja nuorten osallisuuteen, erityisiin tarpeisiin ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen. Tietoisuus ohjaajan omien toimintatapojen, arvojen ja asenteiden vaikutuksista lapsiin ja nuoriin on yhtä tärkeää kilpa- ja harrastetasolla.

Koulutukset ovat keskeisessä roolissa ohjaajan ammatillista kehittymistä ja ohjauksen laadun varmistamista. Ohjaajan työssä aloitetaan tyypillisesti melko nuorella iällä, jolloin kokemusta kasvatuksesta ei välttämättä ole kertynyt. Haastatteluissa ilmeni, että ohjaustyössä esiintyy kasvatuksellisia haasteita erityisesti ohjaajan uran alkuvaiheessa, eivätkä kaikki haastattelemani olleet osanneet hakea haasteisiinsa apua. Ohjaajat arvostavat koulutusta ja ammatillista kehittymistä, mutta he toivat myös esiin tarpeen käytännönläheisille ja matalan kynnyksen toimintamalleille, kuten mentoroinnille, työpajoille tai seuratasoisille verkostoille. Haastateltavat muistelivat kasvatuksellisten sisältöjen olleen eniten esillä vasta jatkotason ohjaajakoulutuksissa. Voimistelun- ja tanssinohjaajien kokemukset korostavat kasvatuksellisen tuen merkitystä uran alkuvaiheessa, mikä viittaa siihen, että jo peruskoulutuksissa tulisi tunnistaa kasvatusosaamisen merkitys. Olisi mielenkiintoista tutkia seuraavaksi, millä tavalla nykyiset ohjaajien peruskoulutusten sisällöt käsittelevät näitä aiheita, sillä koulutusten sisällöt muuttuvat jatkuvasti vastaamaan paremmin osallistujien tarpeita. Jatkotutkimuksissa voisi lisäksi syventää ymmärrystä siitä, millaiset erilaiset

koulutus- ja tukimuodot voivat parhaiten tukea ohjaajien kasvatustietoisuutta ja kasvatusosaamisen kehittämistä.

Voimistelu- ja tanssilajit ovat suosituimpia tyttöjen ja naisten liikuntaharrastuksia (Tarvainen ym. 2023, 54–55). Tutkimukseni osoitti, että vaikka haastatteleman ohjaajat pyrkivät kohtelemaan ohjattaviaan yhdenvertaisesti sukupuolesta riippumatta, sukupuolen vaikutus oli läsnä ohjaustilanteissa sekä muissa lajien rakenteissa. Sukupuolen vaikutus ohjaajien kasvatuskäytäntöihin voi heijastua myös siihen, miten lapset ja nuoret kokevat voimistelu- ja tanssiharrastuksen houkuttelevana tai ei-houkuttelevana vaihtoehtona. Jos harrastusympäristö ei ole inklusiivinen ja tasa-arvoinen, se voi luoda esteitä erityisesti niille, jotka eivät tunne kuuluvansa perinteiseen harrastajan muottiin.

Tämä herättää kysymyksiä siitä, miten voimistelu- ja tanssiorganisaatiot voisivat edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa ja inklusiivisuutta omassa toiminnassaan. Ohjaajakoulutuksissa tulisi painottaa myös sukupuolitietoista ohjausta, valmennusta ja kasvatusta, sillä sukupuolten moninaisuus ei juurikaan näy edes liikunnan ohjausta käsittelevässä kirjallisuudessa.

Koulutusten avulla ohjaajat voivat tunnistaa ja purkaa omia mahdollisia sukupuoleen liittyviä stereotyyppioitaan sekä kehittää toimintaansa tasa-arvoisemmaksi. Ylipääntään reflektiotaitojen kehittäminen on ohjaajakoulutuksissa sekä kasvatustietoisuuden että sukupuolitietoisuuden näkökulmista käsitykseni mukaan hyvin olennaista.

Lehikoisen ja Turpeisen (2022) mukaan monissa tanssiorganisaatioissa houkutteellaan aktiivisesti poikia ja miehiä mukaan harrastamaan, mutta ei eritellä millaisia menetelmiä houkuttelun tukena on käytetty. Esimerkiksi houkuttelevilla mainospuheilla ei vielä saavuteta tasa-arvoisia lähtökohtia lajin pariin hakeutumiseen. Tulevaisuudessa on tärkeää tarkastella kriittisesti niitä voimistelun ja tanssin rakenteita ja toimintatapoja, jotka lisäävät sukupuolten eriarvoisuutta. Tämä voi tarkoittaa sukupuolineutraalin puhettavan lisäksi ryhmien uudelleen muodostamista ja nimeämistä. Harrastajien sukupuolten moninaisuus tulisi ottaa nykyistä paremmin huomioon lajien sisäisissä rakenteissa ja harrastajan representaatioon on syytä kiinnittää huomiota markkinoinnissa ja mediassa. Kannatan myös näkyvyyttä poika-, mies- ja ei-binäärisille voimistelijaille ja tanssijoille, jotka esimerkiksi voivat kannustaa kaikkia sukupuolia mukaan lajien toimintaan. Innostuin tutkimusprosessini aikana valtavasti sukupuolinäkökulmasta ja jos nyt lähtisin tekemään työtäni uudelleen, saattaisin keskittyä tutkimaan liikuntaharrastusten tasa-arvoisuutta. Erityisen kiinnostavaa olisi perehtyä esimerkiksi tyttöjen ja poikien suosituimpien liikuntalajien sukupuolittaviin käytäntöihin ja

sukupuolen ylläpitämisen ja tuottamisen tapoihin. Lisäksi olisi hyödyllistä kehittää käytännön työkaluja ja menetelmiä sukupuolitietoisien kasvatuksen edistämiseksi.

Tutkimukseni luotettavuus perustuu eettisiin periaatteisiin, huolellisesti valittuihin tutkimusmenetelmiin sekä läpinäkyvään tutkimusprosessikuvaukseen. Teemahaastattelut mahdollistivat ohjaajien ajatusten syvällisen käsittelyn tutkimukseni kannalta olennaisista teemoista, kun taas teoriaohjaava sisällönanalyysi auttoi jäsentämään ja tulkitsemaan aineistoa systemaattisesti. Haastatteluaineistoni koottiin eri-ikäisiltä ohjaajilta ja eri puolilta Suomea, mikä antaa laajemman kuvan voimistelun- ja tanssinohjaajien kokemuksista. Toisaalta haastateltavista suurin osa työskenteli ohjaajina voimistelun parissa, mikä näkyy paikoin voimistelukontekstin painottumisena. En kuitenkaan pannut merkille tutkimusaiheen kannalta merkityksellisiä eroavaisuuksia aineistossa eri lajien ohjaajien kokemuksissa.

Myös tutkimuksen rajoitteet on tärkeää tunnistaa ja sanoittaa. Sosiokonstruktivistisessa lähestymistavassa hyväksytään se näkökulma, että tutkija on osa tiedon tuotantoa. Haastattelijalla on omat käsityksensä todellisuudesta ja hän tekee tulkintoja niiden pohjalta. Haastattelijalla on valtaa valita, millaisiin asioihin hän haastattelussa tarttuu ja mitä jättää vähemmälle huomiolle. Oma työkokemukseni ja käsitykseni tutkimukseni aiheesta on tutkimusprosessin sujuvuuden kannalta hyvä asia, mutta siinä on myös omat heikkoutensa. Aiheen henkilökohtainen läheisyys helpotti esimerkiksi haastatteluiden kulkua ja mahdollisti olennaisten tarkentavien kysymysten tekemisen. Oman kokemukseni kautta pystyin asettumaan ohjaajan asemaan, ohjattavan asemaan sekä ohjaajakouluttajan asemaan. Hakala (2017, 164) muistuttaa kuitenkin tutkijan vastuusta olla sekoittamatta omia tunteita tutkimuksen tekemiseen, sillä aineiston hankinnan tärkein ohjenuora on sen luotettavuus. Toimiessani haastattelijan roolissa kiinnitin erityistä huomiota siihen, etten ohjailisi sanallisilla tai sanattomilla vihjeillä haastateltavien kerronnan suuntaa.

Aineiston koodaamisessa tutkijan omat tulkinnat ja mielihaluut vaikuttavat lopputulokseen ja vaarana on, että tutkija etäännyy aineistonsa ainutkertaisuudesta ja ilmiön tarkastelu jää yksipuoliseksi (Salo 2015, 177–178). Laadullista analyysia on kritisoitu siitä, että koodatessa tutkija tarttuu itselle entuudestaan tuttuihin teemoihin, jolloin uutta tietoa ei synny (Salo 2015, 182). Pyrin välttämään tätä kompastuskiveä sisällönanalyysissäni kuljettamalla yhtymäkohdat teoriaan mukana ja etsimällä aineistosta erilaisia merkityksiä. Saresma (2012, 61) muistuttaa, että kokemusten tutkiminenkaan ei ole täysin ongelmatonta. Henkilökohtaisten elämäntapahtumien ja arkitulkintojen referoinnilla ei todennäköisesti saavuteta tutkimuksen

syvyyttä, vaan tutkijan tulisi kyetä tekemään kokemuksista kriittistä analyysia. Kokemukset heijastavat kulttuurista järjestyksestä, vallan mekanismeja ja materiaalisia reunaehtoja. Kokemuksia ei siis voida tarkastella autenttisesti objektiivisena todellisuutena. esiin tuomisessa on keskeinen rooli, että vaara niiden aitouden ja alkuperän taustasta. (Saresma 2012, 60–63.)

Loppuun haluan vielä vetää yhteen ajatukseni tutkimusprosessista, tutkimuksen motiivista ja tutkimustuloksista. Tutkimusprosessini on herättänyt matkan varrella monenlaisia tunteita, mutta aiheen kiinnostavuus ja kokemani merkityksellisyys ovat pitäneet minut kiinni työssäni. Tämä prosessi on auttanut minua kehittymään ammatillisesti ja fokuoitumaan kasvatustieteen kentällä. Tutkielmani tarjoaa kiinnostavia näkökulmia ajankohtaiseen valmennuskulttuurin muutokseen ja lasten ja nuorten urheilun suuntaan, joka edellyttää vapaa-ajan liikunnanohjaajan kasvattajan roolin tunnustamista. Tulokset osoittavat, että jatkossa voisi olla hyödyllistä painottaa kasvatusteemoja ohjaajien perustason koulutuksissa sekä kehittää seuratasoisia mentorointiohjelmiä tai muita ammatillisia tukiverkostoja. Lisäksi sukupuolitietoisuuden ja tasa-arvon teemojen tarkastelu voimistelu- ja tanssiorganisaatioiden rakenteissa ja käytännöissä on huomionarvoista tasa-arvoisen toiminnan edistämiseksi. Tämä tutkimus voi toimia innoittajana ja suunnannäyttäjänä vapaa-ajan harrastustoiminnassa uusien käytäntöjen kehittämistyössä sekä lasten ja nuorten liikuntakulttuuria koskevissa tutkimuksissa.

Lähteet

- Aarresola, O., Itkonen, H. & Lämsä, J. 2015. Poikkeavat polut muuttuvassa urheilussa – rationalisoituvan urheilun nykysosialisaatio nuorten tulkitsemana. *Kasvatus & Aika* 9 (3), 55–71.
- Aarresola, O., Manner, J., Berg, P. & Harjunen, H. 2023. Itsenäistyvien nuorten liikunnan harrastaminen eri elämäntilanteissa. Tarkennettuja katseita liikuntapolitiikkaan. Teoksessa S. Aapola-Kari (toim.) *Vaihteleva vapaa-aika. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2022*. Nuorisotutkimusverkoston julkaisut, 125–140.
- Autio, T. & Kaski, S. 2005. *Ohjaamisen taito*. Helsinki: Edita.
- Azzarito, L. 2011. Young people, sporting bodies, vulnerable identities. Teoksessa K. Armour (toim.) *Sport pedagogy. An introduction for teaching and coaching*. Harlow: Pearson Education Limited, 127–139.
- Berg, P. 2010. Ryhmärajoja ja hierarkioita: etnografinen tutkimus peruskoulun yläasteen liikunnanopetuksesta. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos. *Sosiaalipsykologisia tutkimuksia* 22.
- Berg, P. 2014. Kunnan kansalaisia kasvattamassa – Vanhempien ja valmentajien näkemyksiä kodin ja urheiluseuran kasvatustehtävistä. Teoksessa T. Asunmaa & I. Pellikka (toim.) *Samalta viivalta 8. Valtakunnallisen kasvatusalan valintayhteistyöverkoston (VAKAVA) kirjallisen kokeen aineisto 2014*. Jyväskylä: PS-kustannus, 67–102.
- Berg, P. & Kokkonen, M. 2020. "Ei tehdä mitään numero": Heteronormatiivisuus ja sukupuolen moninaisuus liikunnanopettajien puhetoissa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista oppilaista. *Kasvatus* 51 (3), 343–355.
- Forsman, H. & Lampinen, K. 2008. *Laatua käytännön valmennukseen. Oleellisen oivaltaminen on tärkeää*. Lahti: VK-Kustannus oy.
- Eime, R., Charity, M. & Westerbeek, H. 2022. The sport participation pathway model (SPPM): a conceptual model for participation and retention in community sport. *International journal of sport policy and politics* 14 (2), 291–304.
- Eime, R., Young, J., Harvey, J., Charity, M. & Payne, W. 2013. A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: informing development of a conceptual model of health through sport. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 10 (1), 1–21.
- Finnish Dance Organization 2024. <https://fdo.fi/> (Luettu 11.5.2024.)
- Hakala, J. T. 2017. *Tulevan maisterin graduopas*. Helsinki: Gaudeamus.

- Hellström, M. 2010. Sata sanaa kasvatuksesta. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2022. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus, Helsingin yliopisto.
- HUS 2022. Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kysyntä on kasvanut – tarvetta on erityisesti matalan kynnyksen palveluille. <https://www.hus.fi/ajankohtaista/lasten-ja-nuorten-mielenterveyspalvelujen-kysynta-kasvanut-tarvetta-erityisesti> (Luettu 22.6.2024)
- Hyvärinen, M. 2017. Haastattelun maailma. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 11–45.
- Hämäläinen, K. 2008. Urheilija ja valmentaja urheilun maailmassa. Eetokset, ihanteet ja kasvatus urheilijoiden tarinoissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hämäläinen, K. 2012. Urheilijan ja valmentajan välinen ihmissuhde. Teoksessa A. Mero, A. Uusitalo, H. Hiilloskorpi, A. Nummela & K. Häkkinen (toim.) Naisten ja tyttöjen urheiluvalmennus. Lahti: VK-Kustannus Oy, 243–250.
- Hämäläinen, K. 2015. Suomalainen valmennusosaamisen malli. Teoksessa Suomen Valmentajat ry, K. Danskanen & S. Tuunainen (toim.) Lasten ja nuorten hyvä harjoittelu. Lahti: VK-Kustannus Oy, 21–42.
- Hämäläinen, K. 2024. Valmennusosaamisen malli -diasarja. Suomen Olympiakomitea. <https://www.olympiakomitea.fi/huippu-urheilu/osaaminen/valmennusosaaminen/valmentajat/valmentajan-tyokalut/> (Luettu 11.5.2024.)
- Hämäläinen, P. 2022. Myötätuntoinen valmennus. Helsinki: Minerva kustannus.
- Ihmisoikeusliitto 2024. Älä riko urheilua -kampanja. <https://alarikourheilua.fi/> (Luettu 11.5.2024.)
- Jaakkola, T. 2015. Motivaatio – ilo, innostus ja intohimon synnyttäminen. Teoksessa Suomen Valmentajat ry, K. Danskanen & S. Tuunainen (toim.) Lahti: VK-Kustannus Oy, 109–123.
- Jeanes, R. 2011. Girls in sport. Teoksessa I. Stafford (toim.) Coaching children in sport. Oxfordshire: Routledge, 215–226.
- Juuti, P. & Puusa, A. 2020a. Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 9–19.

- Juuti, P. & Puusa, A. 2020b. Laadullisen tutkimuksen aineiston hankintamenetelmiä. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 99–103.
- Juvonen, T., Rossi, L.-M. & Saresma, T. 2012. Kuinka sukupuolta voi tutkia? Teoksessa T. Saresma, L.-M. Rossi & T. Juvonen (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 9–17.
- Järveläinen, V.-P. 2010. Näkökohtia teorian ja empirian vuorovaikutuksesta. Metsätieteen aikakauskirja 2, 195–197.
- Kaski, S., Heikkinen, A. & Lintunen, T. 2022. Urheilijoiden myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia suomalaisessa kilpaurheilussa. Asiallinen ja vastuullinen sekä epäasiallinen ja vastuuton kohtelu urheilussa. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry.
- Ketola, K. 2015. Turvallinen toimintaympäristö laadukkaana harjoittelun edellytys. Teoksessa Suomen Valmentajat ry, K. Danskanen & S. Tuunainen (toim.) Lasten ja nuorten hyvä harjoittelu. Lahti: VK-Kustannus Oy, 164–165.
- Kokko, S. ja Martin, L. (toim.) 2023. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-Tutkimuksen tuloksia 2022. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:1.
- Koski, P. 2008. Liikunnan ja urheilun seuratoiminta nuorisotyönä. Teoksessa T. Hoikkala & A. Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 299–319.
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986. 8.8.1986/609.
- Laki nuorista työntekijöistä 1993. 19.11.1993/998.
- Lastensuojelulaki 2007. 13.4.2007/417.
- Lehikoinen, K. & Turpeinen, I. 2022. Fear, coping and peer support in male dance students' reflections. Teoksessa D. Risner & B. Watson (toim.) Masculinity, Intersectionality and Identity. Why Boys (Don't) Dance. Palgrave Macmillan, 207–226.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202301163110>
- Lehmusto, T., Laiho, T., Ruutiainen, M. & Häkkilä, E. 2022. Tunnistetut osaamistarpeet liikunnanohjaaja (AMK) tutkinnon opetussuunnitelman kehittämistyössä. Liikunta & Tiede 59 (1), 76–85.
- Liikuntalaki 2015. 10.4.2015/390.

- Louhimaa R.-M., Lyyra N. & Kokkonen, M. 2020. Valmentajan vuorovaikutustapojen yhteydet joukkuevoimistelijoiden harjoituskokemuksiin. *Liikunta & Tiede* 57 (3), 83–90.
- Lyle, J. 2011. What is coach and what is coaching? Teoksessa I. Stafford (toim.) *Coaching children in sport*. Oxfordshire: Routledge, 5–16.
- Mero, A., Uusitalo, A., Hiilloskorpi, H., Nummela, A. & Häkkinen, K. 2012. Johdanto. Teoksessa A. Mero, A. Uusitalo, H. Hiilloskorpi, A. Nummela & K. Häkkinen (toim.) *Naisten ja tyttöjen urheilvalmennus*. Lahti: VK-Kustannus Oy, 11.
- Mieli ry 2024. Nuori mieli urheilussa -hanke. <https://mieli.fi/mieli-ry/hankkeet/nuori-mieli-urheilussa/> (Luettu 11.5.2024.)
- Murphy, C. 2022. *Vygotsky and science education*. Dublin: Springer.
- Niemi-Nikkola, K. 1997. Valmentajakoulutus urheilujärjestöissä. Teoksessa A. Mero, A. Nummela & K. Keskinen. (toim.) *Nykyaikainen urheilvalmennus*. Jyväskylä: Mero oy, 40–43.
- Nuorisolaki 2016. 21.12.2016/1285.
- Olympiakomitea 2020. Urheillaan ihmisiksi. Urheiluyhteisön vastuullisuusohjelma 2020–2024. <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2020/02/ee3bcc3b-urheiluyhteison-vastuullisuusohjelma-2020-2024.pdf> (Luettu 11.5.2024.)
- Olympiakomitea 2024a. 36 lajiliiton ja Olympiakomitean vetoamus: Lasten urheiluun yhteinen suunnanmuutos! <https://www.olympiakomitea.fi/ajankohtaista/uutiset/36-lajiliiton-ja-olympiakomitean-vetoomus-lasten-urheiluun-yhteinen-suunnanmuutos/> (Luettu 21.6.2024)
- Olympiakomitea 2024b. Palvelumme valmentajille. <https://www.olympiakomitea.fi/palvelumme/palvelumme-valmentajille/> (Luettu 21.6.2024)
- Opetushallitus 2024. Tunnetaidot koulussa. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/tunnetaidot-koulussa> (Luettu 22.6.2024)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021. Liikkumissuositus 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:19.
- Palmu, T. 2007. Kokemuksia ja tulkintoja kouluetnografiasta. Teoksessa E. Syrjäläinen, A. Eronen & V.-M. Värri (toim.) *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin*. Tampere: Tampere University Press, 159–174.
- Penney, D. & McMahon, J. 2016. High-performance sport, learning and culture: new horizons for sport pedagogues? *Physical Education and Sport Pedagogy* 21 (1), 81–88.

- Pihlaja, P. 2018. Sosiaalis-emotionaalinen kehitys ja sen vaikeudet. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 141–181.
- Puusa, A. 2020. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 103–117.
- Ranta, J. & Kuula-Luumi, A. 2017. Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 413–426.
- Rinne, R., Kivirauma, J. & Lehtinen, E. 2015. Johdatus kasvatustieteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Rosqvist, L., Kokko, M., Kinos, J., Robertson, L., Pukk, M. & Barbour N. 2019. Lapsilähtöinen pedagogiikka varhaiskasvattajien kanssa konstruotuna. *Journal of Early Childhood Education Research* 8 (1), 192–214.
- Rossi L.-M. 2012. Sukupuoli ja seksuaalisuus, eroista eroihin. Teoksessa T. Saresma, L.-M. Rossi & T. Juvonen. (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 21–38.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html (Luettu 19.11.2023.)
- Saari, A. 2021. Kasvatusteoria antiikista nykypäivään. Helsinki: Gaudeamus.
- Saresma, T. 2012. Kokemuksen houkutus. Teoksessa T. Saresma, L.-M. Rossi & T. Juvonen (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 59–74.
- Salo, U.-M. 2015. Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa S. Aaltonen & R. Högbacka (toim.) Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Tampere: Tampere University Press, 166–190.
- Sarje, A. 2011. Suomalaisen naisvoimistelun kenttänäytösten tyylisuunnat. *Liikunta & Tiede* 48 (1) 63–69.
- Smolak, L. 2004. Body image in children and adolescents: Where do we go from here? *Body Image* 1 (1), 15–28.
- Suomalaisen Kansantanssin Ystävät ry 2024. <https://www.kansantanssinyst.fi/> (Luettu 11.5.2024.)
- Suomen Nuorisoseurat ry 2024. <https://nuorisoseurat.fi/> (Luettu 11.5.2024.)
- Suomen Tanssiurheiluliitto 29.5.2023. Tanssiurheilussa luovutaan sukupuolitermeistä ja -rajoitteista tanssiparin muodostuksessa.

- <https://www.dancesport.fi/2023/05/29/tanssiurheilussa-luovutaan-sukupuolitermeista-ja-rajoitteista-tanssiparin-muodostuksessa/> (Luettu 11.5.2024.)
- Suomen Tanssiurheiluliitto 2024. <https://www.dancesport.fi/> (Luettu 11.5.2024.)
- Suomen valmentajat ry 2024. Valmentajalla on väliä -kampanja. <https://www.suomenvalmentajat.fi/arvostus/valmentajalla-on-valia-kampanja/> (Luettu 11.5.2024.)
- Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2017:11a. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186919_taideen_perusopetuksen_yleisen_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1_0.pdf
- Tampereen urheilulääkäriasema 2024. Terve urheilija -ohjelma. <https://terveurheilija.fi/> (Luettu 11.5.2024.)
- Tanhua, I., Mustakallio, S., Karvinen, M., Huuska, M. & Aaltonen, M. 2015. Tietopaketti sukupuolen moninaisuuden huomioimisesta oppilaitoksille, työpaikoille ja viranomaisille. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:22. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74462/URN_ISBN_978-952-00-3583-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Luettu 11.5.2024.)
- Tarvainen, K., Manner, J., Myllyniemi, S. & Salasuo, M. 2023. Tilasto-osio. Teoksessa S. Aapola-Kari (toim.) Vaihteleva vapaa-aika. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2022. Nuorisotutkimusverkoston julkaisu, 9–121.
- Telfer, H. & Brackenridge, C. 2011. Professional responsibilities of children's coaches. Teoksessa I. Stafford (toim.) Coaching children in sport. Oxfordshire: Routledge, 97–108.
- Teräs, T. 2012. Kasvattajan puhe sukupuolittavana käytäntönä. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) Villit ja Kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 103–121.
- Tietosuojalaki 2018. 5.12.2018/1050.
- Tiirikainen, M. & Konu, A. 2013. Miksi lapset ja nuoret katoavat liikunta- ja urheiluseuroista murrosiässä? Teoksessa Valtion liikuntaneuvosto. Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta? Helsinki: Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:3, 32–47.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Vesikansa, S. 2009. Kuka kasvattaa, kuka opettaa? Genealoginen tutkimus perheen ja koulun välisen kasvatustavasta politiikasta. Helsingin yliopisto, sosiologian laitoksen tutkimuksia 261.
- Viitala, M. 1998. Tanssia elämyksen ehdoilla. Lasten ja nuorten tanssin luovia prosesseja. Helsinki: Svoli-Palvelu Oy.
- Voimisteluliitto 2024a. Voimistelun tulevaisuus 2021–2024. <https://www.voimistelu.fi/voimisteluliitto/strategia/> (Luettu 1.6.2024.)
- Voimisteluliitto 2024b. Tietoa meistä. <https://www.voimistelu.fi/voimisteluliitto/tietoa-meista/> (Luettu 1.6.2024.)
- Voimisteluliitto 2024c. Lasten voimistelun linjaus. <https://www.voimistelu.fi/lasten-voimistelun-linjaus/> (Luettu 1.6.2024.)
- Vuorikoski, M. 2005. Onko naisen tiedolle sijaa koulutuksessa? Teoksessa T. Kiilakoski, T. Tomperi & M. Vuorikoski (toim.) Kenen kasvatusta? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus. Tampere: Vastapaino, 31–61.
- Väestöliitto 2024. Et ole yksin -hanke. <https://www.etoyleyksin.fi/> (Luettu 11.5.2024.)
- Värri, V.-M. 2002. Hyvä kasvatusta – kasvatusta hyvään. Tampere: Tampere University Press.
- Walsh, J. 2011. Communication with young players. Teoksessa I. Stafford (toim.) Coaching children in sport. Oxfordshire: Routledge, 84–96.
- Wilson, G. D. 2003. Esittävän taiteen psykologia. Suom. A. Toppi. [Kuopio: UNIpress Ab.]
- Woods, R. B. 2007. Social issues in sport. Champaign: Human Kinetics.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991. 1991/60.
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2009. Lastentarhanopettajien jaettuina muisteluina sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Liitteet

Liite 1. Tietosuojailmoitus

1. Rekisterin nimi	Lasten ja nuorten voimistelun- ja tanssinohjaajien käsityksiä roolistaan kasvattajina
2. Rekisterinpitäjä	Riikka Kuusipohja Turun yliopisto, kasvatustieteiden laitos Assistentinkatu 5 20500 Turku
3. Vastuuhenkilön yhteystiedot	Riikka Kuusipohja
4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot	DPO@utu.fi +358 29 450 4361
5. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Tutkimuksessa kerätään haastatteluita, joissa kysytään ohjaajien käsityksiä roolistaan kasvattajina. Haastateltavien sähköpostiosoitteita käytetään haastattelun ajankohdasta sopimiseen ja tarvittaessa etäyhteykslinkin lähettämiseen. Tutkimus on tutkimuksen toteuttajan pro gradu -tutkielma.</p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a-kohta)</p> <p><input type="checkbox"/> rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)</p> <p><input type="checkbox"/> muu mikä _____</p>
6. Käsiteltävät henkilötietoryhmät	<p>Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja:</p> <p>Nimi, ikä, sähköpostiosoite, koulutustausta, työkokemus, käsityksiä ja kokemuksia kasvattajan roolista, vuorovaikutuksesta ja lasten/nuorten kasvun tukemisesta voimistelu tai tanssiharrastuksessa.</p>

7. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	Henkilötietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimuksen tekijän ulkopuolelle.
8. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.
9. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit	<p>Haastattelut nauhoitetaan ja niistä kirjoitetaan tekstitiedostot. Samalla tutkimusaineisto anonymisoidaan, jolloin aineistoon ei jää suoria henkilötietoja. Haastattelunauhoitukset poistetaan heti litteroinnin jälkeen. Henkilötietoja säilytetään tutkimusprosessin päättymiseen saakka.</p> <p>Anonymisoitu tutkimusaineisto säilytetään tietoturvallisesti yliopiston suosituksen mukaisesti viisi vuotta tutkimuksen päättymisen jälkeen, jonka jälkeen aineisto tuhoetaan.</p>
10. Rekisteröidyn oikeudet	<p>Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää tai vaikeuttaa käsittelyä.</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.</p> <p>Yhteyshenkilö rekisteröidyn oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvissä asioissa on Turun yliopiston tietosuojavastaava, yhteystiedot ilmoituksen alussa.</p>
11. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	Suomen Voimisteluliitolta pyydetään haastattelukutsujen välitysmahdollisuutta jäsenseurojen johtohenkilöille, jotka välittävät haastattelukutsun eteenpäin voimistelun- ja tanssinohjaajille ja valmentajille. Muut tiedot kerätään suoraan haastattelututkimukseen osallistuvilta.

Liite 2. Haastattelun teemat

Esitiedot

- Minkä ikäinen olet?
- Millainen koulutustausta ja työkokemus sinulla on?

1. Ohjaajana toimiminen ja ohjaajana kehittyminen

- Voit vapaasti kertoa itsestäsi ohjaajana
- Millaisia arvoja haluat ohjaustyössä vaalia?
- Kuinka kehität itseäsi ohjaajana?

2. Kasvattajan rooli

- Voimme keskustella esimerkiksi siitä, miten tärkeänä koet kasvatustaidon ohjaustyössä ja millaista kasvatustaitoa ohjaustyössä mielestäsi tarvitaan.
- Voit pohtia miten haluat vaikuttaa ohjattaviin lapsiin tai nuoriin ja millaista vastuuta tai velvollisuuksia arvioit ohjaajalla olevan lasten tai nuorten kasvatuksessa.

3. Haastavat kasvatustilanteet

- Olisi kiinnostavaa kuulla, millaisia haastavia kasvatustilanteita ohjaustyössäsi on ollut ja herättävätkö ne sinussa tunteita.
- Oletko saanut tukea haastaviin tilanteisiin ja onko se ollut riittävää?

4. Kasvatus ja sukupuoli

- Voit pohtia, näkyykö ryhmän (oletettu) sukupuolijakauma jollakin tavalla ohjauksessasi, esim. vuorovaikutuksessa, puheessa, toimintatavoissa?

Liite 3. Haastattelun apukysymykset

Esitiedot

Minkä ikäinen olet?

Millainen on koulutustaustasi ja työkokemuksesi ohjaajana?

1. Ohjaajana toimiminen ja ohjaajana kehittyminen

Millaisia lajeja ja ryhmiä ohjaat?

Minkä ikäisiä harrastajat ovat ja kuinka tavoitteellisesti he treenaavat?

Onko tunneilla ollut mielestäsi riittävästi aikuisia suhteessa lapsiin?

Millainen olet ohjaajana?

Kuvaile tyypillistä ohjaustilannettasi, millaista vuorovaikutus on?

Millä tavalla arvioit omaa toimintaasi ja kehität itseäsi ohjaajana?

2. Ohjaajan kasvatustosaaminen

Millaisia taitoja tai millaista osaamista ohjaustyössä tarvitaan lajitaitojen lisäksi?

Miten tärkeänä koet kasvatukseen liittyvän osaamisen työssäsi?

Miten helpoksi tai vaikeaksi koet kasvatuksen tunneillasi? Miksi?

Millaista kasvatustosaamista haluaisit itsellesi lisää?

Oletko saanut mielestäsi riittävästi tietoa kasvatuksesta voimistelun- ja tanssinohjaajien koulutuksissa?

Sisältyykö sinun harjoituksiisi tai tunteihisi kasvatuksellisia tavoitteita, millaisia?

3. Kasvattajan rooli ohjaustyössä

Millainen merkitys tai rooli sinulla arvelet olevan ohjattavien lasten tai nuorten elämässä?

Millä tavalla haluat vaikuttaa ohjattaviin lapsiin tai nuoriin? Millainen malli olet ohjattavillesi?

Millaiset arvot ovat sinulle tärkeitä työssäsi?

Millaisia velvollisuuksia tai vastuita sinulla on suhteessa ohjattaviin? Koetko vastuun laajuudeltaan sopivaksi?

Vaikuttaako oma saamasi kasvatustapa jollakin tavalla ohjata? Miten?

Millaisia odotuksia koet muilla, esimerkiksi lasten tai nuorten huoltajilla olevan roolistasi kasvatuksessa?

4. Haastavat kasvatustilanteet

Millaisia haastavia kasvatustilanteita ohjaustyössäsi olet kohdannut?

Millaisia tunteita haastavat kasvatustilanteet sinussa herättävät?

Mistä saat tukea haastaviin tilanteisiin? Millaista tukea?

Onko tuki haastavissa tilanteissa ollut mielestäsi riittävää?

5. Kasvatus ja sukupuoli

Millainen oletettu sukupuoli jakauma tunneillasi on?

Millä tavalla sukupuoli näkyy ohjauksessasi ja vuorovaikutuksessasi?
(Jos sukupuoli jakauma olisi toisenlainen, muuttuisiko toimintasi jollakin tavalla?)

Mitä asioita pidät tärkeänä nimenomaan tyttöjen tai nimenomaan poikien kasvatuksessa?